FRANSA

Güvencesiz Barış

Karacan YAYINLARI

20. YÜZYIL DOSYASI

J.P.T. Bury

● MİLLİYET YAYINLARI LTD. ŞTİ.

● Çeviren: Mine Ünel

● 1. BASKI: Haziran 1978

● OFSETSAN Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.

FRANSA

(Güvencesiz Barış)

J.P.T.. Bury

/

Almanya'dan Alsas–Lorraine'i yeniden almak için Fransız birlikleri 1918 Kasımında Strasbourg'a girerken.

BÖLÜM: 1

Zafer Saati

11 Kasım 1918'de imzalanan ateşkes ile sona eren Birinci Dünya Savaşı hemen her kıtadan insan ve malzemeyi kapsamakla birlikte başlıca savaş alanı Avrupa olmuş ve en kanlı çarpışmalar da Fransa'da yer almıştı. Savaşın sonunda dünyaya hâkim olma hayalleri yıkılan Almanya'ya bir Fransızın, Mareşal Foch'uh komutası altındaki Müttefik Güçlerin orduları karşı koymuştu. 1914 yılında Almanya tarafından işgal edilen Fransa'nın savaştaki rolü çok önemlidir. 1814 ve 1815'te Prusya, Fransa'nın da dahil olduğu Avrupa'daki güçler tarafından yenilgiye uğratılan, 1870 – 1871'de yeniden Prusya'ya yenilip Alsas ve Lorraine bölgelerini kaybeden Fransa, Birinci Dünya Savaşında zaferi kazanan güçlerin başında yer alarak Ren nehrinin karşı kıyısındaki ezeli düşmanıyla ödeşmiştir.

Ateşkes anlaşması Almanya'nın delegeleri tarafından Compiegne yakınındaki Rethondes'de Foch'un özel vagonu içinde imzalanmıştı. Barış konferansı da, Fransa'nın Avrupa kıtasında en güçlü devlet olduğu 1856 yılından beri ilk kez bu tür bir toplantıya sahne olan Paris'de yapılmıştı. Konferansta göze çarpan devlet adamları arasında 1917 Kasımında göreve getirilen ve güçlükler altında ezilen kişilere cesaret vermiş olan Fransız Başbakanı Clemenceau da (Kaplan) vardı. Şimdi vatandaşları onu 'le Pere la Victoire', 'Zaferin Babası' olarak şükranla selamlıyorlardı. Almanya ile barış anlaşması yine Fransa'da, Versailles Sarayının pırıltılı Aynalı Salonunda 28 Haziran 1919'da imzalandı. Aynı yerde 48 yıl önce Bismarck şimdi yıkılan Alman İmparatorluğunu ilân etmişti. Bastille'nin halk tarafından ele geçirilişinin kutlandığı 14 Temmuz gününde yapılan askeri geçit töreni, o yıl Paris'de Napolyon'un Avenue de La Grande Armee'si (Büyük Ordu Caddesi) boyunca ve Zafer Takının altından geçen Müttefik birliklerinin büyük bir zafer geçidine dönüşmüştü. Bunlar zaferin parlak yanlarıydı ve Fransa savaş sonrası büyük kutlamalara en fazla sahne olan ülkeydi. Ateşkesden hemen sonra Foch ve Clemenceau Londra'ya gittiklerinde savaşı kazanmış kişiler olarak heyecanla karşılanmışlardı. İngiliz Başbakanı Lloyd George, bu karşılama için şöyle demiştir: "Şimdiye dek bir yabancı konuğun böyle karşılandığını hiç görmedim."

ÜSTTE: Galipler aynı zamanda Barışın da kurucularıydı (Soldan sağa) Lloyd George, İtalya delegesi Orlando, Clemenceau ve Woodrow Wilson. ALTTA: 30 Haziran 1919'da Clemenceau Millet Meclisinde Versailles Anlaşmasını açıklıyor.

Zafer Fransa'da da kutlanmaktaydı. 11 Kasım'da Clemenceau ateşkes koşullarını Millet Meclisinde okuduğunda, hazır bulunanlar ayağa kalkıp anlatılması olanaksız duygusal sahneler arasında Marseillaise'i söylemişlerdi. Clemenceau halen hayatta bulunanların yardımıyla, "bir zamanlar Tanrının, bugün insanlığın ve her zaman da ülkünün askeri olan" Fransa'nın dünyadaki yerini yeniden kazanacağını ve insanlığın ilerleme yolu üzerindeki parlak yerini alacağını açıklamıştı. Hatta yitirilen bölgelerin halkı da ülkeye yardımcı olacaklardı. Clemenceau daha 4 Kasım'da Alsas bölgesi içinde kalan Strasbourg'a, Alsas ve Lorraine'in yeniden Fransa topraklarına katılma törenlerinde bulunmak üzere gitmiş ve Fransız bayrağı Strasbourg'un ünlü katedralinin kulesine yeniden çekilmişti. Clemenceau 1871'de bu bölgelerin Fransa'dan ayrılmasına karşı çıkmış milletvekillerinden olduğu için Strasbourg'u ziyareti daha da duygusal bir görünüm kazanmıştı. Kısa bir süre sonra Lorraine bölgesinde doğup büyümüş olan Fransız Cumhurbaşkanı Raymond Poincare, Strasbourg'a giderek savaşta ve Alman işgali altındayken gösterdiği kahramanlıklar nedeniyle kente Lejyon Donnör nişanı verildiğini açıkladı ve Strasbourg üniversitesinin yeni öğretim yılına başlarken yapılan açılış törenine katıldı. Aynı törene katılan ve daha sonra Cumhurbaşkanı olacak Alexandre Millerand yaptığı konuşmada, Strasbourg Üniversitesinden, kahraman Entente askerlerinin felaketten kurtardıkları özgürlük ve uygarlık doktrinlerinin Ren üzerindeki kalesi olarak söz etmişti. "Yitirilen bölgelerin" yeniden Fransız topraklarına katılması zaferin en değerli ödülü idi. Böylece, hangi tarafı tuttuklarını anlamak için plebisit yapılmasına gerek bile duyulmayan ve başka uluslarca da Fransız olarak kabul edilen 1.700.000 kişinin yanısıra, Lorraine'in demir cevheri ve metalurji fabrikaları ile Yukarı Alsas'ın dokuma fabrikaları ve yeni işletilmeye başlanmış potas madenleri de kazanılmıştı. Ayrıca Fransa Saar bölgesindeki kömür madenlerinin geçici sahibi de oluyordu. Bütün bunlar ülke ekonomisinin temelini zenginleştirecek değerlerdi.

Fransa'nın toprak kazancı bu kadarla kalmıyordu. Ren Bölgesinde Almanya'dan aldığı topraklar dışında Fransa Avrupa'da başka topraklar elde etmeye çalışmamışsa da, sömürgeci bir devlet olduğundan Almanya sömürge imparatorluğundan payına düşeni elbette alacaktı. Fakat Başkan Wilson'un yerli nüfusun çıkarlarını gözönüne alınmasını gerekli kılan Amerikan barış programının ünlü Ondört Maddesi sömürge bölgelerinin savaş öncesindeki gibi doğrudan doğruya ülke topraklarına katılmasını önlüyordu. Bu nedenle eski Alman sömürgelerinin yönetimi ile kontrolünu aralarında paylaşan Müttefikler bunu mandacı güçler olarak yaptılar. Sömürgeler yeni kurulmuş olan Uluslar Birliğinin denetimi altına verildi ve mandacı güçler yönetimleri açısından Uluslar Birliğine sorumlu duruma geldiler. Bu koşullar altında Fransa Togo'yu, Batı Afrika'da Kamerun'un büyük bir kısmını ve Doğu Akdeniz'de de Osmanlı İmparatorluğu-

 1918'de Ateşkes Gününde savaş malzemesi Concorde Alanını doldurmuştu.

nun sınırları içinde bulunan Suriye'yi aldı. Güç dengesindeki değişiklik nedeniyle, Clemenceau'nun Fransa'nın geleceği hakkındaki umutları artık iyice gerçekleşecek gibi görünüyordu. 1919 yılının Avrupası, 1914'de gençleri neşeyle savaşa giden kıtadan çok farklıydı. 1914'de Ren'in doğusunda üç büyük imparatorluk vardı: Almanya, Çarlık Rusyası ve Avusturya – Macaristan. 1919'da ise Ren'in doğusunda hiç bir imparatorluk kalmamıştı. Avrupa'nın beş büyük gücü (Almanya, Avusturya – Macaristan, Fransa, Rusya, İtalya) – Birinci Dünya Savaşında yer almış ve sadece Fransa ile İtalya savaştan yenik çıkmamıştı.

Almanya bitkin düşmüş ve bölünmüştü. 1919 Ağustosunda ilan edilen Weimar Cumhuriyeti Sağdan, yenilginin politikacıların suçu olduğunu ileri süren ordu tarafından saldırıya uğrarken, Soldan da Komünist devrimin tehdidi altındaydı. Bu arada, barış anlaşmasının askeri güç ile ilgili maddeleri Almanya'yı çaresiz bırakmıştı. Ordusu, tank, uçak ve saldırı silahlarından yoksun 4000 subay ve 96.000 askerden oluşan bir gönüllü ordusuna indirilmişti. Harp Akademisi, Genel Kurmay ve harp Okulları kapatılmıştı. Almanların kendileri tarafından Scapa Flow'da batırılan savaş donanmasının yerini, küçük bir savaş gemisinden büyük olmayan, belirli sayıda gemiden oluşan sembolik bir donanma alacak ve Almanya tek bir denizaltıya bile sahip olamayacaktı. Almanya'nın silahsızlanma koşullarına uyup uymadığını denetlemek üzere bir Müttefik Kontrol Komisyonu kuruldu.

Almanya bu şekilde silahsızlandırılırken, başlıca müttefiki olan Avusturya – Macaristan artık yoktu. Habsburg'ların parçalanan o eski imparatorluğunun yerine artık beş ayrı devlet – Avusturya, Macaristan, Yugoslavya, Çekoslovakya ve Romanya – kurulmuş ve Avusturya İmparatorluğunu ortadan kaldıran büyük işlem, barış anlaşmalarıyla tamamlanmıştı.

Daha doğuda, Fransa'nın eski Müttefiki Rusya'da, 1917 yılındaki Bolşevik Devrimini izleyen iç savaş sürmekteydi. Rusya yönetsel ve ekonomik bir çöküntü halindeydi. Moskova'daki Bolşevik Hükümetinin tüm ülkenin yönetimini ele geçirmesinin tek nedeni, artık yeniden Çarlık yönetimine kesinlikle dönülmeyeceğinin anlaşılmış olmasıydı. 1917 ve 1920 yılları arasında güvenle ileri sürülen dünya - çapında Komünizm düşü gerçekleşmeyince, Sovyet Rusya kendi çeşitli iç sorunlarını çözümlemek için uğraşır olmuştu. Devrimin önderi Lenin 1924 yılında ölünceye dek ülkeyi yeniden kurmakla uğraşmış ve üç yıl sonra Stalin ülkede tek söz sahibi kişi olduğunda "Tek Ülkede Sosyalizm" sloganıyla belirttiği tecrit ve arttırım politikası izlenmeye başlanmıştı.

Almanya, Rusya ve Avusturya yenik düşmüş ülkelerdi ama İtalya kazanan taraftaydı. Fakat zaferi kazanan büyük güçlerin en zayıfı olduğundan ötekilere göre zaten daha zayıf doğal ve sanayi kaynaklarına, savaş nedeniyle taşımayacağı kadar ağır yük yüklenmiş ve bu yüzden de sosyal

huzursuzluklar iyice artmıştır. 1919'da 1.5 milyon işçi Kuzey İtalya'daki fabrikaları işgal etmişti ve güneyde de eşkiyalık alıp yürümüş bulunuyordu. 1922'de Kral Mussolini'yi Başbakanlığa getirmiş ve iki yıl içinde de İtalyan demokrasisi son bulmuştu. Fakat İtalya hâlâ askerı bakımdan güçsüz ve ekonomik bakımdan da geri kalmıştı. Orta Avrupa'da söz sahibi olduğunu göstermeye çalışıyorsa da, o da, Rusya gibi, kendi iç sorunlarıyla meşguldü. Fakat yakınıp durmasına, bunalım içinde bulunmasına rağmen Fransa için ciddi bir tehlike olmaktan uzaktı.

Fransa 1919'da Avrupa kıtasında en güçlü devlet idi ve sonraki on yıl içinde de güçlülüğünü koruyacaktı. İngiliz ve Amerikalılar, savaştan önce izledikleri politikalarının özelliği olan tecrit politikasını sürdürmek üzere ülkelerine dönmüşlerdi. Almanya'nın eli kolu bağlanmış, Avusturya–Macaristan imparatorluğu parçalanmış, anarşi içinde bulunan Rusya Avru'-pa'yı yöneten kapitalist düzenlere karşı saldırgan bir tutum izlediğinden Batı konseylerinden çıkarılmıştı. 1920'de Varşova Savaşında, Polonyalılar Komünist Devrimi dünyaya yaymak çabasında olan Bolşevikleri Fransa'nın yardımıyla durdurmuştu. 1921 yılının sonunda Fransa öylesine güçlü görünüyordu ki, İngiliz İmparatorluk Savunma Komitesi Fransa'nın askeri üstünlüğünü 'karşı konulmaz' olarak görüyordu. Almanya ise 'bu koşullar altında ancak tamamen silahlı yedi piyade ve üç süvari tümeni çıkarabilirdi'. Komite, Fransa'nın kendi sınırları içinde 44 piyade ve üç süvari tümeni, ülke dışında da 19 piyade ve 3 süvari tümeni bulunduğunu tahmin ediyordu. Ayrıca, 'hiç tankı olmayan ve ancak birkaç uçağı bulunan Almanya'ya karşılık Fransa'nın elinde çok sayıda tank ve uçak bulunuyor' idi. Ruslara gelince, onların gücü Polonya, Romanya ve Çekoslovakya'nın – hepsi de gelecekte Fransa'nın müttefiki olacaktı– elinde bulunan ordu, araç ve gereçle karşılaştırılamayacak kadar zayıf' idi. Fransa'nın gücünü, belki de, en belirgin şekilde İngiliz Yüksek Komutası ortaya koyuyordu: "Bugünkü iyi ilişkiler kötüye gittiği takdirde, İngiltere'nin birkaç yıl içinde Fransa'nın insafına kalacağı bir duruma düşeceğini düşünmek istemiyoruz."

PARİS: KÜLTÜR KRALİÇESİ

Fransa politik dünyadaki üstünlüğünü, kuşkusuz çeşitli kültür dallarında da sürdürmekteydi. Paris hâlâ Ville Lumière, Aydınlanma Kenti, ressam ve edebiyatçıların Kâbe'si, kültürlü Amerikalıların son soluklarını vermek istedikleri kent idi. 1919'da Fransız edebiyat sahnesinde kendini kabul ettirmiş dört kişi vardı. Gerçeğin çeşitliliği üzerinde duran ve Afrika yerlilerinin sevgisini kazanacak, Komünizmle flört edecek olan çok yönlü romancı, deneme yazırı ve gezgin André Gide, hastalığı nedeniyle bilinç akımını keşfeden bir münzevi olan ve karanlık odasında en büyük

'Dünya tarihinde bir eşi daha bulunmayan bir yer ve zaman' - yazar Jules Romains 1920'lerin Parisini böyle tanımlıyordu. Andre Gide (üstte solda) ile Marcel Proust (üstte sağda) yeni bir kuşağın içinden parlayan edebi isimlerdi– Amerikalı ressam Man Ray (altta, grubun solunda) ve şair Ezra Pound (soldan dördüncü) ve çok yönlü sanatçı Jean Cocteau (sağda oturan).

yapıtı A la Recherche du Temps Perdu'yu yazan güzel sanatlara tutkun Marcel Proust, şair Paul Valery ve yüksek dereceli bir diplomat olan Katolik şair Poul Claudel. Bunlardan başka, savaş sonrası yıllarda yapıtlar veren ve adlarını Fransa'dan çok uzaklara kadar duyuran yazarlar arasında Roger Martin du Gard, Georges Duhamel, Shelley'nin biografisini yazan ve Silences du Colonel Bramble'in yazarı Andre Maurois, Adrienne Mesurat gibi güçlü ve korkulu romanların yazarı Julien Green, doğu serüveninin katı dünyasını La Condition Humaine'de anlatan ve gelecekte General de Gaulle'ün Kültür Bakanı olacak Andre Malraux vardı. En derinleri olmasa da, hepsinden çok göze çarpan kişi, bale ve sinemadan başka şiir, tiyatro ve romancılığa kadar sanatın her türünü deneyen Jean Cocteau idi.

Paris'deki sanatçılar bu kadarla bitmiyordu. Çok yetenekli bir komedyen olan Sacha Guitry'nin tatlı ve esprili komedilerini görmek, Marius Pagnol'u seyretmek için halk tiyatroya akın ediyordu. Daha ciddi yapıtlar veren Jean Giraudoux'un oyunları günün en büyük aktörü Louis Jouvet tarafından oynanıyordu. Müzikholleri dolduranlar ünlü Mistinguett'in yanısıra Maurice Chevalier adında yeni bir yıldızı seyrediyor, gece kluplerine gidenler de çekiciliği Afrika'ya ait şeylere ilgi duyulduğunu gösteren zenci dansöz Josephine Baker'e hayran kalıyorlardı. Müzikseverler Maurice Ravel'in ve 'Altılar' adlı bir grubun çok sesli bestelerini zevkle dinliyorlardı. Kısa bir süre sonra dağılan Altılar'ın bazı üyeleri tek başlarına isim yapmış ve yenilik arayan genç kuşakların hayranlığını kazanmışlardır. Müzikte etkisi inkar edilemeyecek bir kişi de, manevi yurdu Paris olan bir çok yabancıdan biri olan Igor Stravinsky idi.

Paris'de çok sayıda şair de yaşıyordu. Şiirde de, genel olarak resim ve sinema sanatlarında olduğu gibi, Sürrealizm diye bilinen bir akımın etkisi görülmekteydi. 1914'den önce de edebiyat ve sanattaki geleneksel biçimler, dinamizmi yücelten, temsili sanatı küçük gören ve alışılmış değerleri kabul etmeyen devrimci bir akımın etkisiyle bozulmuş bulunuyordu. Bu akımın öncüleri yeni bir zihinsel hoşnutsuzluk havası yaratmışlardı ve rahatsız edici etkileri şimdi Avusturyalı büyük psikolog Freud ve onun bilinçaltı ile ilgili bulgularıyla daha da güçlenmişti. Böylece André Breton öncülüğündeki Sürrealist grup, şiirsel hayal gücünün kaynağını bilinçaltında, ilhamları düşlerde, değişen duyguları ve anlaşılması güç isteklerin kökünü cinsel içgüdülerde aramak gerektiği fikrini ilk kez 1924'de ortaya attılar. Sürrealistlerin etkisiyle şair ve diğer sanatçılar alelade ilgisiz kelime ve nesnelere garip bir anlam kazandırıyorlardı. Sanatçıların devrimci uygulamaları, şiir ve sanatın yapısı hakkında bütün bir yıl sürmüş olan tartışmaları yeniden canlandırmıştı. Aynı zamanda, iki büyük savaş arasındaki dönemde yazarların çoğu gerçeklerden kaçmış ve çağdaş sorunlara sırt çevirmişken, Sürrealistler genel olarak politik görüşlerinde Sol

Savaşta yıkılmış olan Rheims. Almanya'nın 'savaş suçlusu' olması savaş faturasını son kuruşuna kadar ödemesi için Fransa'nın kararlılığını pekiştirmiştir.

kanadı tutmuşlardır; onlar militarizme, kapitalizme ve kilise nüfuzuna karşıydılar. Aydın çevrelerde büyük etki sahibi olan ve 'kaynağını Marx'-dan alan pınarlardan veya Freud'un "libido" dediği kuyudan çıkan sudan daha temiz, daha berrak pınarlar arayan' Jaques Maritain gibi bazı Katolik yazarlar Sürrealistlere karşı çıkıyorlardı. Maritain'in Meudon'daki evi uluslararası ünlülerin toplandığı bir aydınlar merkezi haline gelmişti.

Kozmopolit bir kent olan Paris özellikle ressam ve heykeltraşları da kendisine çekmiş ve gene de çekmekteydi. İki dünya savaşı arasındaki süre içinde İtalyan Modigliani, Rus Marc Chagall ve hepsinden daha üstün olan ve sonunda hepsinden çok yaşayan İspanyol Pablo Picasso gibi ressamlar Paris'e dönmüşlerdi. Ayrıca zamanın en etkili heykeltraşları olan Romanyalı Brancusi ve İsviçreli Giacometti en büyük yapıtlarını Paris'de vermişlerdir.

Bu yabancı sanatçılardan başka, Braque ve Matisse gibi kendilerini kabul ettirmiş, büyük Fransız ressamları da Paris'de yaşıyorlardı. Bu adamlar şık salonların duvarlarını süsleyen dikkat çekici, duygusal resimler yapmaya devam ediyorlardı. Fakat ötekilerin rahatsız edici yapıtları şık salonların duvarlarında daha zor yer bulmaktaydı. Bu tür resimler Sürrealizm'in etkisini ve bilinçaltının aranışını yansıtyordu. Böylece Picasso 'antik' dönemden çıkıp Sürrealist döneme giriyor ve 1925'den sonra uyku hastalığına tutulmuş bir evreni belirler gibi görünen şekli bozulmuş portreler, canavara benzeyen şekillerden oluşan yapıtlarını ardarda vermeye başlıyordu.

İşte sürtüşme buradan çıkmaktaydı. Zihinsel tortu, Birinci Dünya Savaşından sonra yerleşmiş olan değerleri, sadece Fransa'da değil, tüm Batı dünyasında, soyup tüm çıplaklığı ile yansıtıyor ve bu değerlere karşı çıkıyordu. Fakat bu karşı çıkış, Fransa'da gençlerin büyük bir kısmı tarafından benimsenmiş ve Fransız toplumundaki birçok yarı - aydın tarafından hoşnutsuzluklarına alet edilmiş, bu hoşnutsuzluklar gün geçtikçe artmıştır. Büyük askeri zafer, şaşaa ile birlikte acılar da getirmişti ve bu acıların politik ve sosyal hoşnutsuzluklara katkısı hiç de az değildi.

Savaşta yaralananlar Paris sokaklarından geçiyor. Şimdi Fransa'nın hedefi 'barışı kazanmak' ve Almanya'yı güçsüz bırakmaktır.

BÖLÜM: 2

Savaşın Maliyeti

1918'de kazanılan büyük zafer çok pahalıya malolmuştu. Büyük sevinç ve şenliklerle kutlanan Ateşkes Günü sonraki yıllarda başka ülkelerde olduğu gibi, Fransa'da da savaşta hayatlarını kaybeden bir kuşağın anıldığı ciddi törenlerle kutlanacaktı. Fransa çok sayıda kayıp vermişti. Hemen hemen her aile yas içindeydi–Clemenceau'nun dediği gibi, "ülkenin gençliği zafer kefenine bürünmüş ve son uykusuna dalmış" idi. Eli ayağı tutan erkek nüfusunun yüzde onuna eşit olan 1.390.000 erkek ya ölmüş ya da savaşta kaybolmuştu. Anıları sayısız savaş anıtları ve bir zamanlar kâbus dolu savaş alanlarındaki büyük mezarlıklarda yaşatılacaktı. Savaşta can veren kimlikleri bilinmeyen sayısız asker için özel bir anıt vardı. Tümünün anısına, içlerinden biri Paris'deki büyük zafer Takının altına gömülmüştü. Bilinmeyen Asker Anıtında onların anısına hiç bir zaman söndürülmeyen alev bugün de yanmaktadır

Ölü ve kayıplardan başka, hiç bir iş yapamayacak kadar kötü yaralanmış ve sakat kalmış 740.000 kişi, tarihteki en büyük felâketin canlı tanıkları olarak yaşıyorlardı. Devlet onlara bakmak, kendilerine ve bakmak zorunda oldukları kişilere aylık bağlamak, çalışabilecek durumdakilere iş bulmak için elinden geleni yapıyordu. Otobüs, tren ve Paris metrosunda bazı yerlerin 'mutilés de la guerre' (savaş malulleri) için ayrılmış olması, devletin bu konudaki çabalarının gözle görülebilen küçük bir örneği ve Fransızlar için olduğu kadar turistler için de savaşın insanlığa çektirdiği acıları her zaman hatırlatan bir davranıştı.

Savaşta çok sayıda kayıp vermenin ciddi sonuçları az sonra kendini gösterdi. Savaşta ölen subayların sayısı erlerden fazlaydı. Çok sayıda en yetenekli gençlerini yitirmiş olmak ülkeyi elbette etkileyecekti. Zaten savaştan önce Fransa'nın nüfusu çok yavaş artıyordu ve öteki büyük devletlere göre ülkede yaşlı oranı fazlaydı. Savaşta gençlerin yitirilmesiyle yaşlı nüfus oranı daha da artmıştı: genç erkeklerin büyük bir kısmı cephede savaştığı için doğum oranı birdenbire düşmüştü– bir tarihçi, sadece 1915 yılında doğması gereken 1.600.000 bebeğin bu nedenle dünyaya gelmediğini saptamıştır. Savaştan kısa bir süre sonra başlayan grip salgını da 200.000 kişinin ölümüne yol açmıştır. Bu ölçüde kayıplar, Alsas ve Lorraine'nin ülkeye katılmasıyla kazanılan 1.700.000 kişilik nüfusla elbette karşılanamazdı.

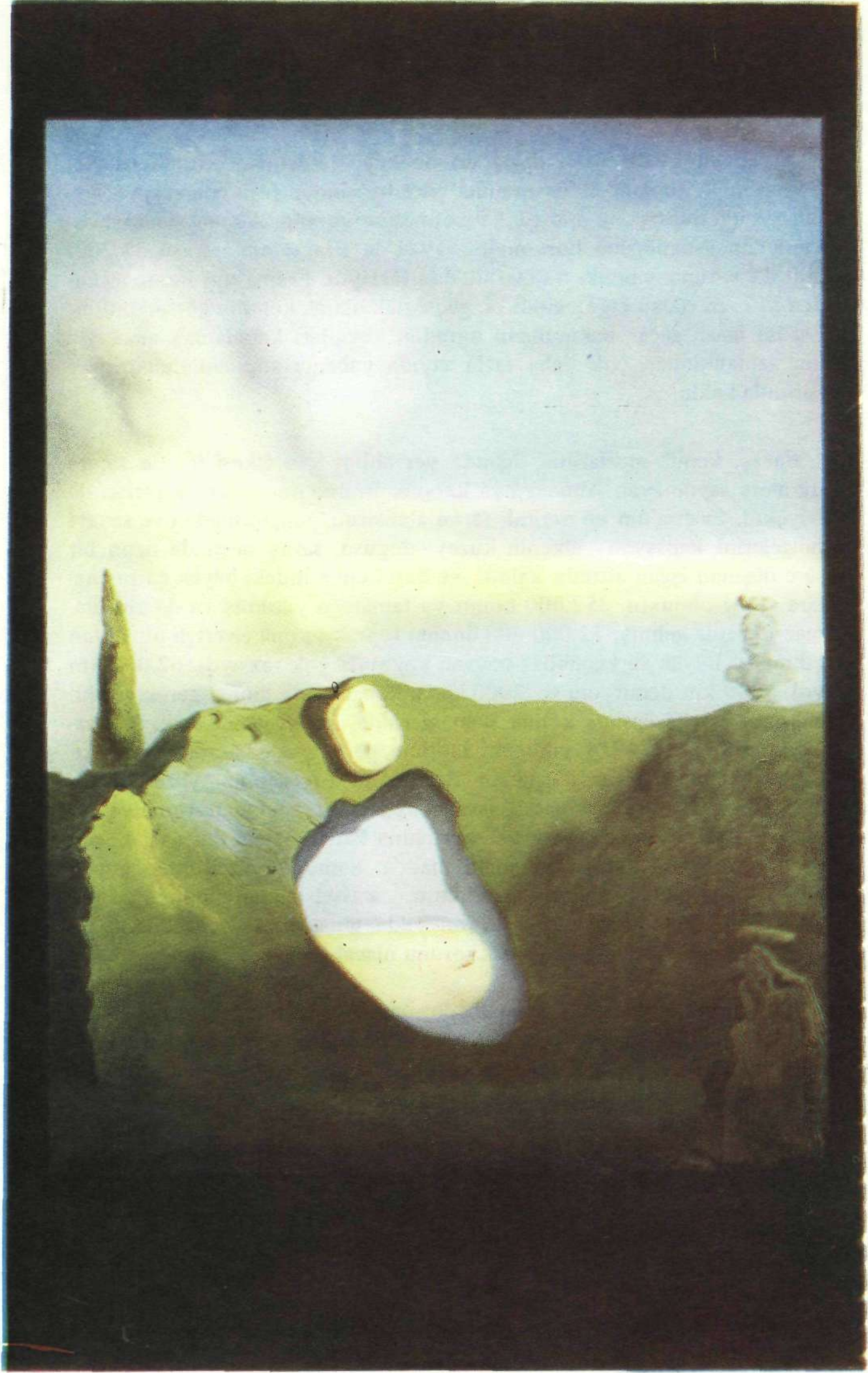

Fütürist (gerçekçi) akımın izleyicilerinden Duchanp'ın 1912 yılında çizdiği ''Merdivenden inen çıplak'' adlı tablo

Avrupa'nın belli başlı devletleri de büyük kayıplar vermişlerse de, Fransa'nınki toplam nüfus oranına göre hepsinden fazlaydı. Ayrıca, yenilgiye uğramasına ve toprak kaybetmesine karşılık Almanya nüfus bakımından üstünlüğünü korumuştu. 1921'de Fransa'nın nüfusu 39.200. 000 iken Almanyanınki 6.000.000'dan fazlaydı. Fransa'nın insan gücünden yoksun oluşu ergeç ciddi bir güçsüzlük olarak kendini gösterebilirdi. Fransa insan gücü bakımından uğradığı kayıpları karşılamak amacıyla her zamankinden çok daha fazla sayıda yabancı göçmen çalıştırmak zorunda kaldı.

Savaş, kendi sınırlarının dışında yer aldığı için ülkesi içinde zarara uğramış sayılmayan Almanya'ya karşılık Fransa'nın maddi zararları da büyüktü. Fransa'nın en verimli tarım alanlarını, zengin maden ve sanayi bölgelerini kapsayan ülkenin kuzey–doğusu, savaş sırasında uzun bir süre düşman işgali altında kalmış ve Batı Cephesindeki büyük çarpışmalara sahne olmuştu. 352.000 konut ya tamamen yıkılmış ya da oturulamaz duruma gelmiş, 12.000.000 dönüm toprak tarıma elverişli olmaktan çıkmıştı. Büyük ve küçükbaş hayvan kaybı da çok fazlaydı. 62.000 km yol, 5000 km demiryolu ve 2000 kadar kanalın onarılması gerekiyordu. Yıkılmış ve sel basmış kömür madenlerinde üretim yüzde kırk, tüm sanayi üretimi de 1914 yılındaki üretime göre yüzde altmış azalmıştı. Başka kayıplar da vardı: örneğin, ticaret filosu tonajının yüzde yirmibeşi yitirilmişti. Sonuç olarak, savaşı başlatmakla suçlanan Almanya'nın savaşın yol açtığı zararları son kuruşuna kadar ödemesini şart koşan ateşkes ve barış anlaşmalarındaki madde, kamuoyu tarafından büyük destek görmüştü. Fransızlar tazminatın, 'kutsal hakları' olduğuna inanıyorlardı. Tazminatlar, sonraki on yılda uluslararası politikaların en karışık ve çekişmelere yol açacak sorunu olacaktı.

Bir yüzyıldır Fransa'nın mali durumu çok iyiydi. Fransız frangı 'bir kaya kadar sağlam'dı, devlet bütçesi de hiç açık vermemişti ve çeşitli önerilere rağmen Fransa, gereğinden fazla dolaylı vergilere dayanan modası geçmiş vergi sisteminde radikal değişiklikler yapmayı gerekli görmemişti. Sadece 1916 yılında yeni bir gelir vergisi konmuştu. Fakat bu vergide birçok kaçamak noktalar bulunduğundan ve düşük oranlı olmasından başka ülkelerde devletin ana gelir kaynağı iken, Fransa'da alınan tüm vergiler toplamının sadece dörtte birini oluşturuyordu. Devletin ekonomik durumu kökünden değişmiş, devletin halka olan borcu altı kat artmıştı. Fransız hükümetleri, Fransa Bankasından ve kısa vadeli savunma tahvilleri şeklinde halktan büyük borçlar almışlardı. Ayrıca Fransa oldukça büyük çapta ithalat yapmak ve özellikle A.B.D.'den borç almak zorunda kalmıştı. Bunların yanısıra, Bolşevik Devrimi so-

Sürrealizmin günümüzde yaşayan Salvador Dali'nin 1933'te çizdiği "Üçgen Saat" adlı tablosu

nunda kurulan ve Batı'daki devletler tarafından yasallığı kabul edilmeyen devrimci Rus hükümeti, Çarlık yönetiminin borçlarını tanımadığı ve tazminat ödemediği için Fransa daha önceleri Rusya'da yaptığı büyük yatırımlar nedeniyle ağır mali kayıplara uğramıştı. Fransa, yeni ortaya çıkan mali dengesizlik, uluslararası ilişkileri tehlikeye düşüren savaş borçları ve hızı gittikçe artan enflasyon sorunlarıyla karşı karşıya idi. Avrupa'da da fiyatlar yükselmiş, hayat pahalılanmıştı. Fransızlar zaferin bu tür acı sonuçlarını dayanılmaz bulurken, bir yandan da onarım masraflarının en yüksek düzeyde ödenmesini istiyorlardı.

Clemenceau, "Savaşı kazandık fakat barışı da kazanmak zorundayız. Bu daha da zor olacaktır," diyordu. Öyle de oldu. Barışın kurulması uzun süren, çetin ve karmaşık bir işti. İdealistler ile gerçekçiler birbirlerine giriyor ve ulusal çıkarlar ile kişilikler çarpışıyordu. Fransa'nın kendini toparlaması, belini doğrultması kısa bir süre önce bir anarşist tarafından omuzundan yaralandıktan sonra güçlükle iyileşen 78 yaşında yaşlı bir adamın elindeydi.

Clemenceau–katı, huysuz, kuruntulu bir adam– bir gerçekçi idi. Barış görüşmelerinde İtalya'yı temsil eden Orlando sadece İtalya'nın çıkarları doğrudan doğruya söz konusu olduğunda kendini gösterdiğinden, Clemenceau İngiliz ve Amerikalı devlet adamlarıyla karşı karşıya kalıyordu. Görüşmelere katılan tek devlet başkanı olan A.B.D. Başkanı Woodrow Wilson, "insanlığa inanan fakat hiç kimseye güvenmeyen" kibirli bir idealist idi, Önceden düşünüp geliştirdiği fikir ve ilkelerini Eski Dünya'ya kabul ettirmeye gelmişti. Oysa onun fikir ve ilkelerini Avrupa politikalarının çok karmaşık gerçeklerine uydurmak hiç de kolay olmayacaktı. İngiltere Başbakanı Lloyd George'un bu tür yüksek idealleri yoktu. O, tartışmalarda güçlü, ülkesinde kamuoyunun tutumuna değer veren, bu konuda duyarlı davranan temkinli bir Gal'li idi. En çok İngiltere'nin ticari çıkarları ve Avrupadaki güç dengesi üzerinde dururdu. İngiltere'nin ticari çıkarları, Almanya da dahil, Avrupa ekonomisinin hızla düzelmesi demekti. Avrupa'daki güç dengesi de, tek bir devlet – o günkü koşullar altında bu devlet Fransa idi– lehinde gelişmemeliydi.

Fransız milliyetçilerinin ülkelerini korumak için gerekli gördükleri koşullar, hükümette ve Fransa'nın sık sık saldırıya uğramış olan doğu sınırında radikal değişiklikler meydana getirebilirdi. Clemenceau başlangıçta, Devrim ve Napolyon dönemlerinde hemen hemen çeyrek yüzyıl Fransa'nın olmuş Saar Bölgesinin büyük bir kısmının geri verilmesini istemişse de, bir sonuç alamamıştı. Saar bölgesinde yaşayanlar, tartışmasız, Almanya'dan yanaydılar ve Wilson ile Lloyd George da 'bu kez ters olarak yeni bir Alsas–Lorraine' yaratılmasına kesinlikle karşı çıkı-

yorlardı. Clemenceau da kömür madenlerinin kontrolunun Fransa'ya verilmesi ve bölgenin Almanya'dan ayrılıp onbeş yıl süreyle Uluslar Birliğinin yönetimi' altına verilmesiyle yetinmek zorunda kaldı. Bu, Fransa açısından, ilk fakat küçük bir yenilgiydi.

27 Kasım 1918 ve 19 Ocak 1919 tarihli iki notayla Mareşal Foch tarafından ileri sürülen istekler çok daha önemliydi. Mareşal Foch özellikle iki şey istiyordu: Ren bölgesinin sürekli olarak askeri işgal altında kalması ve bir veya iki ayrı devlet kurulmasıyla bölgenin Almanya'dan politik bakımdan ayrılması. Fakat Wilson ve Lloyd George bir kez daha Fransa'nın önerilerine kesinlikle karşı çıktılar. Wilson ulusal egemenliğin koruyucu meleği idi. İstemedikleri halde Ren bölgesi halkını Almanya'dan ayrılmaya nasıl zorlayabilirdi? Lloyd George ise, Ren bölgesinde kurulacak bir tampon devletin kaçınılmaz olarak Fransa'nın pençesi haline gelmesinden ve Avrupa'daki güç dengesinin Fransa lehinde bir gelişim göstermesinden korkuyordu.

Clemenceau bölgenin politik olarak Almanya'dan ayrılmasını başaramayacağını anlamıştı ama sürekli olarak askeri işgal altında tutulmasını sağlamak için inatla çalışıyordu. Sonunda, Wilson ve Lloyd George karşı bir öneri ileri sürdüler. Fransa, doğu sınırı için endişelendiğine göre, A.B.D ve İngiltere ayrı ayrı imzalayacakları anlaşmalarla Fransa'nın güvenliğini garanti altına alacaklardı. Anlaşma koşullarına göre, Fransa yeniden Almanya'nın saldırısına uğrarsa, her iki devlet onun yardımına koşacaktı. Fakat İngiltere'nin garantisi, ancak Amerikanın Fransa'ya verdiği garanti Amerikan Kongresi tarafından onaylandığında yürürlüğe girecekti.

Clemenceau büyük bir isteksizlikle ileri sürülen bu öneriyi kabul etmek zorunda kaldı. Foch ve onun milliyetçi taraftarları küplere biniyorlardı ama Clemenceau öneriyi kabul ederek tampon devlet fikrinden vazgeçti. Fakat gene de, sürekli olmasa bile Ren bölgesinin hiç olmazsa birkaç yıl işgal altında tutulması üzerinde diretti. Sonunda, nehrin karşı yakasındaki bazı köprü başları ile bölge, Almanya anlaşmasının koşullarını yerine getirdiği takdirde her biri beş yıl sonra boşaltılabilecek üç kısma ayrıldı. Bir kısım en fazla onbeş yıl işgal altında tutulabilecekti. Fakat Clemenceau, Almanya'nın anlaşma koşullarını yerine getirmeyeceğini düşünerek, sürenin nasıl olsa uzatılacağı kanısındaydı.

Anlaşma koşulları 7 Mayıs'da kısa ve kesin bir konuşmayla Clemenceau tarafından Alman delegelere bildirildi: delegelerin görüşmelere katılmasına izin verilmemişti ve Alman hükümetinin ültimatom olarak gör-

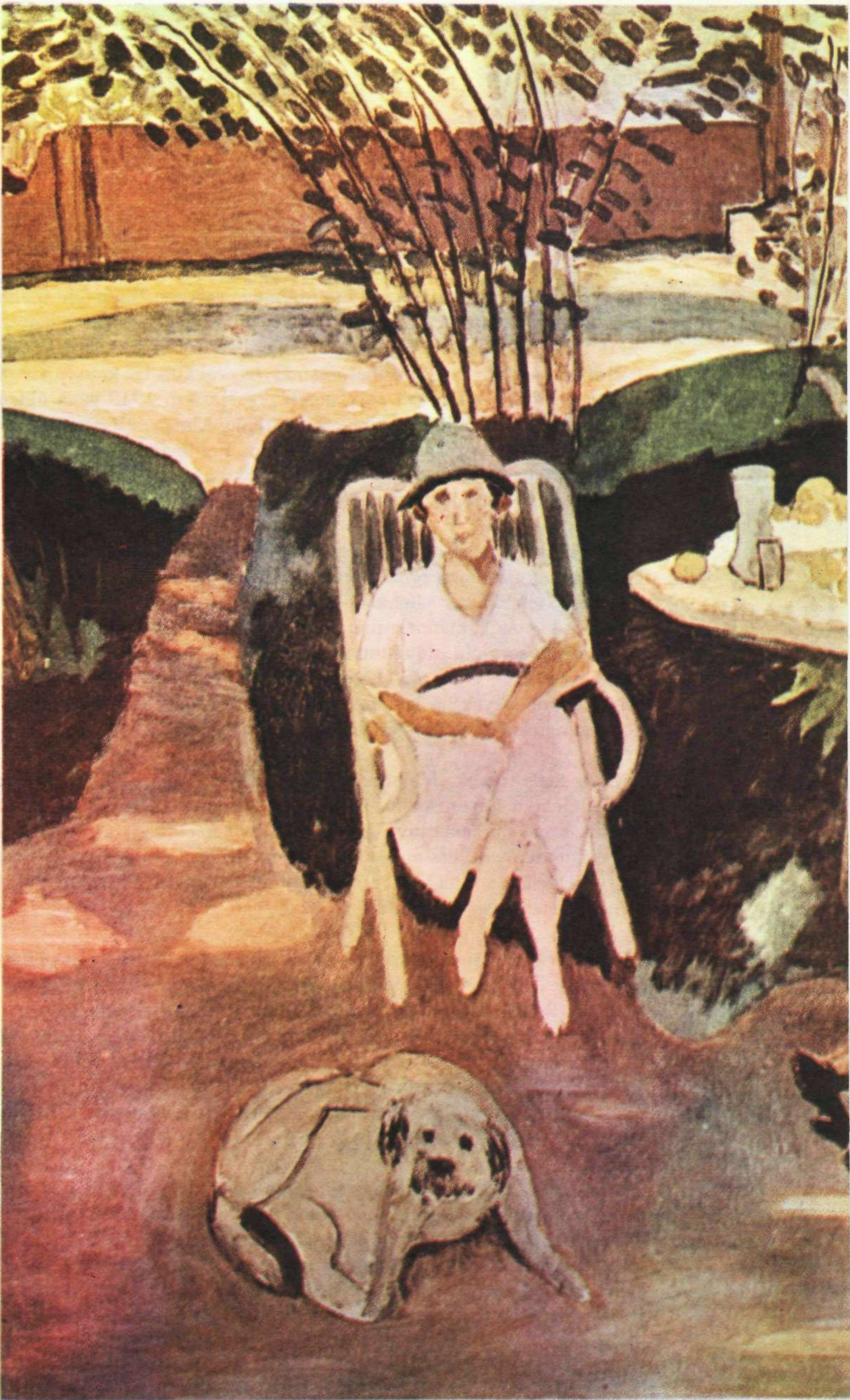
düğü koşulları kabul edip etmeyeceği altı hafta süreyle anlaşılmadı. Bu süre içinde Lloyd George anlaşmanın temel koşullarında değişiklik yapılması için çalıştıysa da, Wilson kararlılığından vazgeçmemesi için Clemenceau'yu desteklemişti. Bu süre içinde yapılan değişiklikler önemsizdi. Müttefikler de koşullar kabul edilmediğinden Almanya'yı işgal etmeye hazırdılar. Almanya'da hükümet düşmüş ve yeni kurulan kabine sonunda anlaşmayı kabul edeceğini açıklamıştı. 28 Haziran 1919 günü öğleden sonra saat üçte kendilerine tam yetki verilmiş Alman delegeler 440 maddelik anlaşmayı imzaladılar. Arşidük Franz Ferdinand'ın Saraybosna'da öldürülmesinin üzerinden beş yıl geçmiş bulunuyordu – herkesin 'Büyük Savaş' diye adlandırdığı savaşı başlatan kıvılcım.

Versailles anlaşması büyük ve geniş kapsamlı bir anlaşma olmakla birlikte barışın kurulması için imzalanan tüm anlaşmalar gibi tarafları memnun etmekten uzaktı. Almanlar sadece koşulların kendilerine zorla kabul ettirilmesine değil, maddelerinin çoğuna, özellikle savaşın başlamasından kendilerinin sorumlu olduğunu zorla kabul ettiren savaş - suçu maddesine (Madde 231), savaş suçlularının yargılanmasını gerektiren maddeye ve topraklarının büyük bir kısmının Polonya'ya geçtiği doğu sınırını yeniden çizen maddeye iyice içerlemişlerdi.

Daha fazla toprak elde etmek isteyen İtalyanlar da, bu hırsları gerçekleşmediği için hoşnutsuzluk içindeydiler. Fransa da ise, anlaşma onaylanmak üzere Parlamentoya geldiğinde Clemenceau sert eleştirilere hedef olmuştu. Versailles anlaşması "Wilson'un başırı' olarak nitelendiriliyor ve Sağcıların çoğu için Père la Victoire artık perd la victoire, yani zaferi kaybeden adam oluyordu.

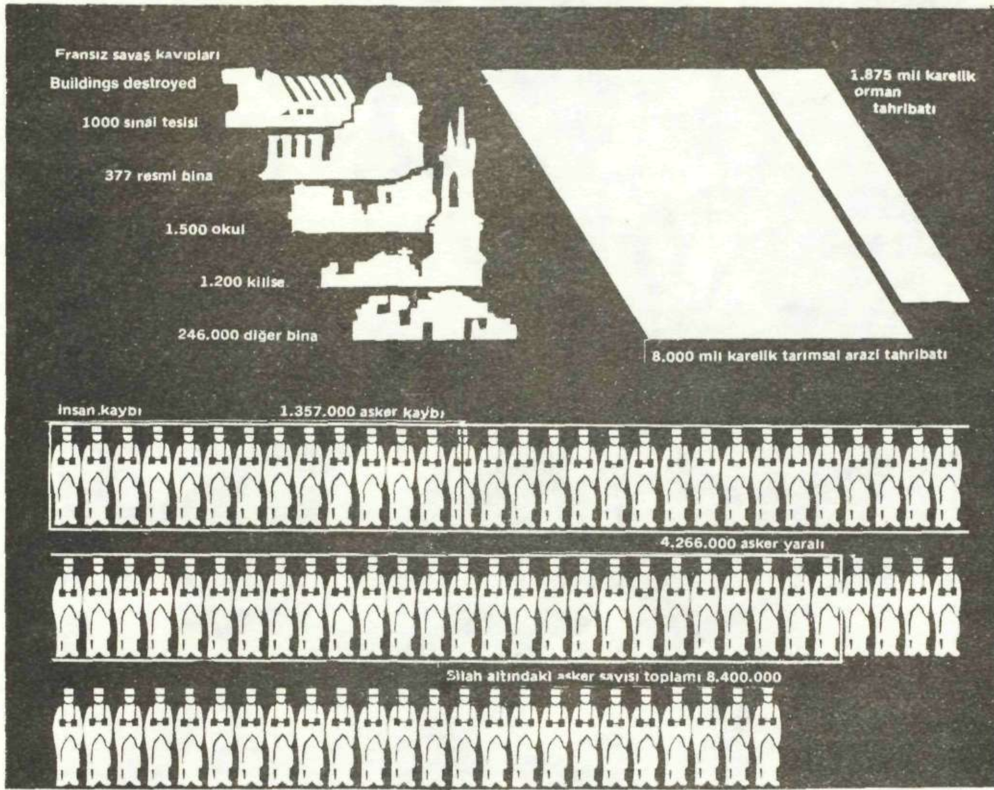
Eleştiriciler, Clemenceau'nun Almanya'yı bölmeyi, Ren sınırı ile Saar bölgesiyle ilgili isteklerin gerçekleşmesini başaramadığını ve Fransa'nın onarımlarla ilgili tazminat taleplerinin gürültüye getirilmesine göz yumduğunu ileri sürüyorlardı. Ayrıca, şu soruyu da sormaktaydılar: Belirli askeri bağlantılara dayanmadıkça, Amerika ve İngiltere'nin vereceği garantiler ne kadar değerli olacaktı? Foch ise anlaşmanın imzalandığını öğrendiği zaman Winston Churchill'in de 'gerçekten doğru bir görüş' diye nitelendirdiği şu sözleri söylemişti: "Bu barış değil, bir ateşkestir."

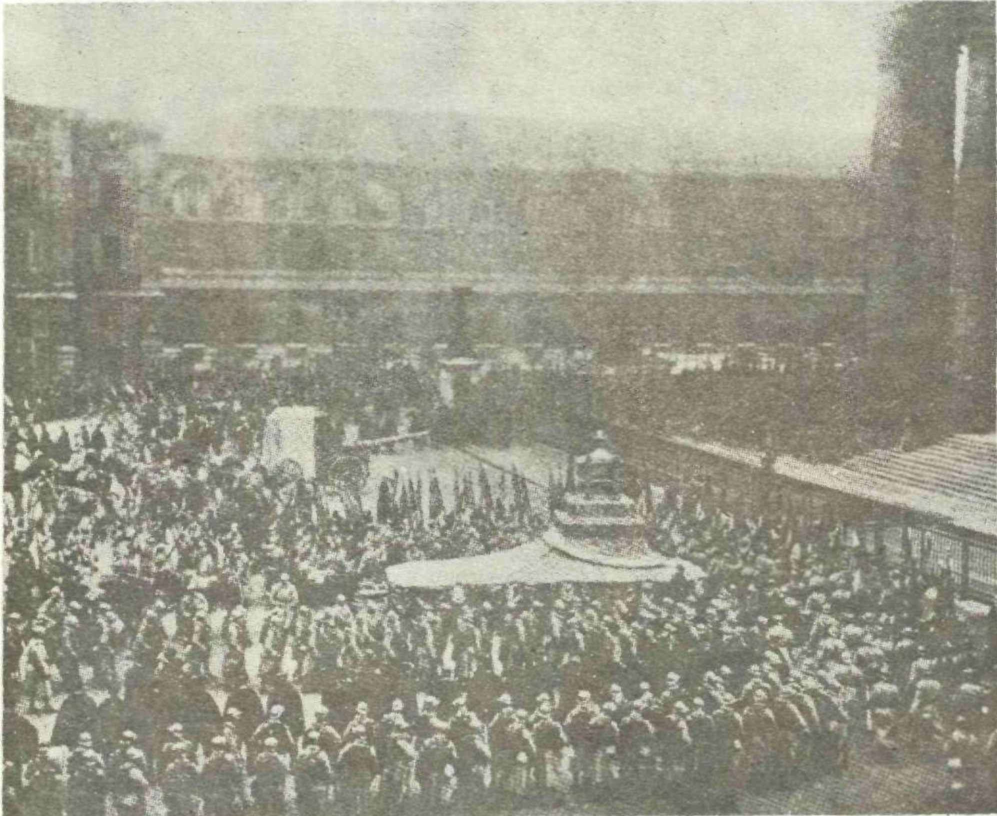
Amerika ve İngiltere'nin vereceği garanti sorunu gerçekten çok önemli bir konuydu. Ancak anlaşma Amerikan Kongresi tarafından onaylandıktan sonra garantilerin yürürlüğe gireceği kararlaştırılmıştı. Fakat Wilson, ülkesinde durumu iyi idare edememişti ve Amerika'da anlaşmaya karşı çıkanların sayısı gittikçe artmaktaydı. Wilson Eylül ayında felç geçirdi ve Mart 1920'de de anlaşma Senato tarafından onaylanmayarak

"Çay" 1919'da Matisse tarafından yapılmıştır.

ÜSTTE: Savaşta uğranılan büyük kayıpları gösteren tablo. ALTTA: Savaşta ölenler anılıyor – Bilinmeyen Asker tabutu 11 Kasım 1920'de son istirahatgahı olan Zafer Takının altına gömülmeden önce Pantheon'a girerken.

reddedildi. Clemenceau'nun ülkesinin güvenliğini dayandırdığı temelin kilit taşı böylece yıkılmış oluyordu. Millet Meclisinde yapılan tartışmanın sonunda Clemenceau, milletvekillerine az sonra oy vereceklerini konunun 'bir başlangıç bile değil, başlangıcın başlangıcıdır,' demiş ve Fransa'nın güvenliğini korumak için sonsuza dek uyanık kalmak zorunluluğunu kabul etmişti. 1920 Martından sonra başlangıcın başlangıcı daha da güçleşecek ve dışardan gelecek saldırılara karşı uyanık kalmak çok pahalıya malolacaktı.

1927'de Douaumont Mezarlığının açılışı. Doğu sınırı güvence kazanamadığı sürece Fransa geceleri rahat uyuyamayacaktı.

BÖLÜM: 3

Toplum ve Politika

Almanların, Fransa'da Tanrı gibi yaşamak iyidir diye bir sözleri vardı. Birçok yabancı için savaştan önceki Fransa, halkın büyük bir kısmının ucuz ve iyi yaşadığı imrenilecek bir ülke görünümündeydi. Birbirinden farklı iklimlere sahip üç ayrı bölgeden çok çeşitli ürünler elde ediliyordu: Akdeniz bölgesi, dağlık yöreler ve batı ile kuzeyde okyanus ikliminin hüküm sürdüğü bölgeler. Gıda tüketimi hemen hemen tümüyle ülke içinden karşılanıyor, Rusya'nın dışında Avrupa'nın öteki ülkelerinden daha fazla buğday üretiliyor ve Fransız şarapları rakip tanımıyordu. Tarım ülkenin en büyük sanayii olmakla birlikte 19'uncu yüzyılın ikinci yarısından sonra sanayileşme gittikçe artan bir hızla ilerliyordu. Sanayi, İngiliz, Alman ve Belçika sanayiilerinden daha yavaş ilerliyor ve Fransa zengin demir cevheri ve boksit kaynaklarına sahip olmakla birlikte ağır sanayi için gerekli yüksek kaliteli kok kömürü gibi temel hammaddelerden yoksun bulunuyordu. Fakat bu ağır gelişme nedeniyle sanayileşmeye bağlı sosyal sorunlar öteki ülkelere göre daha az endişe veren bir nitelik taşıyordu. Üreticiler, üretimde ağırlığı ülke içi pazarlara vermişlerdi ve Fransa'nın ünlü olduğu lüks malları ihraç etmek üzere üretmekle birlikte ürünlerine dış ülkelerde pazar bulmak için çaba göstermiyorlardı.

Ülkenin yönetim şekli, artık halkın büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmiş olan cumhuriyet idi. Fransız devrimcilerinin çoğunun ülküsü olan mülkiyet özgürlüğü, hatırı sayılır bir biçimde sağlanmıştı ve "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" sloganı da yaldızlı, boş bir söz değildi. Fransızlar geçmişe göre çok daha geniş politik özgürlüğe sahipti; fırsat eşitliği ilkesi çoktan beri yerleşmiş bulunuyordu ve Fransız toplumu başkalarını hor görmekten renk ve ırk ayırımı gözetmekten oldukça uzaktı.

Fakat 1919 – 1920 yıllarında Fransa gene de "küçük adam" ve küçük üniteler ülkesiydi– sosyal vepolitik yapısı aşırı bireyciliği ve aile ile toprağa olan derin bağlılığı yansıtan bir ülke. Bireycilik eski bir sözde şöyle dile getirilmişti: "Bardağım küçük ama kendimin."

Sosyal yapının altında yer alan köylü yüzyıllardır ülkenin belkemiği olarak kabul edilmişti. Savaş da bu görüşün ne kadar doğru olduğunu ortaya koymuş bulunuyordu. 3.700.000 köylü askere alınmış, yaklaşık

700.000'i savaşta ölmüş ve 400.000'i de aldıkları yaralar nedeniyle çalışamayacak durumda kalmıştı. Savaştan sağ çıkanların acı dolu günler geçirmesi gelecek için iyi sonuçlar vermeyecekti. Köylülerin savaşta büyük kayıplar vermelerine ve kentlere göç edenlerin sayısının artmasına rağmen (tarım kesiminde çalışanların sayısı 1919'da 7.800.000 iken 1931'de 6.730.000'a ışmüştür) kırsal bölgelerde yaşayanların başlıca uğraşısı toprağın işlenmesi idi. 1939'da bile nüfusun yüzde ellibeşinden fazlası, nüfusu 4.000'den az olan yerlerde yaşamaktaydı. Çiftçi ailelerinin yarısından fazlası kendi topraklarını işliyor, üçte biri kiraladığı yerleri ekiyor ve geri kalanı da tarım işleri ile sanayi işçilerini oluşturuyordu. Fakat ortalama bir çiftlik 150 dönümden büyük değildi ve çoğu küçük olduğu kadar dağınıktı da. 1920'de, sonradan Vichy hükümetinin Tarım Bakanı olacak Pierre Caziot tarafından çok küçük çiftlikleri bir araya toplayacak ve büyükleri de 'aile - boyu ünitelere' bölecek bir plan ileri sürüldüyse de, uygulanmadı. Bu koşullar altında makinalaşma yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı; çok az sayıda çiftçinin makinalaşmak için olanağı vardı, çiftliklerin çoğu küçük olduğundan tarım makinalarına gerek yoktu ve köylüler de tutucu olduklarından yeni araç ve gereçler ile teknikleri zor kabul ediyorlardı. 1939 yılına gelindiğinde ülkedeki i traktör sayısı 30.000'i geçmiyordu. Ayrıca, yaşam koşulları da genellikle ilkeldi. Elektrik en uzak yörelere kadar götürülmekteydi ama 1960'larda bile köylü-çiftçi evlerinin yüzde yetmişbeşinin içinde su bulunmadığı saptanmıştı. Geniş çiftliklerin bulunduğu ve makinalaşmanın daha ileri olduğu ülkelerdeki gözlemciler için küçük adam ve küçük ünite sistemini sürdürmek tarımın yetersiz ve geri kalmasına yol açan etkenlerdi. Bir eleştirici, "Fransa ekonomisi ölürse, kalbine bir tırmık saplanmış olarak bulunacaktır," diyebilmiştir.

Tarım kesimindeki küçük üniteler, fabrika ve dükkânlarda da aynıydı. Ağır sanayi gelişmemiş değildi ve Paris bölgesi ile başka yerlerdeki büyük kuruluşlarda binlerce kişi çalışmaktaydı. Savaş nedeniyle bazı ağır sanayi merkezleri yer değiştirmiş ve genel olarak sanayileşme hızlanmıştı. Fakat çoğunlukta olanlar hâlâ küçük işletmelerdi. 1931'de Fransız işçilerinin yüzde altmışı yirmi kişiden az işçi çalıştıran kuruluşlarda çalışıyordu. Geleneksel ince el işçiliğine sahip çok sayıda sanatkâr hâlâ varlıklarını sürdürüyor ve işverenlerin büyük çoğunluğu, eskiden olduğu gibi çalıştırdıkları adamlarla yakın kişisel ilişkiler kurmaya devam ediyorlardı. Fransa, Anglo - Sakson dünyasını saran ve ekonomiyi canlandırmakla birlikte yaşanacak daha insancıl ve güzel bir dünya yaratmayan 'o yarı mistik sarhoşluktan' uzak durabilmişti. Sanatkârın yanısıra kasabalarda sayısız küçük adam vardı. Bunların çoğu 'küçük burjuvazi'yi veya orta sınıfı oluşturan çok çeşitli düzeylerde ve birbirine bağlı grupların en alt katını oluşturuyorlardı. Politik görüşlerine gelince, yüreklerinin Solda,

cüzdanlarının ise Sağ'da olduğu söyleniyordu. Genel olarak üstünlüklerini sürdüren ve eskiden içlerinden aristokratların çoğunun çıktığı orta ve yüksek sınıfın yaşam koşullarını ve daha da zenginleşme emellerini kabul etmişlerdi. Bu sınıfların en üstünde, 1880'lerde bir yazarın 'zengin aileler, serbest mesleklerin önde gelenleri, önemli toprak sahipleri, bankerler ve sanayiciler' olarak tanımladığı 'yüksek burjuvazi' yer almaktaydı. Yukarıda söz edilen tanımlama hâlâ geçerliydi ve özellikle sanayiciler Sağı destekliyerek güçlü politik baskı grupları oluşturmuşlardı.

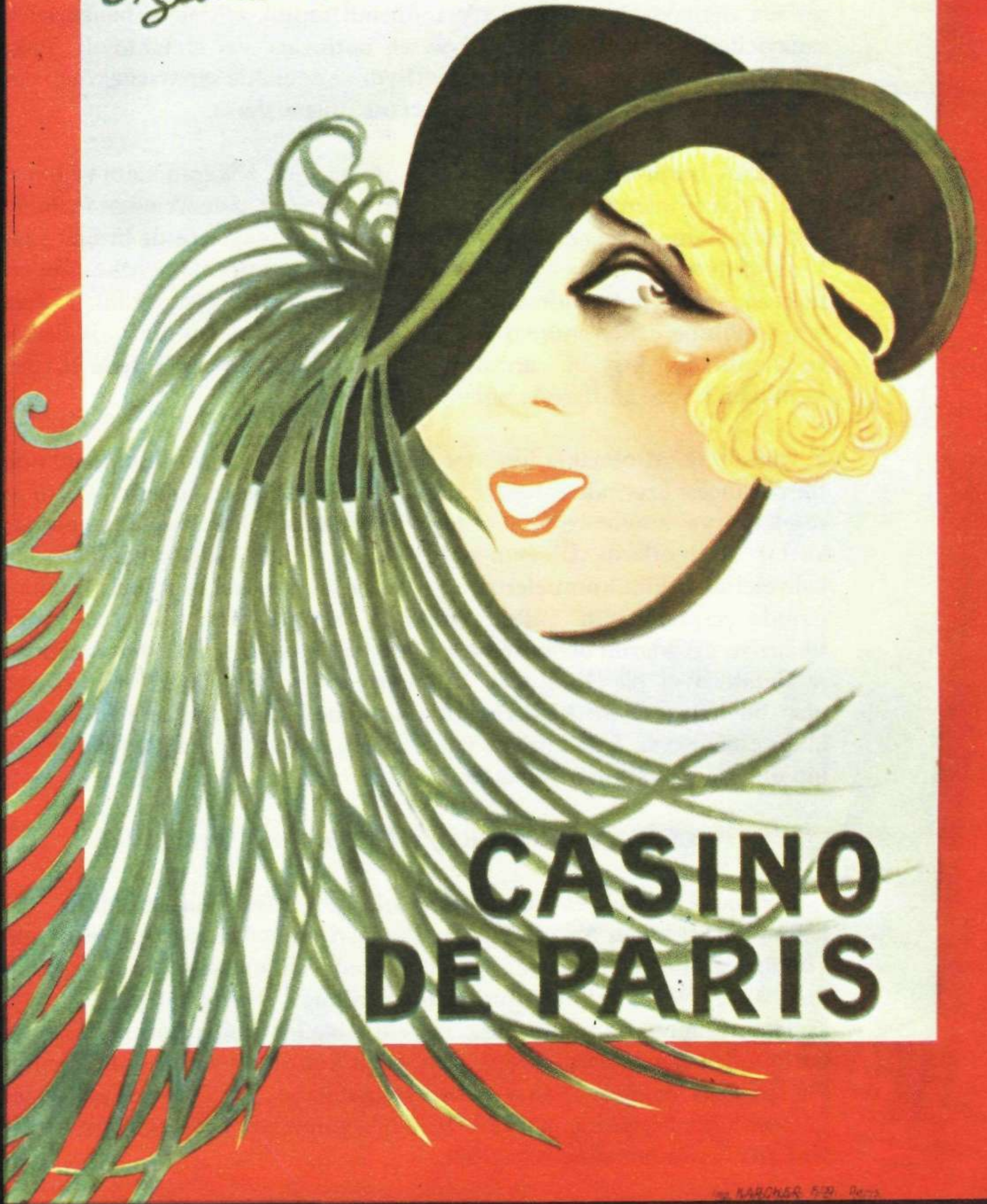
Yüksek burjuvazi en üst tabaka olduğuna göre, 'ülkenin kalbi ve beyni' diye nitelendirilen Paris de öteki kentlere göre her zamankinden fazla bir üstünlüğe sahip merkez olacaktı. Ülkenin çeşitli bölgelerinde birçok güzel kent vardı ama kültür ve politikanın başkenti, demiryolu şebekesinin ana noktası, sanayi bölgesinin merkezi, öteki bölgelerden genç ve hırslı adamları kendisine çeken mıknatıs olarak Paris'in bir eşi yoktu. Paris çevresi ve kentin içi, kısa bir süre önce yeni ve büyük bir sayfa daha eklenen tarihin en kutsal anıtlarıyla süslenmişti.

Paris başkent olmakla birlikte, gene de Fransız basını ile ülkenin politik düşüncesi üzerinde üstünlük sağlayamamıştı. Taşra bölgeleri kendi gazetelerini yayınlıyor ve bu gazeteler de ülkenin politik yaşamına bir başka tat katıyorlardı. Ülkenin politik kalbi, sayısız küçük kasabalardaki kahvelerde, seçim komitelerinde ve hatırı sayılan yerel kişilerin toplantılarında çarpmaktaydı. Milletvekillerinin yaranmak için yanlarına yanaştıkları ve çıkarlarını benimsedikleri işte bu kişilerdi. Parlak bir yazara göre Cumhuriyet bir 'Komiteler Cumhuriyeti' idi. Küçük adam ve bireyci olan bu hatırı sayılır kişilerin ufukları genellikle dardı ama etkinlikleri inkâr edilemezdi. Cumhuriyet yönetiminin o garip olumsuz özelliğe sahip olmasında katkıları büyüktür.

ÜÇÜNCÜ CUMHURİYETİN POLİTİK ÇERÇEVESİ

Üçüncü Cumhuriyet bir uzlaşma olarak varlığını sürdürüyordu, ülke halkını en az bölen bir yönetim şekliydi. Anayasa'da yürütme ve yasama kuralları arasında bir denge sağlanması hedef alınmıştı ve Cumhurbaşkanına Millet Meclisini dağıtma hakkı verilmişti. Fakat bu yetki kötüye kullanılır olmuştu. Cumhurbaşkanı yedi yılda bir seçiliyorsa da 1879'dan beri seçilen Başkanların yetenekleri çoğu kez ortalama bir politikacınınkinden fazla değildi. 1913 yılında Başkanlığa seçilen Poincaré gerçekten yetenekli bir kişiydi ama 1920 Ocağında görevi sona ereceğinden dizginler Parlamentonun eline geçecekti.

Parlamento iki kısımdan oluşuyordu: birbirinden farklı görüşlere sahip tanınmış yerel kişiler topluluğu tarafından dokuz yıl için seçilen ve sayı-

Tarım kesimide yaşam geçmişten farksız devam ederken, ülkenin kozmopolit başkentide bambaşka bir yaşam vardı. Ünlü Casino de Paris'de sahneye çıkan Mistinguett en tanınmış sanatçılardan biriydi.

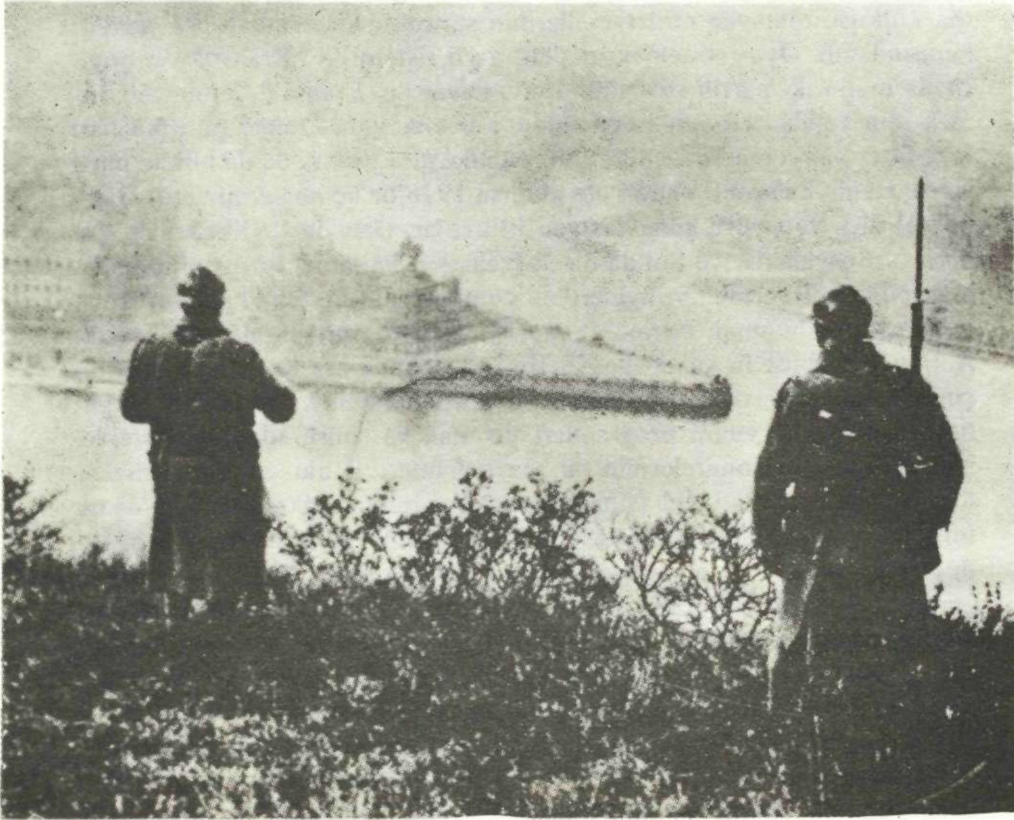
ları kırk veya daha fazla olan senatörlerden oluşan Senato ile milletvekillerinden oluşan Millet Meclisi. Senatonun amacı, tüm Senatolar gibi, aceleye getirilip çıkarılan yasaları frenlemekti ve bu görevini dikkatle, bazen de şiddetli tepki göstererek yerine getiriyordu. Bu yüzden de yıllardır bir gelir vergisi yasasının çıkarılması ertelenmişti ve Senato kadınlara oy hakkı tanınmasını istemiyordu- savaşın sonucu olarak kadınlar sosyal yapı içinde yerlerini almışlarsa da politika dünyası sadece erkeklere açık olmakta devam ediyordu. Millet Meclisi dört yılda bir seçilen üyelerden oluşuyordu ve gerçekte dağıtılamayacağı için milletvekilleri bu süre içinde hükümet kurmakta, kurulan hükümeti devirmekte ve düzeni kendilerine özgü demokrasi anlayışı ile yürütmekte özgürdüler. Tüm parlementolar az çok üyelerin kendilerinin olduğu kadar dostlarının ve seçmenlerinin çıkarlarının peşinden koştuklarıkulüplereğilimindedir ama çağdaş bir hicivciye göre Fransız milletvekilleri özellikle güçlü kişileri kayırmak peşinde koşuyorlardı:

Üçüncü Cumhuriyet bir 'Dostlar Cumhuriyeti' olduğu gibi 'Komiteler Cumhuriyeti' idi.

Bu Cumhuriyet sık sık yapılan hükümet değişiklikleriyle tanınmıştı 1870 – 1913 arasında 62 kabine değişmiştir ve çok kişi bunun dağıtılma korkusu olmayan milletvekillerinin sorumsuzluklarından ileri geldiği kanısındaydı. Oysa temeldeki neden, parti sistemi idi. Fransızların çoğu İngiltere'nin iki partili sistemine imrenmişse de, Fransa'da bunu geliştirmek için yapılan girişimlerden sonuç alınamamıştı. Fransız politikacıları çok fazla bireyciydiler ve diğer birçok ülke gibi Fransa'da da birkaç parti vardı. Geniş kapsamlı olarak ele alınırsa 1918'de üç ana grup vardı: Sağ'da yer alan ve çeşitli adlar taşıyan tutucular, Orta'da Radikaller ile Radikal – Sosyalistler ve Sol'da da Sosyalistler. Parlamento dışında, parlamentodan nefret eden ve üyeleri her cumhuriyetçi düzene karşı savaşmaya ant içmiş bulunan Action Française adlı bir yeni - kralcı parti vardı. Action Française'in ve Sosyalistlerin (ve daha sonra Komünistlerin) dışında, Fransız partileri disiplinsiz, iyi örgütlenmemiş kuruluşlardı. Çoğu, başlıca amaçları seçim programları yapmak ve belirli adayları desteklemek olan seçim komitelerinin bir araya gelmesiyle oluşan gruplaşmalardan ileri gidememişti. Bir bütün olarak ülke içinde iyi örgütlenmemiş bu toplulukların parlamentoda disiplinli bir çalışma göstermeleri olanaksızdı. Milletvekilleri ve senatörler, her iki yasama organında aynı olmayan gruplar içinde yerlerini almışlardı ve Sol'un dışında, bu grupların parlamento dışındaki partilere uygun olması gerekmiyordu. Aynı partiden kişiler değişik grupların içinde yer alabildiği gibi, bir grupta yer alan milletvekilleri değişik partilerden olabiliyordu. Bir Fransız parti analizcisinin deyişiyle, genel olarak, "ne parti ne de grup içinde disiplin vardı."

Bu koşullar altında tüm hükümetlerin oradan oraya kayan grupların koalisyonuyla kurulması gerekli olmaktaydı. Yeni kurulan kabinelerde

ÜSTTE: Kendisi de Lorraine'li olan Başkan Poincare, ülke topraklarına yeni katılan Lorraine'i ziyaret ediyor. Poincare, 'Artık ölebilirim' demişse de, daha zorlu sınavlar kendisini bekliyordu. ALTTA: Koblenz'in 1919'da Fransa tarafından işgali.

aynı adamlara yer veriliyordu ve koalisyonların merkez noktasındaki stratejik yeri almış olan Radikalleri de kabineye almak zorunluğu doğuyordu.

Fransız demokrasisinin olumsuzkarakterinidaha da belirginleştiren üç özelliği daha vardı. Gikkitçe Sol'a doğru ilerler görünen Fransız Devrimiyle ortaya çıktığından, Devrimi kabul etmiş kişiler için 'ilerleme' yolu Sol'a giden yoldu. Andre'Siegfried'in yazdığı gibi, programların değişebilir durumlardan daha önemsiz olduğu 'bir hareket' idi: insan her zaman düşmanının Solunda olmalı – 'her zaman Sol'da ama daha ileride değil.' İkinci olarak, Fransızlar ilkeleri tartışmaya öylesine tutkunlardı ki, çıkarılacak yasayla ilgili olarak öne sürülen bir önerinin yazıya dökülmesi çoğu kez ilgili yasadan daha önemli oluyordu. Üçüncü olarak, Devrimi kabul edenler iktidara ve iktidarın yozlaştırıcı olanaklarına öylesine güvensizlik duyuyorlardı ki, güçlü hükümeti gerici hükümetle karıştırıyorlardı. Radikallerin baş temsilcisi oldukları 'küçük adam', iktidardakilere reformları gerçekleştirmeleri için baskı yapmak yerine, güçlerini kötüye kullanıp kullanmadıklarıyla ilgilenmekteydi. Ayrıca, koalisyon hükümetleri önemli reformlar nedeniyle bölünebileceğinden, en kolay yol reformları hasıraltı etmekti.

Demokrasi, birçok odadan oluşan dağınık bir evdir ama Fransa'nınki gerçekten birbirleriyle çelişen fikirlerle doluydu. Bir yazara göre, Fransız demokrasisi 'para cüzdanında tutucu, yürekte devrimci, programlarında aşırı ve ülkücü, eylemde fırsatçı ve ılımlı, büyük adamlara hayranlık duyan fakat onlara iktidarda yer vermeyi reddeden, düzgün ve süslü konuşmaya, yazmaya düşkün fakat konuşmalarını durmadan istediği gibi değiştiren' bir demokrasi idi.

Clemenceau bir keresinde milletvekillerine Bismarck'ın cumhuriyet yönetiminin güçsüz olacağını düşündüğünü hatırlatmış ve şöyle demiştir: "Evet, deneme yarım yüzyıldır özgürce gelişebilmiştir." Clemenceau bu sözleriyle, deneme madem yarım yüzyıldır sürüyor, neden bir yarım yüzyıl daha devam etmesin demek istemiştir. Fakat bu gelişme en iyi hükümete hâlâ en az söz sahibi olarak bakıldığı bir çağda yer almıştı. Yürütme ve yasama organları arasındaki denge yasama organı lehine öylesine kaydırılmıştı ki, hükümet reformları gerçekleştirmeye kalktığında aşılması olanaksız engellerle karşılaşıyordu. Cumhurbaşkanlığının gücsüzlüğü, Senatonun engellemeleri, hükümetlerin güvenilmezliği ve birbirinden çok farklı görüşlere sahip partilerin bulunması, sorumluluğun kolayca başkasına devredildiği ve yasalarla tanınmış hakların işlemezliğinin en kuvvetli güç olduğu bir sisteme katkıları oluyordu. Fransa'da yaşamın birçok yanları savaş nedeniyle değişmişse de, hükü-

Sömürge birliklerinden oluşan işgal kuvvetlerine karşı Almanların düşmanlığı, bu ilanda Fransız 'zulmünü' açık şekilde 'Dünyanın vicdanına' sunuyor.

met sistemi tümüyle aynı kalmıştı. Millet Meclisi binası olarak kullanılan Bourbon Sarayının dışarıya bakan pencereleri yoktu. Acaba burada toplanarak gelenekselleşmiş şekilde eski parlamento oyununu oynayanlar, savaş - sonrası döneminin sorunlarına çözüm yolları bulunması için hiç de uygun olmayan çok kapalı bir atmosfer içinde yaşamıyorlar mıydı? Gerçekten, belki de bu sorunların en büyüğü özgürlüğü feda etmeden ve diktatörlüğe meydan vermeden Fransa'nın hükümet sistemini modern dünyanın gereksinmelerini karşılayacak şekilde düzeltip düzeltemeyeceği idi.

BARIŞIN İÇ SORUNLARI

Savaştan barışa geçiş hiç bir zaman kolay değildir. İnsanlar biran önce savaş öncesi koşulların geri gelmesi için sabırsızlanır ve az sonra istenilen koşulların sağlanamayacağını anlarlar; savaş zamanındaki kurallara şiddetle tepki gösteren halkın içi kıpır kıpır kaynar. 1918'den sonra Fransa'da barışa geçiş öteki ülkelere görçe daha sakin olmuştu. Ateşkesden sonraki bir yıl içinde askerlerin terhisi tamamlanmış, savaş sırasında kurulan bürolar ve özel hizmetler kaldırılmış, savaş nedeniyle el konulan demiryolları sahiplerine geri verilmişti. Yapılacak çok sayıda onarım işi bulunduğundan ve 1919 Nisanında günlük çalışma süresi dokuz veya on saatten sekiz saate indirildiğinden başka ülkelerde büyük bir sorun haline gelen işsizlik Fransa'da görülmüyordu.

Savaş, çalışma koşullarının İçişleri aleyhine değişmesini hazlandırmıştı. Metalurji işçilerinin sayısı ilk kez dokuma işçilerinin sayısını aşmıştı. Sanayi yoğunlaşmış, otomobil ve uçak sanayii gibi büyük sanayi dallarında kitle - üretiminin gelişmesiyle makinalar işçilerin yerini almaya başlamıştı. Başka yerlerde olduğu gibi Fransa'da da savaştan kârlı çıkanlar ve 'yeni zenginler' hakkında skandallar ortaya çıkmaktaydı. Maden işçileri ile ağır sanayide çalışanların çoğu aşırı sol yanlısıydı ve Paris sanayi bölgesinde işçilerin çoğunun oturduğu semtler 'la banlieue rouge', kızıl banliyöler diye adlandırılmıştı.

Fakat hükümet işçilere karşı dostça bir tutum izliyordu. 1919 Martında toplu sözleşmeleri yürürlüğe koyan yasa çıkarılmış ve savaş öncesi işçi hareketlerinde ileri sürülen isteklerden biri olan günde sekiz saatlik çalışma süresi Nisan ayında kabul edilmişti. Fakat kısa bir süre sonra durum değişti. Huzursuzluk çıkmasından korkan hükümet 1 Mayıs'ta yapılacak büyük gösteriyi yasakladı. Yasağa uymayan işçilerin polisle yaptıkları çatışmalarda bir kişi öldü ve birkaç kişi de yaralandı. Bir ay sonra Paris metal işçileri büyük bir grev yaptılar. Bu, 1920'de doruğuna varacak olan sanayi dalındaki huzursuzlukların başlangıcı ve Fransız işçi sendikaları ile devlet arasında kimin daha güçlü olduğunu ortaya koyan bir olay idi.

Büyük işçi sendikası CGT (Confédération Générale du Travail) savaş nedeniyle bölünmüşse de, zafer kazanıldığında çeşitli sanayilerin devletleştirilmesi ile birlikte bazı isteklerin yer aldığı dar kapsamlı bir reform programı ileri sürmüştü. 1919 Mart ve Nisan aylarında çıkarılan yasalar sendikanın isteklerinin ancak bir kısmının gerçekleşmesini sağlamıştı. İşçilerin daha fazla haklar elde edebilmek için Solcu bir hükümetin seçilmesini beklemek zorunda oldukları görülüyordu. Fakat 1919 Kasımında yapılan seçimleri Sol değil, Sağ kazandı. Sosyalistler oyların yüzde yirmiüçünü almışlarsa da Meclisdeki sandalye sayısının ancak yüzde onbirini elde etmişlerdi.

Radikallerin çok sayıda sandalye kaybetmeleri acı bir düş kırıklığı yarattı. Bu arada, Komünist propagandası artmış ve devam eden enflasyon yüzünden ücretlerdeki artışlar gittikçe yükselen fiatlara erişemediğinden durum kötüleşmişti. Bunun sonucunda, savaş sona erdiğinde ücretler 1914'deki düzeyin altına düşmüş bulunuyordu. Herkes hayat pahalılığından yakınmaktaydı, (la vie chère). Her zaman artmaya elverişli olan sendikalı işçi sayısı 1920'de iki milyonu aşmıştı (tüm sanayideki işçi gücünün üçte biri) ve 1919'da küçük Katolik sendikalar birleşerek kısa bir süre sonra yüzbin üyesi olacak CFTC'yi (Conferedation Française de Travailleurs Chrétiens) kurmuşlardı. 1919'da yeniden görülen grevler 1920'de de devam etmişti: demiryolu, liman, maden, metal ve yapı işçileri hep birlikte işleri durdurmuşlardı. Fakat devrimci sendikaları bir araya toplamayı ve genel bir grevle devleti dize getirmeyi uman CGT, başarılı olamadı. Hükümet kendisine baskı yapılmasını reddetti ve grevciler işlerinin başına dönmedikçe görüşmelere başlanmayacağını açıkladı. CGT devlete karşı örgütlenmek suçundan yargılandı ve demiryolu işçi sendikasının sekreteri tutuklandı. CGT'nin başarıya ulaşamaması, işçileri büyük bir düş kırıklığına uğratmış ve Sosyalist Parti ile sendikaların içinde bölünmelere yol açmıştı. Sendikalı işçi sayısı hızla altıyüz bine düştü. Birçok yeni üye, zor kazandıkları paralarını, başlattığı işin sonunu getiremeyen bir örgüte öderken artık iki kez düşünüyorlardı.

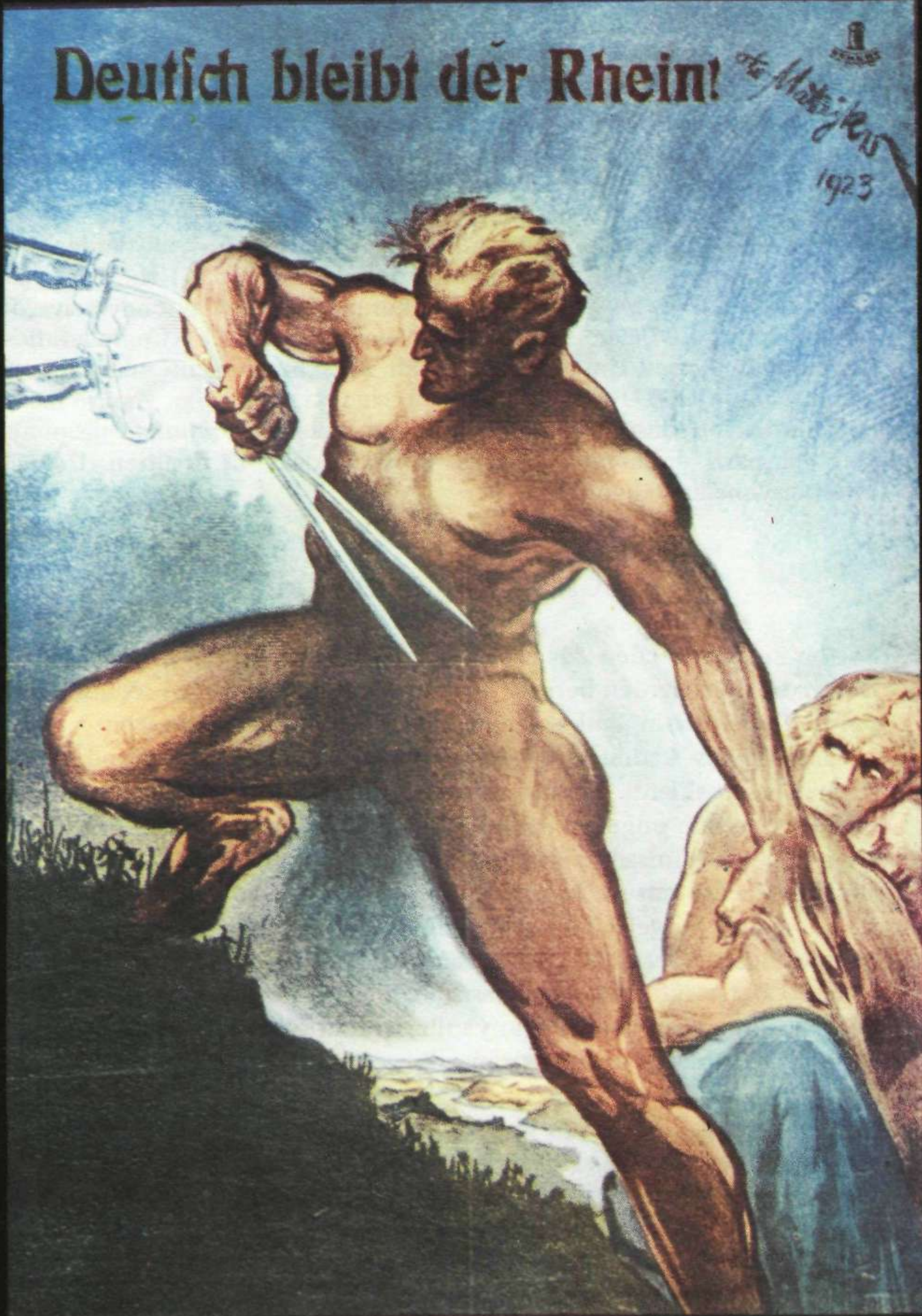
Bölünmeler kısa sürdü. Fransızların doktriner bireyciliği Fransız sosyalizminin başlangıç tarihinde açıkça belli olmuştu ve ancak 1905 yılında çeşitli sosyalist gruplar tek bir partide birleşebilmişlerdi. Şimdi ise Rus Komünizmi bu zorlukla kazanılan birliği tehdit ediyordu. 1920 yılında Tours'da yapılan Sosyalist Parti kongresinde ılımlılar ile aşırılar arasında acı sürtüşme ve çelişmeler meydana geldi. Ilımlılar barış anlaşmasını kabul ediyor, İkinci Enternasyonele bağlı kalıyor ve herşeye rağmen emellerine parlamenter düzen içinde kavuşmayı öngörüyorlardı. Aşırılar

ise barış anlaşmalarını burjuva üstünlüğünü sağlayan sahte kapitalist araçları olarak yerin dibine batırıyor ve zafere ulaşmış sosyal devrimin tek örneği olan Rusya'ya imreniyorlardı. Parlamento kanalıyla birşeyler kazanabileceğini düşünenleri dinmeliyorlardı bile ve umutların boşa çıktığı 1920 yılında seslerini en çok duyuranlar aşırılar ile Sovyet gücünün sihirliliğiydi. Çoğunlukta olan aşırılar Sosyalistlerden ayrılarak Fransız Komünist Partisi'ni kurdular ve tanınmış l'Humanite gazetesi ile CGT'ye rakip bir sendika kuran çok sayıda sendikacıyı da birlikte alıp götürdüler. Yeni kurulan sendikaya CGTU (Confederation Generale du Travail Unitaire) adı verildi. Moskova Profintern'in bir kolu olarak çalışan CGTU gücünü Paris bölgesindeki demiryolu, yapı ve metal işçilerinden alıyordu. Fransa'da artık Sosyalistlerin Solunda disiplinli, yeni bir parti doğmuştu. Emirleri Moskova'daki bir örgütten, Üçüncü Enternasyonelden alıyordu.

BLOC NATİONAL'İN ZAFERİ

Sol bu şekilde güçden düşmüş ve işçiler de savunmaya geçmişlerdi. Bu arada, 1870'lerden beri ilk kez Sağcı bir Millet Meclisi seçilmiş oluyordu. Seçmenlerin yeni sistemde daha disiplinli partilerin lehinde olduğu anlaşılmıştı- kadınlara oy hakkı 1944 yılına kadar tanınmadığı için seçmenler erkeklerdi. Sonuç, tutucu grupların birliğinin zaferiydi. Yeni milletvekillerinin çoğu eski askerler olduğundan yeni meclise, Fransız askerlerinin ünirformasının rengi nedeniyle "Chambre Bleu Horizon' (Mavi Ufuklar Meclisi) adı takılmıştı. Bu, bir yıl önce İngilterede yapılan seçimlerde seçilen ve gene eski askerlerden oluşan meclisin eşiydi. Olaylar, barış ve düzen, Versailles anlaşmasının eksiksiz ve kesin bir şekilde uygulanması, Bolşevikliğin bastırılması, ülke içinde mülkiyet hakkının ve disiplinin korunması, onarımların yapılması için verilmişti. Fransa güçlü ve etkin bir hükümet dönemine girmiş gibi görünmekteydi.

Fakat eski geleneklerden vazgeçmek çok zordur ve politik nankörlük olağandır. Yeni Meclisin ilk işi Senatoyla birlikte bir Ulusal Meclis olarak Versailles'de toplanmak ve Cumhuriyetin Başkanını seçmek oldu. Dünya kamuoyu Clemenceau'nun seçilmesini bekliyordu. Clemenceau, kendisini destekleyenlerin adını önermelerine izin verdiyse de resmen aday olmaya kesinlikle karar veremediğinden durumu zayıfladı. Clemenceau, yetki yanlısı, Radikal ve kilisenin gücüne karşıydı. Oysa yeni seçilen milletvekillerinin çoğu koyuKatolikti. Düşmanları arasında Poincaré, Forch ve eski Sosyalist Aristide Briand gibi güçlü kişiler vardı. Forch ve Briand Katolik korkuları dile getiriyorlardı; Örneğin, Clemenceau Cumhurbaşkanı iken ölürse, kilise aleyhtarı bu adam dinsel tören yapılmadan resmi törenle gömülecekti. Ne büyük bir skandal olurdu bu!.

'Ren Alman kalacaktır!' denilerek Fransız saldırısına karşı çıkılıyor, 1923.

Durumu kendisine karşı olanlar tarafından böylece sarsılan Clemenceau, ilk oylamada oyların çoğunu rakip adaya kaptırınca hemen adaylıktan çekildi. Başkanlığa başlıca nitelikleri şıklığı, nezaketi ve Millet Meclisine başkanlık ederken gösterdiği kibarlık olan oldukça tutucu Paul Deschanel seçildi. Meclis Başkanının, Cumhurbaşkanlarına dönüştürülmesi yeni bir şey değildi ama bu İngiliz Avam Kamarasının en iyi giyinen sözcüsünün, yaşayan en büyük İngilize tercih edilmesi gibi bir durumdu. Decshanel'in seçilmesi gerçekten iyi olmamıştı. Elysée Sarayında dokuz ay oturduktan sonra Deschanel'i bir akıl hastanesine yatırmak zorunda kalındı.

Bu arada Clemenceau istifa etmiş ve elini eteğini politikadan çekmişti. On yıl daha yaşayan Clemenceau, akıl gücünü son gününe kadar korumuştur. Cumhurbaşkanının yetkileri Başbakan kadar geniş ve etkili olmasa da, Clemenceau'nun verimli önderliğinden yoksun kalan ülke güçsüz düşmüştü.

Clemenceau'nun Başkan olduğunda hükümeti kurmakla görevlendireceği kişiyi Deschanel de Başbakanlığa seçti. Yirmi bir yıl önce Fransız Kabinesinde görev alan ilk Sosyalist olarak tarihe geçen Alexandre Millerand iyice Sağa kaymış ve birçok önemli görevlerde bulunmuştu. Alsas ve Lorraine Yüksek Komiserliği gibi nazik bir görev için seçilmiş ve doğmasına büyük katkısı olan Bloc National içinde Clemenceau'nun politikayı bırakmasından sonra en önde gelen kişi olmuştu. Sert kır saçlı, kalın siyah kaşlı, bıyıklı, tıknaz ve kısa boylu bir adam olan Millerand az konuşan, karşısındakine gücünü ve kararlılığını duyuran bir kişiydi. Kurduğu kabine bir koalisyon kabinesiydi ve Senatoda nüfuzlu olduklarından içişleri Bakanlığı gibi önemli bir bakanlık Radikallere verilmişti. Millerand hükümeti 1920'deki grev dalgalarına kesin bir tutumla karşı çıkmış ve General Weygand'ı Varşova'ya göndererek bir süre için her yana yayılacak gibi görünen Bolşevik akınını durdurmakta Polonyalılara yardım etmişti.

Fakat Millerand'ın Başbakanlığı uzun ömürlü olmadı. 1919 Kasımında yürütme organının gücünü arttırmak için anayasada değişiklik yapılması gerektiğini açıkça belirtmişse de, Decshanel 1920 Eylülünde istifa ettiğinde Ulusal Meclis Cumhurbaşkanlığına Millerand'ı seçti. Millerand Elysée Sarayına yerleştikten sonra elinin kolunun bağlı kalmasına hiç de niyetli olmadığını göstermiş ve 1877'de Mac Mahon gibi sonunda, 1919'da durmadan 'yürütme organının yetki ve haklarını zorla elinden almakla' suçladığı yasama organıyla çekişmeye başlamıştı.

Versailles anlaşmasının imzalanması ve anlaşmanın Amerikan Senatosu tarafından kabul edilmemesi, Chambre Blue Horizon'un seçilmesi, Clemenceau'nun politikadan çekilmesi, Millerand'ın Başkanlığına getirilmesi genel grevin gerçekleşememesi ve Sosyalist Parti'nin bölünmesiyle savaştan barışa geçiş dönemi sona erer.

Amerikalı general Dawes ve Young (ortada) başkanlığındaki onarım komitesi, Ruhr işgalini sona erdirecek uzlaşma planını görüşmek üzere 1923'de Paris'de toplantı halinde.

BÖLÜM: 4

Tazminatlar ve Ruhr

Versailles Anlaşmasının 1920 Ocak ayında yürürlüğe girmesinden kısa bir süre Fransa'nın en tanınmış polikacılarından Briand şöyle demişti: "Kusursuz bir anlaşma. Efsanevi at gibi bir tanesi dışında tüm erdemlere sahip: yaşam soluğu yok." Briand'ın sözleri, Almanya'nın yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülükten 'kaçınma, savsaklama ve geciktirme' (Lloyd George'un sözleri) politikasına karşıFransa'nıngittikçe artan endişesini yansıtmaktaydı. İşte bu endişe, Fransız hükümetlerini Almanya ya karşı sert bir tutum izlemeye ve ülkelerinin güvenliğini askeri dostluk anlaşmaları imzalayarak korumaya itmiştir. Ne yazıktır ki, bu uygulamalar İngiliz politikasına ters düşmekteydi.

Clemenceau, İngilizce konuşan iki büyük ulusun dostluğunun devamının savaş sonrası dönemde Fransa için gerekli olduğunu iyi anlamıştı. İstifa ettikten sonra 1922'de A.B.D. ile iyi ilişkiler kurmak amacıyla Amerika'ya gitmesinin en büyük nedeni budur. Fakat görev başında olmadığından onun bu yolculuğu ülkesindeki düşmanları tarafından eleştirildi ve Amerika'nın Avrupadan elini eteğini çekmemesini sağlamak, Fransa'ya karşı izlenen kritik tutumunu değiştirmesini mümkün kılmak için Clemenceau'nun gösterdiği çabalar olumlu bir sonuç vermedi.

Amerika'nın Fransa ile faal bir dostluk kurulmasına karşı olan tutumu değiştirilmeyince, İngiltere ile yakın ilişkiler kurulması daha da önem kazanmıştı. Fakat bunun da olanaksız olduğu ortaya çıktı. Başlangıçta Almanya'ya karşı takınılan düşmanca tavrı Fransa'nınkinden farklı olmayan İngiltere, kendisine dikte edilen bir barış anlaşmasını kabul etmek zorunda kalan ve demokratik olarak nitelendirilen Weimar Cumhuriyetine karşı hızla daha ılımlı bir politika izleme yolundaydı. İngilizler anlaşmanın düzeltilmesini, onarım ödemelerinin indirilmesini, Almanya'nın ekonomik bakımdan kalkınmasını ve eşit koşullarla Avrupa ulusları komitesine yeniden alınmasını gittikçe daha fazla düşünür olmuşlardı.

İngiltere ve Fransa arasında üç yıl süren işbirliğinin devamı artık güçleşmekteydi. İngiltere ordusunun terhisini hızla tamamlamış ve Ren böl-

1925 yılının kabare ilanında özel bir revünün reklamı yapılıyor. Paris'in çok yönlü ve özgür toplum yaşamında yetenekli Amerikan Zencileri çok daha rahat soluk alabiliyorlardı.

gesindeki kendi işgal kesiminde bulunan bir garnizonun dışında askerlerini Avrupa kıtasından geri çekmişti. Karada Fransa'dan çok daha güçsüz olan İngiltere kuşkusuz Fransa'yı kıskanacak ve Fransa'ya barışı korumak gibi ağır bir yük verildiği Yukarı Silezya gibi bölgelerdeki gelişmeleri eleştirecekti. Geçmişin ölü eli hâlâ insanların içinde bulundukları zamanı görmelerini engellemekteydi. Böylece 1920 Mayısında İngiliz Dış İşleri Bakanlığı tarafından verilen bir muhtıra 1890'lardaki anlaşmazlıkları dile getiriyor ve şu sözlerle, "Fransa ile ilişkilerimiz ne geçmişte, ne şimdi ve belki de hiç bir zaman yeterince sağlam ve dostça olmuştur," Manş Denizinin altından tünel açılmasını reddediyor ve şöyle yakınıyordu: "Hiç bir şey Fransız basının tutumu kadar kışkırtıcı olamaz." Başka konular üzerinde sürtüşmeler vardı: örneğin, Yakın Doğu ve Fransa'nın denizaltı yapımıyla ilgili programı (İngilizlerin yapımını tümüyle yasaklamak istedikleri bir savaş gemisi tipi). Güçsüzleri nedeniyle Avrupa'da söz sahibi olamayan İngiliz devlet adamları ve yayın organları eski alışkanlıklarını sık sık ortaya koyarak eski müttefikleri Fransa'ya karşı sorumsuz çıkışlarda bulunuyorlardı.

TAZMİNATLAR SORUNU

1920-1924 yılları arasında İngiliz – Fransız ilişkileri ile Fransız maliyesini tehlikeye düşüren en büyük sorun tazminatlardı. Versailles anlaşmasında toplam miktar belirtilmiş ve Almanya'nın ödeme olanaklarına göre ayarlanmış olsaydı, sorun basitleşirdi. Oysa, zararların zamanında saptanamayacağı ileri sürülmüş Lloyd George, 'kısa bir süre içinde belirli bir miktarın saptanması, Niagara çağlayanına kapılmış bir adamın bir ata değer biçmesini istemek gibi bir şeydir' demişti – ve 1 Mayıs 1921'e kadar uygun bir miktarın saptanması ile tüm borcunotuzyılda ödenmesiyle ilgili bir planın hazırlanması özelTazminatlar Komitesine bırakılmıştı. Bu arada, 1920 Temmuzunda yapılan Spa Konferansında tüm borç üzerinden her ülkenin payına düşen miktar hakkında anlaşmaya varılmıştı. Fransa en fazla zarara uğrayan ülke olarak kabul edildiğinden yüzde elliiki, İngiltere yüzde yirmiiki ve İtalya da yüzde on alacaktı. Fransa elbette ödemelerle en fazla ilgilenen ve gelecekte onarımla ilgili kararlar alınırken en fazla söz hakkı tanınacak ülke olacaktı. Fakat Millerand'ın Fransa'nın yakıp yıkılmış bölgelerindeki zararları karşılamak üzere ödemelerde kendilerine öncelik tanınması konusundaki isteği Lloyd George tarafından reddedildi. Fransa gene de onarım işine başladı. Gerekli parayı, mali sistemini değiştirmeden ve gelir vergisini etkin duruma getirmeden veya vergileri yükseltmeden, savaş sırasında izlediği ülke içinde borç alma politikasını sürdürerek topladı. Halk onarım tahvilleri almaya çağrıldı ve ödenen tahviller yerine daha yüksek faizli yenileri çıkarıldı. Aynı za-

manda, dengesini koruyan normal bütçenin yanısıra, Almanya'dan alınacak onarım ödemeleriyle karşılanması planlanan çok daha geniş bir 'olağanüstü' veya 'Alman' bütçesi düzenlendi. Böylelikle, zaten savaş borçlarının yükünü taşıyan devletin borçları daha da arttığı için, Almanya'dan alınacak paranın, onarım masraflarını ve eski müttefiklerine olan savaş borçlarını karşılayacak bir miktarın altına düşürülmesini Fransa kabul edemezdi. A.B.D. 1920'de bir kez daha Fransa'nın kendisine olan savaş borçlarının iptal edilemeyceğini açıkladığında, 'öldürücü bir zincirleme' başladı: 'A.B.D. İngiltere'nin kendisine olan borcunu silmeyi reddetti; bu yük altında kalan İngiltere Fransa'nın kendisine olan borcunu silmeyi reddetti; bu taraftan ferahlayamayan Fransa da Almanya'nın yükünü hafifletmeyi reddetti.

Onarım sorunu Fransa'da olduğu kadar Almanya'da da savaştan barışa geçiş sorununun çekirdeğini oluşturmaktaydı. Clemenceau barışı kazanmasının zorluğu üzerinde durmuştu ama halk gerçekleri görmek istemiyordu. Sıkıntı çekecek durumda değillerdi ve onarımlar ile savaş borçları sorunlar uygun bahaneler olduğu için politikacılar da halkın nabzına göre şerbet vermeye çoktan hazırdılar. Alman hükümeti gelir vergisi koymak yerine savaş sırasında yaptığı gibi para basmaya devam etti ve varlığını sürdürdüğü ilk dört yılda gelirinin dört kat fazlasını harcadı. Almanya aynı zamanda onarım tazminatını ödeyemeyecek durumda olduğunu da ileri sürüyordu. Benzer koşullar altında 'Alman bütçe'sini getiren Fransız hükümeti yükü vergi mükelleflerinin üstüne yıkmaktan kaçınmıştı.

Millerand Cumhurbaşkanı olduktan sonra Fransa'nın onarımlar sorununun en büyük yükünü taşıyan üç Başbakan Leygues, Briand ve Poincaré idi. Başkanın kuklası olarak görülen Leygues'in kurduğu hükümet, yürütme organının gücünü arttırmak için gizli çalışmalar yapıldığından kuşkulanan Millet Meclisi tarafından kısa bir süre sonra düşürüldü. Leygues'in yerine geçen Aristide Briand daha önce altı kez Başbakan olmuş, etkin bir adamdı. Uysal, uzlaştırıcı, politik havayı ve olabilecekleri doğru olarak sezebilen bir kişi olmakla birlikte uluslararası konferanslarda ve Başbakan olduğu yıl içinde yapılan görüşmelerde becerisi inceden inceye sınavdan geçecekti. İngiltere ile işbirliğinin önemine ve konferanslarda diplomasinin değerine inanıyordu. Fakat Almanya'nın onarım ödemelerini gittikçe daha az miktarlarda ödeyeceği anlaşıldığında, milliyetçi bir Millet Meclisini ve Sağcı basını, konferanslar ile görüşmelerin Fransa'ya sadece daha fazla ayrıcalık sağlamakla kalmadığına inandırmak zorlaşıyordu. Almanya yükümlülüğünü yerine getirmemekte devam ettiği takdirde ceza uygulamasına gidilmesi zamanla daha fazla benimseniyordu ve Almanya'ya verilecek ceza da, herşeyden önce Ren nehrinin doğu kıyısındaki Ruhr bölgesinin büyük sanayi kesiminin işgali idi.

Almanya'ya ceza uygulanması sorunu daha önce de, 1920 Nisanında ortaya atılmıştı. Borçlarını hâlâ zamanında ödemeyen Almanya'nın onbir ay sonra tazminatlarla ilgili olarak ileri sürdüğü miktar alay konusu oldu. Müttefik kuvvetleri ceza olarak zaten Ren nehrinin sağ yakasındaki üç kenti işgal etmişlerdi: Düsseldorf, Ruhrort ve Duisburg. Daha sonra Almanya'nın tutumu gene de değişmeyince, tazminatlarla ilgili programa uymadığı ve silahsızlanma ile savaş suçlularıyla ilgili diğer yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde Ruhr bölgesinin işgal edileceği hakkında bir nota verildi. Nota yeni bir Alman hükümeti tarafından kabul edildikten sonra bir süre ülkeler arasında bir yumuşama görüldü.

Bu arada, gittikçe hızlanan enflasyon nedeniyle Almanya'nın ekonomik güçlükleri artıyordu ve 1921 Aralığında onarım ödemelerinin ertelenmesini istedi. Lloyd George, Almanya'nın ekonomik çöküşünün ardından Orta Avrupa'ya Bolşevik devrimin gelmesinden korkuyordu. 1922 yılının Ocak ayında Cannes'de yapılan toplantıda Lloyd George, Fransa'nın katı tutumunu değiştirmesi için Briand'ı ikna etmeye ve İngiltere ile Fransa arasındaki gerilimi azaltmaya çalışmıştır. Avrupanın onarılmasında işbirliği yapılması, Sovyet Rusya ile ekonomik ilişki kurulması, İngiliz ve Fransız deniz kuvvetleri arasındaki rekabetin sona erdirilmesi ve Yakın Doğu'da ortak bir politika izlenmesi karşılığında Lloyd George, Alman saldırısına uğradığında İngiltere'nin Fransa'nın yardımına koşacağı konusunda teminat vereceğini öne sürdü. Fakat Fransa, mümkün olduğu takdirde hem onarımı hem de güvenliği kendi koşullarına göre istiyordu. Fransız kabinesi Rusya ile herhangi bir ilişki kurulması fikrine kesinlikle karşıydı ve Fransızlar İngiltere'den sadece iki yanlı bir teminat değil, Millerand'ın sözleriyle, 'temelden, anlaşmayı imzalayacak iki taraf arasında mutlak bir eşitlik sağlayacak' ve amacı 'anlaşmaların olduğu gibi, her koşuluyla yerine getirilmesi' olacak bir ittifak istiyordu. Briand'a hemen İngilizlerin önerilerinin ileri sürüldükleri şekilde kabul edilemeyeceği belirtildi ve Fransa'nın Fransız-İngiliz ittifakında ikinci derecede bir ortak olduğu hakkında fırtınalar koparan raporlar yayınlayan karşıt basın tarafından desteklenen kuşkucu Senato ve Millet Meclisi kısa bir süre sonra Briand hükümetinin düşmesini sağladı. Bardağı taşıran son damla, belki de Lloyd George'un Briand'a golf oynamayı öğretmesi olmuştu. İngiliz Dışişleri Bakanının Briand'ı istediği gibi parmağında oynattığının bundan iyi kanıtı olur muydu? Hemen İngiltere'den ülkesine dönen Briand, Action Française tarafından toplanan bir kalabalığın çıkardığı gürültü ve patırtı içinde karşılandı ve ittifak Millet Meclisinde oya konulmadan önce görevinden istifa etti. Cannes Konferansından bir sonuç elde edilmemiş, Fransız milliyetçiliği her zamankinden daha şiddetli olarak kendini göstermiş ve Fransa ile İngiltere arasındaki uçurum daha da derinleşmişti. Briand sırasını böylece geçici olarak savmış, sıra şimdi Poincaré'ye gelmişti.

Cumhuriyetçi Poincare'yi gösteren bir Fransız karikatürü. Poincare onarımların Fransa için Versailles'in kilit taşı olduğunu savunmuştu.

Millerand, Poincaré'den Briand'ın yerine geçmesini istemekle alışılmamış bir adım atmıştı. Daha önce Cumhurbaşkanlığı yapmış bir kişi, kabineyi kurmakla görevlendirilmemişti. Fakat o günlerde koşullar farklıydı ve milliyetçi Poincaré ülkede esen havaya ayak uydurabilirdi. Her ikisi de nabza göre şerbet veren, her gruptan dostları olan iki sevimli politikacı, Poincaré ve Briand arasında gerçekten çok büyük fark vardı. Poincaré kişisel bütünlüğü ile mali konulardaki uzmanlığını önceki faaliyetleriyle doğrulamış bir kişiydi. Aynı zamanda, Almanlardan yürekten nefret eden, kendini ülkesine adamış bir vatanseverdi. Tembel, kaypak ve yatıştırıcı bir adam olan Briand daha geniş görüşe sahipken, mesleği avukatlık olan Poincaré ise çalışkan, kararlı, uzlaşma tanımayan ve düş peşinde koşmayan bir adamdı. Biri, ikisi hakkında şöyle demişti: "Briand hiç bir şey bilmez ve herşeyi anlar; Poincaré ise herşeyi bilir ve hiç bir şeyi anlamaz." Poincaré'nin Başbakanlığa getirilmesi, Fransa'nın Almanya'ya karşı izlediği politikanın daha da katılaşacağını gösteriyordu.

Cannes'da yapılan görüşmelerin sonuçları ve varılan anlaşmalar tümüyle bir kenara bırakılmadıysa da, artık daha soğuk bir hava içinde sürdürülecekti. Fransız devlet adamlarının çoğu gibi Poincaré de İngilizlerle yapılacak bir dostluk anlaşmasının değerini biliyordu ama Millerand gibi, o ve çalışma arkadaşları her iki ülkeye eşit haklar tanıyacak ve sadece Fransa'nın sınırını değil, askerden arınmış bölge ile doğu Avrupa'yı da kapsayan bir ittifak istiyorlardı. İngiltere ise böylesine geniş bağlantılara ancak çok sonra girecekti. Bu arada, Cannes Konferansının önemli sonuçlarından biri olarak, Nisan ayında Cenovada Sovyet Rusya da dahil, tüm belli başlı devletlerin katıldığı bir toplantı yapılmıştı. Toplantı, Fransa ve Rusya arasındaki düşmanlığı bir kez daha ortaya koymaktan öteye gidemediyse de, ikinci derecede önemli bir sonucu oldu. Almanlar Rusların Cenova'da bulunmasını fırsat bilerek yakındaki Rapallo'da Ruslarla yaptıkları ayrı bir toplantıda diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasını, birbirlerinden olan alacaklarını silmeyi ve ekonomik işbirliği olanaklarının aranmasını öngören bir anlaşma imzaladılar. Böyle bir anlaşmanın imzalandığını duyan öteki devletler yıldırımla vurulmuşa döndüler. Anlaşma nedeniyle, özellikle Fransa'da, Almanlara karşı duyulan kuşkular daha da yoğunlaştı, Bir ay sonra Fransayı ziyaret eden tanınmış Solcu bir İngiliz, H.J. Laski, Fransızların yeni bir savaş korkusu içinde oldukları izlenimini edinmişti. Laski, "Fransızlar Almanya'yı hâlâ tüm kötülüklerin, tüm acıların kaynağı olarak görüyor ve zengin olduğu halde yufka yürekli İngilizlerin merhametini kazanmak için kendini iflâs etmiş bir devlet olarak gös-

50 Önemli bir sendikanın, CGT'nin üyeleri 1919 Nisanında yaptıkları bir gösteri sırasında: savaş üzüntüleri arttırmıştı.

terdiğine inanıyorlar. Kanılarınca, İngiltere pek yufka yürekli değildir. Alman donanmasını yok ettikten sonra karşısında artık kendisini tehdit eden bir şey yoktur... Yabancılar Fransa'nın yaptığı fedakârlığın derecesini bilemezler... Avrupa'da huzursuzluk çıkarsa, bunun nedeni Versailles anlaşmasının gereken şekilde uygulamaya konmamasıdır,'' diye Fransızların düşüncelerini aktarmıştır.

Yolun sonuna gelindiğinde, Yakın Doğu'daki olaylar nedeniyle İngiliz–Fransız ilişkileri daha da kötüleşmişti. 1922 yılının yazında Milliyetçi Türkler Batı Türkiye'yi işgal etmekte olan Yunan Ordusunu bozguna uğratarak saldırılarını Doğu Avrupa'ya yönelteceklerini ortaya koyduklarında Lloyd George, Türklerin akınını önlemek için Çanakkale Boğazına uluslararası bir ordu yerleştirmek istedi. Fakat Poincaré bu orduya Fransa'nın asker vermeyeceğini açıkladığında, 'o iğrenç küçük adam' tarafından yenilgiye uğratıldığı için ateş püsküren İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ile arasında sert tartışmalar oldu.

Kısa bir süre sonra Lloyd George iktidardan düştü. Yerine Başbakan olan Muhafazakâr Bonar Law, Avrupa'daki olaylar içinde etkin bir yer almaya niyetli değildi. Bu arada, Almanya'nın ekonomik durumu bozuldukça bozuluyor ve Alman markı devamlı değer kaybediyordu. 1922 yılının sonunda Almanya parasının değerini sabitleştirmek,borçlarının 'bütçe fazlasından karşılanacak şekilde' ayarlanması için ödemelerin üç veya dört yıl daha ileriye bırakılmasını istedi. Artık Poincaré'nin sabrı iyice taşmıştı. Bu isteği, Almanya'nın iyi niyetlilikten nasıl uzak olduğunun yeni bir kanıtı olarak görüyordu. Versailles anlaşmasını kesinlikle uygulamaya koymanın ve uzun süredir işgal etmekle tehdit ettiği Ruhr bölgesini işgal etmenin zamanı gelmişti. Poincaré'nin tutumu, Komünistler, Sosyalistler ve bazı Radikallerin dışında Millet Meclisinde büyük bir çoğunluk tarafından desteklendi. 11 Ocak 1923'de Fransız ve Belçika askerleri Ren nehrinin karşı kıyısına geçmeye başladılar. Fakat aralarında İngiliz birlikleri yoktu. İngiliz hükümeti tümüyle işgale karşı çıkıyor ve kesinlikle tarafsız kalmayı tercih ediyordu. Bonar Law'ın dediği gibi eski müttefiklerin arasındaki uçurum, hiçbir köprünün birleştiremeyeceği kadar genişlemişti.

İŞGAL.DİRENME.GERİ ÇEKİLME

Fransız ve Belçikalıların ilk hedefi 'yerine getirilecek sağlam söz alarak ve Ruhr'daki büyük sanayiileri ele geçirerek Almanya'ya onarım borçlarını ödetmek idi. Almanya'ya ekonomik cezalar uygulanıyordu ve askerler de, görevi ödemeleri tahsil edecek özel bir misyonu korumak için orada bulunuyorlardı. En önemli hedef, Alman hükümetini tazminat sorununu daha ciddi bir şekilde ele alması için zorlamaktı. Fakat bu işe

çok kızan Almanlar pasif direnmeye geçtiler. Alman hükümeti Ruhr işçilerini greve gitmeleri için teşvik etti, sabotajlar yapıldı ve resmi görevliler işgal kuvvetlerine yardım etmeyi reddettiler. Fransız ve Alman basını arasında birbirlerine sövüp saydıkları bir soğuk savaş başladı. Fakat pasif direnme tümüyle etkili olamadı. Fransızlar işgal bölgesini Almanya'dan ayıran bir gümrük engeli koydular. Madenleri ve demiryollarını çalıştırmaları için Fransız ve Belçikalı teknisyenler getirildi, bölücü faaliyetler, pek başarı sağlanamadıysa da, teşvik edildi. Bu koşullar altında durumları gittikçe bozulan Ruhr'lu kömür madeni sahipleri Almanya'nın genel grev çağrısına karşı koydular ve madenlerin işletilmesine, kömür teslimatının Fransızlar tarafından yapılmasına izin verdiler.

Pasif direnme Almanya'ya çok pahalıya malolmuştu. Zaten başını alıp giden enflasyon da hızlanmıştı ve markın değeri de düştükçe düşüyordu. Yeni bir hükümet bunalımı meydana gelmişti ve 1923 Eylül ayında Gustav Stresemann tarafından kurulan yeni kabine pasif direnmeyi resmen sona erdirerek tazminat ödemelerinin başlamasını kabul etti. Fransa'nın kararlı tutumu başarılı olmuş görünüyordu. Oysa bu kısmi bir başarı idi. Poincaré Almanya'yı dize getirmişse de, başarısını yerinde bir hareketle güçlendirecek kadar geniş görüşlü değildi. Foch ve Millerand gibi birçok Fransız, Fransa'nın Almanya ile doğrudan doğruya bir anlaşma yapacak kadar güçlü bir durumda iken ele geçirilen en büyük fırsatın kaçırıldığı kanısındaydılar. Fransa'nın eski müttefiklerinin eleştirici ve düşmanca tutumları gözönüne alınırsa böyle bir anlaşmanın sağlanabilmesi akla yakın gelebilir ama Poincaré'nin düzenbaz Stresemann'dan aldığından fazlasını elde edebileceği tartışma konusudur. Poincaré, bir anlaşmaya varmak yerine, Fransa'nın gittikçe yalnız kaldığını görmüş ve güçlü Amerikan baskısına dayanamayıp tazminat ödemeleri ile markın değerinin sabitleştirilmesi sorunlarını iki uzman komiteye bırakılmasını kabul etmiştir. Poincaré.ülke içindeki milliyetçi eleştiricilerin gözünde beklenmedik bir şekilde zararlı olmaya başlamıştı: bu kişiler, Poincaré nindemir gibi görünmesi için boyanmış bir kalas olduğunu söylüyorlardı.

1924 Nisanınagelindiğinde Amerikalı General Charles G. Dawes'in başkanlığındaki yeni tazminatlar komitesi ilgili tarafların tümünün kabul edeceği bir tazminat planı hazırlamış bulunuyordu. Fakat o günlerde Poincaré'ninbaşbakanlığı sona ermek üzereydi. Ruhr'un işgali'nin ekonomik bakımdan Almanya için olduğu kadar Fransa için de bir felaket olduğu ortaya çıkmaktaydı. Onarım için alınan miktarlar oldukça az ve işgal masrafları da yüksek olduğundan Fransa'nın borçları arttı, fiatlar yükselmeye devam etti ve frankın değer kaybettiğini gösteren belirtiler ortaya

çıktı. Bu nedenle, işgal sonucu tazminatlar artmadığı gibi Fransız halkının ve politikacıların kaçındıkları vergilerin yükseltilmesi de zorunlu olmuştu.

Ruhr politikası hızla sevimliliğini yitirdi. Ruhr politikasını başından beri eleştiren Sol, Paris'de yayınlanan Le Ouotidien adlı yeni ve güçlü gazete ile gittikçe daha fazla sesini duyuruyordu Poincaré artık Almanya'ya borçlarını ödetecek kişi olarak görülmüyordu. O artık 'Poincaré La guerre', 'Poincaruhr', kavgaya varan inadı Fransa'yı savaşa sürükleyebilecek ve bu inadıyla frangın gücünü sarsan bir adamdı. Ülkede esen havaya göre değişen Radikallerin çoğu Poincaré'nin politikalarını destekleyip desteklememekte kararsızdılar. Artık Bloc National'den ayrılmışlar ve sosyalistlerle yeniden dost olmuşlardı. Poincaré'nin kabineyi Mart ayında yeniden kurmasının bir yararı olmadı. Ouotidien, "Yaşasın ilkbahar," diye başlık atıyordu. 'Isınmaya, ışıkları erkenden yakmaya ve Bloc National'e paydos.'

Öyle de oldu. Poincaré güçlü bir seçim kampanyası yönetecek bir adam değildi. Chambre Bleu Horizon süresini doldurduğundan 1924 Mayısında yapılan seçimlerde oyların Sola kaydığı görüldü. Poincaré ve politikası reddedilmişti ve Cartel des Gauches diye tanınan bir Sol kanat koalisyonu seçim zaferini kazanmıştı. Yeni hükümetin ilk işlerinden biri Ruhr'un işgaline son vermek ve Dawes planını kabul etmek oldu. Artık Fransa'nın İngiltere ve Almanya ile ilişkileri yeni bir döneme girecek, tazminatlar sorunu üzerinde eskisi kadar inatla durulmayacak ve hâlâ çözümlenmemiş olan ülke güvenliği ~~konusunda~~ yeni çözüm yolları aranacaktı.

Radikal Partinin iyi niyetli başkanı ve Fransız taşra politikacısının örneği Adouard Herriot.

BÖLÜM: 5

Cartel İktidarda

Fransız dış politikasını etkileyen 1924 seçimlerinin ülke içindeki etkileri de büyüktü. Seçim sonucunda ülke artık Sağın değil, kiliseye karşı bir Merkez ile Sol-kanat gruplarından oluşan bir koalisyonun yönetimindeydi. Fakat Cartel'in başarısı 1919'da Bloc National'in zaferinden çok daha az tantanalı olduğundan, güçlüklerle yüzyüze gelindiğinde hükümet bunalımlarıyla karşılaşılan bir döneme giriliyordu. Cartel sözü ilk kez ondokuzuncu yüzyılın sonunda Almanya'da kendi çıkarlarını gözetmek amacıyla bir araya gelen gruplar için kullanılmıştı. Böyle bir birleşme, ancak gruplar kendi ana politik hedefleri üzerinde anlaştıkları sürece ayakta kalabilirdi. Ömrü, bir önceki hükümetin ve iki dünya savaşı arası dönemde birçok Avrupalı devlet adamının başını yiyen ekonomik ve mali sorunların üstesinden gelebilme yeteneğine bağlıydı. Bu arada, koalisyon sonraki on yıl içinde önemli görevler alacak bazı politikacıları ortaya çıkarmış ve Başkanlık bunalımını da hızlandırmıştır.

Cartel'in başarısında, vergilerin yükseltilmesinden, devletin iflasın eşiğine gelmesinden ve ekonomik bakımdan yıkılmasından korkan küçük adamın payı oldukça fazladır. Radikal önder Edouard Herriot, Cartel'in ekonomik güçlerin yeni derebeyliğine' karşı ve mali eşitlik için savaştığını söylemişti. Cartel, hayat pahalılığının önüne geçmek, sosyal reformları gerçekleştirmek ve laiklik ilkesini iyice yerleştirmek istiyordu. Böyle bir program, doğal olarak, emekli aylıklarıyla geçinenler, dar gelirliler, işçiler, ekonomik koşulların ağırlaşmasından korkan ülkenin her yanındaki sayısız devlet memuru ile Kilise ile yeniden bir uzlaşmaya varılmasından çekinen 'laik' komiteler ve devlet okullarındaki öğretmenler tarafından çekici bulunacaktı. Oylarını Sol'a, herşeyin üstünde Sosyalist ve Radikallere veren bu kişilerdi. Sosyalistler başlıca güçlerini artık, daha önceleri Radikallerin kalesi olan kasabalarda buluyor, Radikaller de, özellikle ülkenin güneyinde olmak üzere taşrada taraftar çekiyorlardı. 1920'de Sosyalistler bölündüğünde Komünistler çoğunluğu alıp götürmüşlerdi ama geri kalan Sosyalistler Léon Blum ile Paul Faure'nin güçlü

önderliğinde partilerinin durumunu kısa sürede düzeltmişlerdi. Çok akıllı bir Yahudi olan Blum'un yahudi işadamlarının mali desteği ile kurduğu Le Populaire adlı gazete, şimdi Komünist yayın organı L'Humanite'nin yerini almış bulunuyordu. Gazetenin kendini kabul ettirmesi kolay olmamışsa da, 1924'de Radikallerin kazandığı 130 sandalyeye karşılık 101 sandalye kazanan Sosyalist Partinin seçim başarısını etkilememişti. Öte yandan, ayrı bir parti olarak sevinç içinde geçirilen ilk birkaç aydan sonra Komünistlerin şansı bozulmuştu. Sovyetlerle sürdürülen balayı kısa sürmüştü. Parti üyeleri kısa bir süre sonra Moskova tarafından aman tanımaz bir şekilde yönetildiklerini gördüler. Sonuç olarak da, bağımsız kalmayı savunanların çoğu ya partiden ayrıldılar ya da partiden çıkarıldılar. 1923 yılının sonunda partinin üye sayısı 130.000'den 45.000'e düşmüştü. 1924'de Sosyalistler haklı olarak Komünistlerin 'bir büyük işçi partisi'nde birleşmek çağrısını kabul etmediler. Komünistlerin amacının, içlerinden birinin sözleri ile, 'Sosyalist kuşunun tüylerini yolmak' olduğunu biliyorlardı. Bu durumda seçimlere tek başına katılan Komünist Parti ancak 26 sandalye elde edebildi. Ayrıldığı frère ennemi, Sosyalist Partiye savaş ilân eden Komünist Parti, Solun yalnız ve aç kurdu, parlamentonun paryası olmakla birlikte, bazılarının düşündüğü gibi yolun sonuna gelmemişti. Moskova ne yaptığını biliyordu.

Başından beri Cartel'in parlamenter gruplarının aynı fikirde oldukları bir nokta, Cumhurbaşkanı Millerand'a karşı duyulan düşmanlıktı. Sosyalistler, savaş öncesi kendilerini terkeden Millerand'ı tutmuyor, Sol da genel olarak anayasayı değiştirmek ve yürütme organının gücünü arttırmak isteyen bu adama güvenmiyordu. Ayrıca, Millerand 1923 Ekiminde Eureux'de yaptığı Başkanlık yaverleriyle dolu politik bir konuşmayla, Başkanlık yetkisinin sınırlarını aşmakla suçlanıyordu. Poincare Bloc National'in sicilini savunmak ve yaklaşmakta olan seçimler karşısında belirli, açık bir programın ana hatlarını açıklamak istemediğinden Millerand Eureux'de böyle bir konuşma yapmak gereğini duymuştu. Oysa konuşması bir Başkandan çok Başbakana yakışır nitelikteydi. O günkü koşullar altında bu büyük bir yanlışlık idi ve Cartel'ciler de zaten onu bir kaşık suda boğmaya hazırdılar. Cartel'in yayın organlarından biri olan Le Quotidien, devlet yönetimiyle ilgili 'tüm yerleri hemen ele geçirmeleri' gerektiğini ileri sürerken, Cumhurbaşkanlığı da kastediliyordu. Seçimlerden sonra Poincare yeni parlamento ile karşılanmadan istifa edince, Millerand yeni çoğunluk arasında kabineyi kurmak isteyen bir kişi bile bulamadı; durum, 1887'de o günlerdeki Cumhurbaşkanının karşılaştığı duruma benziyordu. Başbakan olabilecek kişiler sanki grevdeydiler. Başbakanlık görevini yüklenecek birini bulamayan Millerand, Meclis ve Senatoya hitaben bir mesaj göndererek hem durumunu haklı göstermek ve hem de bir azınlık hükümetinin desteklenmesini sağlamak yoluna gitti. Senato kendisine güvenoyu vermiş olsaydı, Meclisi dağıtacak kadar güçlü olabilirdi. Fakat Senato mesajın politikasını on oy farkla reddettiğinde Millerand'ın istifa etmekten başka çaresi kalmadı.

Millerand'ın düşüşünde Senatonun kendisini desteklememesi can alıcı bir etken olmuştu. Daha sonra yapılan Başkanlık seçiminde de etkisi görüldü. 1899'dan beri Senato Başkanlarının hemen hepsi Cumhurbaşkanlığı için aday gösterilmişlerdi. Şimdi ise iki aday vardı: Cartel'in sol kanadı tarafından desteklenen Meclis Başkanı Paul Painlevé ve daha tutucu Senato Başkanı Gaston Doumergue. Büyük bir çoğunluk tarafından desteklenen Doumergue'nin seçilmesi bir bakıma Cartel için ilk terslikti. Doumergue geleneksel tipte bir politikacıydı. Millerand 1920'de Başkan seçildiği akşam bir partinin adamı olmaya niyeti bulunmamakla birlikte bakanlarıyla işbirliği yaparak sürdürmeyi umduğu bir politika saptadığını açıkladığında Doumergue hemen karşı çıkmıştı. O, Cumhurbaşkanının yetkilerinin yeterli olduğu görüşündeydi ve 'bir yenilik getirerek Cumhurbaşkanına hükümet programını yürütmesi için açık kart vermek çok tehlikeliydi.' Grubu olan Demokratik Solu' Elysée Sarayının parlamentonun ve ülkenin gücünü yerini alacak bir güca sahip olmasından yana bir politikayı' reddeden bir önergeyi desteklemeye ikna etmişti. Şarkı sözü yazarlarının 'Gastounet' adını taktıkları sevimli, babacan gülüşlü Cumhurbaşkanının güvenilir bir adam olduğu açıktı.

CARTEL– GARİP BİR TÜR

Cumhurbaşkanlığı bunalımı sona erer ermez Radikal Edouard Herriot başkanlığında bir kabine kuruldu. Fakat hemen sonra, oluşması, zayıf yanlarından biri olarak ortaya çıktı: kabinede tek bir Sosyalist yoktu. Sosyalistler her zaman bir 'burjuva' hükümetine katılmaktan kaçınmışlardı; parti başkanı Leon Blum da ne olursa olsun partinin bağımsızlığını korumakta kararlıydı. Blum, ancak bir koalisyon hükümetinde en büyük parti olduğunda partisinin 'hükümet işlerini yürütebileceği' varsayımıyla, yukarıda söz edilen ilkenin dışına çıkılabilecek içten bir çözüm yolu bulmuştu. 1924'de Cartel içinde Radikaller en büyük partiydi ve Sosyalistler de bu nedenle hükümete katılmayı kabul etmemişler fakat meclisde hükümeti destekleyeceklerine söz vermişlerdi. Olağan kabine toplantıları dışında, Herriot ve bakanları politik hedefler, strateji ve taktikler konusunda anlaşmaya varabilmek için Sosyalistlerle özel toplantılar yapmak zorunda olduklarından bu, sürdürülmesi güç bir ortaklıktı. Bu toplantılar çok kez gece yarılarına kadar sürüyordu.

Sol genellikle kendini aydın göstermeye Sağdan daha fazla düşkündü ve yeni hükümet ile önde gelen taraftarları özellikle bu özelliği taşır görünüyorlardı. Herriot, Leon Blum ve yeni kabinenin önde gelen bakanlarından olan ve 1925–1933 yılları arasında hemen hemen devamlı olarak görev başında kalan matematikçi Paul Painlevé, Ecole Normale'in

Sosyalist Parti delegeleri, 1920'de Tours Kongresinde. Kongre sonunda Moskova tarafından yönetilen Fransız Komünist Partisi doğmuştur.

üç parlak ürünüydü. Aralarına yeni katılan ve adını daha sonra sık sık duyuracak olan Edouard Daladier ise bir fırıncının oğluydu ve bir zamanlar lise öğretmenliği yapmıştı. Hükümetin önde gelen kişilerinin akademik ve kültürel geçmişleri, yetenekli bir deneme yazarının yeni dönemi 'Profesörler Cumhuriyeti' olarak adlandırmasına yol açmıştı– bir başka ülkede daha sonra 'yumurta' veya 'sivri kafalı' olarak kaba bir şekilde tanımlanacaklardı.

Fakat iktidardakilerin aydın ve kültürlü kişiler olması, hükümetin daha akıllı ve yetenekli olacağı anlamına gelmezdi. Çoğu derin bir kültüre sahip olmakla birlikte, kendilerinden öncekiler gibi profesyonel politikacılardı. Herriot 1905'den beri Fransa'nın ikinci büyük kenti olan Lyon Belediye Başkanlığını gerçek bir başarıyla sürdürmüş ve 1912'de Fransanın en genç senatörü olmuştu. Piposu ve üstüne başına özen göstermeyen havasıyla bazı bakımlardan Bonar Law'dan sonra Başbakan olan ve 1923 Aralığındaki seçimlerde yenilgiye uğrayan İngiliz Muhafazakâr Parti Başkanı Baldwin'e benziyordu. Beethoven ve Mme de Recamier'den mide bilimine kadar hemen her konuya ilgi duyan ve yetenekli bir konuşmacı olan Herriot genellikle partisinin kazançlı çıktığı politik sisteme bağlıydı. Sistemin düzeltilmesine ihtiyaç duyuduğunda, sistemi yenilemekten herhalde kaçınacaktı. Gerçekten de Cartel'in program kapsamına ana maddelerden biri olarak 'laicité'nin, yani laiklik ilkesinin alınması Cartel'in önde gelen kişilerinin, özellikle Radikallerin geçmişe ne kadar bağlı olduklarını göstermişti.

Her sınıftan Fransızı ülkesini savunmaya koşturan savaş ile siperlerde papaz ile halktan birinin (Katolik ile dini inancı olmayan) arasındaki dostluk, daha önceleri çok fazla kendini gösteren kilise tarafları ile kilise aleyhtarları arasındaki nefreti iyice azaltmış, Bloc National'in zaferi de uzlaşmaya giden yolu açmıştı. Fransa'da yeniden birçok dini öğretim kurumlarının çalışmasına izin verilmişti. Katolikler, meclisin kamu fonlarının öğrenci sayısına göre devlet okulları ile din kurumlarına bağlı özel okullar arasında bölünmesini kabul ederek özel okullara hükümetin ödenek ayırabileceğini bile umuyorlardı.

Hükümet 1920'de Roma'da Jean D'arc'ın azize ilân edilişinde resmen temsil edilmişti ve St, Jean mezhebi Katolik faaliyetine ve Sağ-kanat gösterilerine yeni bir görüş getirmişti. Bir yıl sonra, Kilise ve Devletin ayrıldığı 1905 yılından beri Papalıkla kesilmiş olan diplomatik ilişkiler yeniden kurulmuş ve Fransa Vatikan'a yeniden Elçi göndermişti.

Fakat bütün bu gelişmeleri Cartel'in içindeki laiklikten yana kişiler gittikçe artan bir hoşnutsuzlukla izliyorlardı. İktidara geldiklerinde bir karşı hareketi başlatacakları açıkça görülüyordu. Jean D'arc'ın azize

Yaşlı 'kaplan' Clemenceau Afrika'da kaplan avında— görevini yerine getirmiş, emekliye ayrılmış.

ilân edilmesine karşılık Paris'de Fransanın birçok büyük kişisinin yattığı Panthéon'a savaş öncesinin büyük Sosyalist önderi Jean Jaures'in kemiklerini taşımak oldukça kolay bir yoldu; fakat programın ölülerden çok yaşayanları ilgilendiren kısmını politik ve mali bakımdan güç durumda kalmadan uygulamaya koymak hiç de o kadar kolay değildi. Bu nedenle, Radikaller ve Sosyalistler seçim bildirilerinde eğitim reformuna yer verdiler. Özellikle istedikleri, 'tüm çocuklara öğrenim eşitliği' idi. Fransa'da ilk ve orta öğretim hem parasız devlet okullarında hem de paralı olan ve başka ücretler de ödenen ayrı olarak örgütlenmiş devlet okullarında yapılmaktaydı. Radikaller ve Sosyalistler bunun yerine 'l'école unique', yani tek bir okul sistemini ileri sürüyorlardı. Fakat bunun gerçekleşmesi çok pahalıya çıkacak ve eğitim sisteminin kökünden değiştirilmesi gerekecekti. Başlangıçtan beri Herriot bu değişikliğin baş savunucularından biri olmakla birlikte, 1924 Haziranında Başbakan olarak yaptığı açıklamada, 'orta öğrenim olanağının çocukların yeteneklerine göre değil, anne ve babalarının parasına göre elde edilmesi' Fransız demokrasisi için güvenceli değildir. derken école unique konusunu sadece en geniş şekilde ele almış oluyordu. Fakat Vatikan'daki Fransız Elçisinin geri çağrılacağını, dinsel öğretimi yasaklayan yasalar çıkarılacağını ve hükümetin bir an önce yeniden kazanılan bölgelerde (Alsas ve Lorraine) yasama farklılığını ortadan kaldıracağını belirtmişti. Bu konuşmasıyla Herroit geçmişteki karşıt görüşleri uyandırmış ve özellikle 'sonunda Fransa'ya kavuşturulan sevgili halklar' dedikleri arasında yeni karşıt fikirli kişilerin çıkmasına yol açmıştı.

Alsas ve Lorraine 1870'den beri Fransa'dan ayrıydı ve Fransa Cumhuriyetinin 19'uncu yüzyılın sonundaki kilise aleyhtarlığı hakkında bu bölgelerde yaşayanlar hiç bir şey bilmiyorlardı. Özellikle Alsas'ın durumu farklıydı: Bölge koyu Katolikliğin kalesi idi ve nüfusun üçte biri de Katolik idi. Papazlar ve vaizler hâlâ devletten aylık alıyor, ilkokullar papazlar tarafından yönetiliyor, orta ve liselerde de din dersleri zorunlu olarak okutuluyordu. Fransa'da devlet ve kilise birbirinden ayrıldığı sırada Alsaslılar Almanlara karşı bağımsızlıklarını korumak için çabalamaktaydılar. Özerklik için yapılan bu çabaların öncüleri de papazlardı. Fransa savaş yıllarında, zafer kazanıldığında Alsaslılara dinsel ve kültürel haklar sağlanacağına söz vermişti ve zaferden sonra da hükümetler bu sözü yerine getirmişlerdi. Strasbourg'da Alsası yönetecek özel bir Yüksek Komisyon kurulmuştu ve Alsaslıların duyarlı oldukları konulara saygı gösterilmiş, onları gücendirmemeye dikkat edilmişti. Şimdi ise Cartel hem istenmeyen merkezileştirmeyi getirerek bölgenin yönetiminin sorumluluğunu Paris'deki bir büroya devrini, hem de geri alınan bölgelerde cumhuriyet yasalarının geçerli kılınmasını istiyordu. Bu, devletin ve kilisenin birbirinden ayrılması, kilise okullarının kapatılması de-

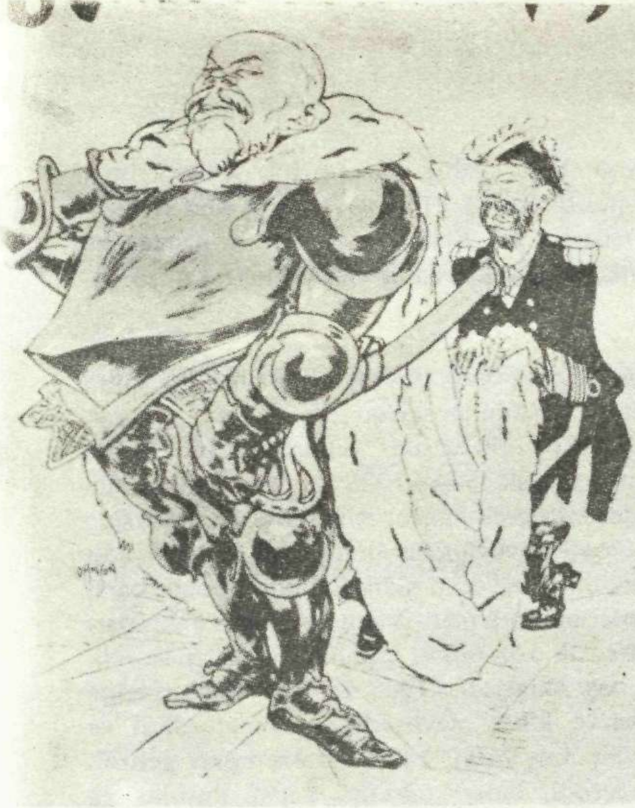
Lloyd George, Briand'a (sağda) golf oynamasını öğretiyor, 1922. Fransızlar derslerin politikayı da kapsadığından korkuyorlardı.

mekti. Nüfusun Katolik çoğunluğu silahlara sarılmakta gecikmediler. Cartel'in yanlış-hesaplanmış politikası özerklik isteyenleri yeniden harekete geçirmişti. Hareketin başında ise Almanya'da eğitim görmüş ve laik devleti kötülüğün başı olarak gören, laik devletten nefret eden papazlar yer alıyordu.

Hükümetin politikasına karşı Katoliklerin direnmesi kısa bir süre sonra Fransa'nın her yanına yayılarak, Verdun'un savunucularından biri olarak ün yapmış General de Castelnau'yu önder aldı. General ve arkadaşları bir Ulusal Katolik Federasyonu kurarak 1924–1925 sonbahar ve kışında her Pazar kitle gösterileri düzenleyerek hükümetin dinsel politikasına karşı çıktılar. 1925 Martında en büyüğünden en küçüğüne kadar tüm Fransız din adamları, hükümetin önerilerini şiddetle lânetleyerek karşı çıkanlara katıldılar. Düşmanlarının 'çizmeli Kapuçin' adını taktıkları Castelnau sayesinde Katolikler, ilk kez dinsel çıkarlarını korumak için ulusal çapta örgütlenmeyi başarmışlardı. 1925'de Herriot'un yerine Başbakan olan Painlevé sessizce kilise aleyhtarlığını sona erdirdi ve hatta Vatikan Elçiliğinde bulunmuş birini Eğitim Bakanlığına getirdi. Vatikan'a yeniden elçi gönderildi, dinsel öğretim yapan kuruluşlara dokunulmadı ve Alsas bölgesinde cumhuriyetin yasaları yürürlüğe konmadı. Ecole unique konusuna gelince, 1925'te Eğitim Bakanı bunun çok iyimser bir düş olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Fakat uğranılan zarar büyüktü ve tüm Alsaslı Katolikler tarafından desteklenmese de Alsasın özerkliği ile ilgili hareket varlığını sürdürdü.

CARTEL'İN ÇÖKÜŞÜ

Bir önceki hükümetten ciddi bir mali durum devralan Herriot kabinesi, işe yanlış bir yol izleyerek başladı. Tüm ulusun güvenini kazanması gerekirken, hükümetin Sol'daki destekleyicileri kısa bir süre sonra muhafazakârları ve tutucu mali çıkarcıları telaşa düşüren önlemlerden söz etmeye başladılar. CGT ile Sosyalistler devlet tahvillerinin faiz oranlarının indirilmesini istiyorlardı. Ayrıca, sermayeye el konulmasını ısrarla ileri sürüyorlar ve tanınmış bir Sosyalist, 'parayı bulunması gereken yere götüreceklerini' söylüyordu. 'Almanlar ödeyecekler' sözünün yerini 'zenginler ödeyecekler' almıştı. Hükümete duyulan güven biraz daha sarsılmıştı ve bazı kısa vadeli Hazine tahvillerinin toptan ödenmesi söz konusu olduğunda, Cartel' oy vermiş olanlar da dahil, birçok yatırımcı tahvillerin süresi doluncaya kadar faizlerin ödenmesini istediler. Dawes Planının uygulanması ve Alman onarım ödemelerinin yeniden başlaması frankın değerinin düşmesini ancak geçici olarak önleyebildi. Tahvillerin faizlerinin ödenmesi için yapılan baskılar nedeniyle Hazine piyasadaki para miktarını arttırmak için Fransa Bankasına başvurmak zorunda kaldı.

ÜSTTE SOLDA: Alman karikatüründe Poincare'nin savaş tutkusunun İngiltere'ye de sıçramış olmasından duyulan korku dile getiriliyor. SAĞDA: Senegalli bir asker nöbet tutarken ve Ruhr açlıktan ölürken, şişman bir Fransız generalinin tıkınmasını gösteren bir başka Alman karikatürü. ALTTA: 'Beni sev—köpeğimi sev!'—Low'un İngiliz-Fransız anlaşması hakkındaki yorumu.

Fakat piyasadaki para miktarının tavanı 41 milyar frank olarak saptanmıştı. 1925 Nisanında iki milyar kadar, tavanın üstüne çıkıldığı anlaşıldığında tepkiler büyük oldu ve yeni bir bunalım yaratıldı. Durumun gittikçe kötüleşmesi zaten Maliye Bakanının istifasını gerekli kılmış bulunuyordu ve Herriot'un Meclisdeki çoğunluğundan da kırk kadar oy kaybedilmişti. Senato da güvenoyu vermeyince kabine düştü. Herriot'un kendisini desteklemeyi kabul etmemiş olan tutucu bankacılar ve mali çıkarcılar tarafından kurulan 'mur d'argent', para duvarı (kendi ünlü deyimi) karşısına dikilmişti. Fakat Sağ, bu güçlerin Herriot hükümetini desteklememelerinin Sol kanat yönetimini yıkmak için değil, güvencesiz politikalara karşı gösterilen doğal tepki olduğunu ileri sürüyordu. Ne olursa olsun, Herriot'un istifası, Cartel'in sonunun başlangıcıydı.

Herriot'un yerine Başbakan olan Painlevé, mali konularda sihirbaz olarak tanınan Sol'un tek adamı Joseph Caillaux'u çok adamın harcandığı Maliye Bakanlığına getirdi. Caillaux savaş sırasında adı bir yolsuzluğa karıştığı için 1918'de tutuklanmıştı. Kendisine yeniden görev verilmesi heyecan uyandırdıysa da Sol, Clemenceau'nun kinciliğinin kurbanı olarak gördüğü bu adamın Maliye Bakanlığına getirilmesinden memnundu. Oysa Cauillaux mali konularda hiç de bir Sosyalist gibi düşünmüyordu ve ileri görüşlü yatırımcılara çekici gelecek uygun koşullu bir kredi de dahil, ileri sürdüğü öneriler kabul edilmeyince, Painlevé Ekim ayında istifa etti ve sonraki dokuz ay içinde hükümet bunalımları, 'uzman' maliye bakanlarının ardarda düşmeleri birbirini izledi. Koşullara uygun bir politika izleyemeyen Cartel hükümetleri, Sosyalistlerin değer verdiği aşırı öneriler ile Radikallerin tercih ettikleri daha tutucu planlar arasında bocalamışlardı. Hükümet bunalımı doruğa varmıştı. İstifasından sonra Painleve yeniden Başbakanlığa getirilmiş, onu, Bloc National ile işbirliği yaptığı için daha önceleri Cartel'in iyi gözle bakmadığı Briand izlemişti. Birbiri ardına üç hükümet kuran (bunlar, onun sekizinci, dokuzuncu onuncu kez kurduğu kabinelerdi) Briand da başarılı olamadı. Durum öylesine kritikti ki, Caillaux daha önce hiç duyulmamış bir öneri ileri sürmek zorunluluğunu duydu. Kendisinden önceki Maliye Bakanı tarafından kurulmuş olan bir uzmanlar komitesinin salık verdiği önlemleri, hükümet kararnamesiyle uygulamak için tam yetki istiyordu. Fakat Caillaux, Sağ'dan birinin sözleriyle 'Fransızları iki ayıran' bir geçmişe sahipti ve 'güven kazanılmak istendiği bir sırada onun bu önerisi üzerinde ciddi şekilde durmak gerekiyor' idi. Ayrıca, özel yetkiler verilmesi, milletvekillerinin doğrudan doğruya denetimlerini güçsüz kılacağı için Radikal ilkelere ters düşüyordu. O sırada Meclis Başkanı olan Herriot büyük bir öfkeyle öneriye karşı çıktı. Bu karşı çıkış, Cartel'in sonunu getiren bir darbe idi. 18 Temmuz 1926'da Cartel'e öldürücü darbeyi vuran adam durumu kurtarması için göreve çağrıldığında, Başbakanlığı ancak 48 saat sürmüştür.

Locarno anlaşmasını imzalayanlar, Winston Churchill'in (trabzanlara dayanmış) resmi ikametgahı Downing Street, 11 numaralı evin önünde, Aralık 1925. Ön sıra soldan: Vandervelde (Belçika), Briand, Luther (Almanya), Baldwin. Austen Chamberlain geride monokllu, Streseman arkada (saçsız).

BÖLÜM: 6

Güvenlik Aranıyor

Clemenceau'nun kaderini bağladığı İngiliz–Amerikan garantilerinden yoksun ve Başkan Wilson'un yarattığı yeni kurulan Uluslar Birliğinin koruyucu kalkanına güven duymayan Fransız devlet adamları, 1919'da ve daha sonraki yıllarda kendilerine başka yerlerden destek aramışlardır. Sonuç olarak da, Versailles anlaşmasının tüm koşullarıyla uygulanmasını sağlamak ve eski düşmanının saldırısına karşı Fransa'nın kendisini sağlama alması için yapılan paktlar ortaya çıkmıştır. Bu paktların ilki güvenlik sorunu üzerinde Fransa kadar önemle duran bir komşu ülke ile imzalanmıştır. 1914'de Almanya'nın Belçikayı işgali, Belçika'nın tarafsız bir ülke oluşunun ne kadar boş olduğunu gösterdiğinden Belçika hükümeti Fransa ve İngiltere ile bir üçlü anlaşma imzalamak istiyordu. İngiltere yeni bağlantılara girmeyi kabul etmediyse de, Alman işgalinin ne demek olduğunu bilen Fransa böyle bir anlaşma imzalamaya ve Belçika'nın kendi yanında yer alması için bazı ödünler vermeye hazırdı. Fransız–Belçika görüşmeleri sonunda iki ülkenin Almanya ile olan sınırları boyunca ortak bir savunma sistemi getiren askeri bir anlaşma Paris'de 30 Temmuz 1920'de imzalanmıştı. Bu anlaşmanın doğal sonucu olarak Belçika da Ruhr bölgesinin işgaline katılmıştı.

Fransa Doğu Avrupa'da da dostlar aramıştı. Gördüğümüz gibi, 1920'de Polonya'da Sovyet istilasına karşı Polonya ile birlikte karşı konulmuştu. Polonya ile dostluk paktının imzalanmasıyla Doğu ve Batı'daki iki Katolik ülke arasında eski dostluk yeniden canlanmıştı. 1921 Şubatında Polonya Devlet Başkanı Mareşal Pilsudski Paris'e gelmiş, üçüncü bir ülke durup dururken iki ülkeden birine saldırdığında saldırılan ülkeye ötekinin yardım etmesini sağlayan bir askeri anlaşma ile birlikte dostluk paktı da imzalanmıştı.

Fakat bu da yeterli görülmedi. Karpatların güneyinde ve Tuna nehrinin geçtiği topraklarda eski Habsburg İmparatorluğunun beş eyaleti yer alıyordu. Bu bölgelere savaş öncesi hakim olan Alman etkisinin yerini şimdi Fransa'nın alması için Fransız diplomasisi harekete geçmişti. Avusturya'nın Almanya ile birleşmesini engellemekte Fransa'nın katkısı

68 Moskova'nın yönettiği Fransız Komünist Partisinin kurucusu Marcel Cachin, bir parti toplantısında konuşurken.

olmuş ve Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya ile ilgili 'küçük itilafın', kurulması teşvik edilmişti. Bu devletlerle ilk anlaşma 1924 Ocağında Hitler'in daha sonra göreceği gibi en stratejik bölgede yer alan ülkeyle imzalanmıştı: bu devlet Çekoslavakya idi. Yeni Çek devleti Almanya'nın kuzeydoğusundan Tuna ovasına inen yolları savunacaktı ve ekonomik durumu öteki ülkeden çok daha sağlamdı. Fransız–Polonya anlaşması gibi Fransız–Çek anlaşması da, durup dururken yapılacak bir Alman saldırısına karşı iki ülkenin birbirlerine karşılıklı yardımda bulunmalarını sağlıyordu. İki yıl sonra Fransa, Romanya ile ve 1927 Kasımında da Yugoslavya ile aynı tür anlaşmalar imzaladı.

Böylece, 1927 yılının sonuna gelindiğinde anlaşmalar zinciri tamamlanmış bulunuyordu. Fakat ne yazıktır ki, yapılan ittifakların üç zayıf yanı vardı. Polonya, Romanya ile dostsa da Teschen adı verilen sınır bölgesiyle ilgili anlaşmazlık ve Pilsudski'nin Çekleri sevmemesi nedeniyle Polonya'nın Çekoslovakya ile arası açıktı. Böylece anlaşma zincirinin çok önemli bir yerinde bir kopukluk vardı. İkinci olarak, Fransa ile müttefikleri arasında karşılıklı çıkarlar bakımından güçlü bağlantılar olmasına karşılık, her birini ayrı yönlere çeken zorunluluklar yok değildi. Romanya herşeyden önce Rusya'dan korkuyor, Yugoslavya'nın öteden beri İtalya ile arasında sürtüşmeler bulunuyor ve Fransızlar da genel olarak kendi Ren sınırlarının savunmasıyla çok fazla ilgileniyorlardı. Üçüncü olarak, Fransa'nın müttefiklerinin tümü, Polonya da dahil, oldukça güçsüzdüler. Bazılarının içinde yabancı azınlıklar bulunuyordu ve özellikle Yugoslavya ile Romanya ekonomik bakımdan geri kalmışlardı. Fransa'nın bazı müttefiklerine yaptığı para yardımlarının büyük bir kısmı ekonomilerini güçlendirmekten çok silahlanmaları için verilmişti. Ayrıca, Fransa ötekilere göre daha güçlü bir ortak olduğundan, ittifakların ömrü Fransa'nın gerçek gücüne ve Fransa'nın ittifakları sürdürme kararlılığına bağlı kalacaktı. Fakat Fransa'nın saldırgan bir tutum gütme isteği, Ruhr bölgesiyle ilgili girişimin başarısızlığa uğramasıyla yıkılmıştı. İttifak sistemi, sonunda, politik baskıların ve Bismarck'ın yozlaşmış mirascıları olan Nasyonal Sosyalist Almanya'nın saldırgan önderlerinin silahlı kuvvetleri karşısında çökecekti.

1924 yılında 'Cartel'in' iktidara gelişiyle Fransa uluslararası sorunlarla daha az ilgilenir oldu. Aynı zamanda, Ağustos ayında yapılan Londra Konferansında Dawes Planının kabulü, Uluslar Birliğinin çerçevesi ve koruyucu gücünün altına giren silahsızlanma ve güvenlik sorunları, onarım sorununu gölgelemeye başlamıştı.

Dawes Planı tazminat borçlarının daha az miktarlarda ve daha uzun sürede ödenmesini sağlamış, ayrıca, Almanya'ya büyük miktarda borç

verilmesini ve Alman devlet bankasının kuruluşunu gerçekleştirerek politik havanın yumuşaması için gerekli olan Alman ekonomisinin canlanmasına katkıda bulunmuştu. 1924 Ekiminde yürürlüğe giren Dawes Planı 1930 Mayısına dek düzgün bir şekilde işledi. Şimdi Paris'de olduğu gibi Londra'da da iktidara yeni kişiler geçtiğinden anlaşmak kolay olmuştu. Herriot, Londra Konferansına gittiğinde karşısında, Muhafazakârların 1923 Aralık seçimlerini kaybedince göreve gelen İngiltere'nin ilk İşçi Partisinin Başbakanı Ramsay MacDonald'ı bulmuştu. Her ikisi de fikirleri aynı yönde olan Sol kanat mensuplarıydı. Ayrıca, her ikisi de ülkeleri arasındaki ilişkilerin düzelmesini istiyordu. İngiliz Başbakanının kent dışındaki (Cheqers) evinde pipolarını tüttürürlerken aralarında kişisel bir dostluk da oluşmuştu. Londra Konferansı sona erdiğinde Cartel'in yayın organı olan gazeteler konferansın iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmek yerine ilk kez İngiliz–Fransız ilişkilerini güçlendirdiğini yazıyorlardı.

Bu, Herriot'un tüm istediklerini elde ettiği anlamına gelmiyordu. Fransız politikasını İngiliz politikasıyla aynı hizaya getirmek ve en sonunda Sovyetler Birliğini tanımayı kabul etmekle ödün verdiği görülüyordu. Herriot, ayrıca, Ruhr bölgesinden askerin geri çekilmesi için bir tarih saptanmasını kabul ettiğinden bir yıl sonra, 1925 Ağustos ayında son Fransız ve Belçika birliklerinin bölgeden geri çekilmesi de tamamlanmıştı. Fakat Herriot, Almanya'nın Versailles anlaşmasının silahsızlanma ile ilgili koşullarına kesinlikle uyması şartıyla askerlerin Ruhr'dan geri çekilmesini sağlayamamıştı. Bu başarısızlığı nedeniyle, Londra anlaşmaları onaylanmak için Meclise geldiğinde, Poincarê tarafından şiddetle eleştirildi. Devamlı olarak, kurnazca silahsızlanma konusundaki yükümlülüklerinden kaçan Almanya'yı Versailles anlaşmasının koşullarına uymaya zorlamak Fransa'nın bir bölgesel garanti koparma politikası Ruhr olayından sonra iflas etmiş oluyordu. Fransa güvenliğini sağlama almak için artık başka çareler aramak zorundaydı. Bir çare olarak, Uluslar Birliğini güçlendirmek için çalışacaktı.

FRANSA'NIN BİRLİĞİ GÜÇLENDİRME GİRİŞİMLERİ

Savaş sonrası yapılan barış anlaşmalarının her birinde oluşturulan Uluslar Birliği Anayasasında gösterildiği gibi, Birliğin amacı gerçekten barış ve güvenliği sağlamaktı. Birlik üyeleri birbirlerinin 'toprak bütünlüğüne ve politik bağımsızlığına' saygı göstereceklerini ve herhangi bir savaşı veya savaş tehlikesini ortak bir sorun olarak ele almayı taahhüt etmişlerdi. Fakat ekonomik ceza uygulanması hakkındaki maddelere rağmen, bir üye devlet savaş başlattığı takdirde bu ilkeyi uygulamaya

koyacak etkin bir mekanizma yoktu. Ayrıca, üç önemli devlet, A.B.D., S.S.C.B. ve Almanya, Birliğin üyesi değillerdi. Bu nedenle, Fransız kamuoyunun büyük çoğunluğunun Uluslar Birliğini önemsememesi ve karşı olması boşuna değildi. Muhafazakârlar, Birliğe kuşkuyla bakıyorlardı. Action Française ise kısır ve tehlikeli buluyor, Komünistler de bir burjuva kamuflajı olarak Birliği lanetliyorlardı. Fakat, sıradan Sosyalist ve Radikallerin genel olarak Birliğe karşı kayıtsız kalmalarına karşılık, Sol partilerin önderleri ile bazı sendika başkanları Birliği bütün güçleriyle destekliyorlardı. Bu nedenle, Cartel iktidara geldiğinde Uluslar Birliğinin Fransa'nın dış politikasındaki öneminin artması çok doğaldı.

Fransız diplomasisinin daha önceden İngiltere ile öteki üye devletleri Birliğin etkinliğinin arttırılması için ikna etmek amacıyla bulunduğu girişimler, İngilizlerin karşı çıkması nedeniyle gerçekleşememişti. Şimdi, Fransa ve İngiltere arasındaki görüş ayrılıkları, Uluslararası anlaşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümlenmesiyle ilgili 1924 Cenevre Protokolu ile uzlaşmaya bağlanıyordu. Uluslar Birliği Anayasası savaşla sonuçlanabilecek anlaşmazlıkların giderilmesi için üye devletlerin üç ayrı çözüm yolundan birinden yararlanmalarını sağlıyordu. Bunlardan biri olan hakemlik yöntemi, Fransız ve İngiliz Başbakanlarının birlikte öne sürdükleri yeni önerinin en önemli noktası olarak ortaya çıktı. Büyük devletlerin hükümet başkanları daha önce Birlik toplantılarına katılmamışlardı. Fakat Eylül ayında Herriot ve MacDonald Cenevre'ye giderek örgüte gerçekten çok gerekli olan saygınlığını kazandırdılar. Her ikisi de hakemlik yönteminin zorunlu kılınmasını sağlayan ortak bir öneri ileri sürdüler. Böylelikle, tüm anlaşmazlıkların en son çare olarak, kararları kesin olacak hakemler tarafından uzlaşmaya bağlanması zorunlu kılındığından, Birlik Anayasasındaki 'boşlukların' doldurulacağına inanılıyordu: kısaca, hakemlere başvurmak, güvenliği sağlayacak, güvenlik de silahsızlanmayı mümkün kılacak' idi. Hakemlik yöntemini veya hakemlerin kararlarını kabul etmeyen devlet, saldırgan sayılacak ve hemen o devlete karşı ceza uygulamalarına gidilecekti. Birlik Meclisinde oybirliği ile kabul edilen bu plan, çok geçmeden Fransa ile diğer hükümetler tarafından onaylandı. Fakat, Protokolun desteklenmesinde MacDonald çok önemli rol oynamış olmakla birlikte, Londra bir kez daha engelleyici olarak ortaya çıktı. Zaten sarsıntı içinde bulunan MacDonald hükümeti Kasım ayında düşünce Muhafazakâr Parti iktidara gelmişti. Kendilerinden uzaktaki anlaşmazlıklara karışmak istemeyen İngiliz dominyonları, daha önceleri ileri sürülen planlara karşı çıktıkları gibi Protokolu da tepkiyle karşıladılar ve 1926 Martında İngiltere'nin yeni Dışişleri Bakanı Austen Chamberlain, İngilterenin Protokolu reddettiğini açıkladı. Böylece büyük umutlar yitirilmiş oluyordu. Cenevre'deki toplantıya katılan Fransız delegasyonunun bir üyesi daha sonra şöyle yazmıştır: 'insanlar

SOLDA: Dönemin politik kişileri–(sol sütun üstten) Bloc National'in eski Sosyalist önderi Millerand; Millerand'ın yerine Cumhurbaşkanı seçilen 'güvenilebilir' Doumergue; birkaç kez Başbakan olan Painleve; 1926-32 yılları arasında Dışişleri Bakanlığında bulunan Briand. Sağ sütun: Komünistlerin genç önderi Thorez; Katolik kıralcı General de Castelnau; Action Françasie'in kurucusu Maurras; Sağ-kanat polemik ustası Leon Daudet.

Protokolun öne sürüldüğü yıldan, iyi ürün elde edilmiş bağ bozumu yılından söz eder gibi söz ediyorlardı.' Büyük bir düş kırıklığına uğrayan Herriot'nun Chamberlain'e Almanya'nın on yıl sonra İngiltere ile savaş halinde olacağını söylediğinden söz edilir. Daha önce Clemenceau'ya yapıldığı gibi, Herriot da Milliyetçi Sağ tarafından Fransa'nın güvenliğini daha da sarsmakla şiddetle suçlandığı için, onun nasıl zor bir durumda kaldığını, nasıl derin bir düş kırıklığına uğradığını kestirmek zor olmasa gerek.

Bir ay sonra Herriot hükümeti düştü. Yeni Başbakan Painlevé Dışişleri Bakanlığına Uluslar Birliği toplantısına katılan Fransız delegasyonunda yer almış olan Briand'ı getirdi. Briand, Fransız dış politikasının dizginlerini, 1932 yılında istifa edene dek elinde tutmuştur. Üçüncü Cumhuriyetin Dışişleri Bakanlığında Briand'dan daha uzun süre kalan ancak tek bir kişi vardır. Hükümetlerin sık sık değişmesi her zaman izlenen politikanın da değişmesi anlamına gelmediğinden Briand'ın göreve getirilmesi Herriot'nun ılımlı politikasının sürdürüleceğini gösteriyordu. Briand, 1920'lerin ikinci yarısında beliren yeni bir umut döneminin baş temsilcisi olarak kendini göstermiş Avrupalı bir devlet adamıydı. Çok kısa süren o dönem 1928 Kellogg Barış Paktı ve daha sonra 'Locarno ruhu' diye anılmasıyla simgelenmiştir.

Bir kez daha Stanley Baldwin'in başbakan olduğu İngiliz Muhafazakâr hükümeti Cenevre Protokolunu reddetmişse de, Dışişleri Bakanı Chamberlain Fransa'ya karşı daha ılımlı duygular besliyordu ve iki ülkenin ortak savunma konusunda anlaşabilmesini yeniden ortaya atmaya hazırdı. Fakat 1929'da ölünceye dek Alman dış politikasına yön vermiş olan Stresemann, Almanya'nın katılmadığı bir güvenlik anlaşmasının Almanya'ya karşı bir anlaşma olacağını hemen anlamıştı. Bu nedenle, daha Cenevre Protokolu resmen bir kenara bırakılmadan önce Batıda güvenlik isteyen devletlerin birbirleriyle savaşmamak için bir pakta girmelerini önermişti. İlkbaharda, Alman ordusunun eski kahramanı, yaşlı asker Mareşal Hindenburg'un Devlet Başkanı olarak seçilmesinden ürken bazı Fransızların karamsarlığına ve çekimserliğine rağmen, Briand öneriyi hoş karşılamıştı. Daha sonra yapılan görüşmelerde, Herriot ile MacDonald arasında kurulan dostluğa benzer bir ilişki kurulmuş olan Chamberlain, Briand'ı desteklemişti. Fransız–İngiliz savunma anlaşmasının yerine Uluslar Birliği 'çerçevesi' içine alınacak bir Rhineland anlaşması yapılacaktı. 1925 Ekiminde ilgili devletlerin temsilcileri–sarkık bıyığı ve sigarasıyla Briand, sinek kaydı tıraşı ve tıraşlı kafasıyla Stresemann, monokl takan, şık giyimli Austen Chamberlain, iktidara geldiğinden bu yana ilk kez İtalya dışına çıkan kalın enseli Faşist diktatör Mussolini, ufak tefek, esmer ve canlı bir Belçikalı olan Vandervelde-İsviçre'de Maggiore Gölü kıyısındaki Locarno kasabasının belediye sarayında

Camelots du Roi, Sağın simgesi olarak benimsenen Jan D'arc gününde bir gösteri girişiminde bulunurlarken, Paris 1925.

toplandılar. 16 Ekim'de Versailles anlaşmasıyla çizilen Belçika, Fransa ve Almanya arasındaki sınırların güvenliğinin korunacağının ayrı ayrı ve de toplu olarak taahhüt edildiği ve Ren bölgesindeki askerden arınmış bölgeyle ilgili koşulların kabul edildiği Locarno Paktı Karşılıklı Garanti'si imzalandı. Belediye Sarayının karşısındaki alanda bekleyen kalabalığa ışıklı bir pencereden gösterilen anlaşma, ayrıca Almanya'nın Uluslar Birliğine katılmasını sağlıyordu. Bütün dünyada bu anlaşmanın imzalanması, ileriye atılmış büyük bir adım olarak kabul edilmişti. Savaş nedeniyle ortaya çıkan ana sorunlar en sonunda çözümlenmiş ve Avrupa, daha sonra Churchill'in yazdığı gibi, 'Locarno'nun soluk güneş ışığına' kavuşmuştu.

ALMANYA YENİDEN TOPLULUĞA GİRİYOR

Böylece 'Locarno ruhu' yeni bir karşılıklı anlaşma döneminin başladığını gösterir gibiydi. Almanya özgürce görüşmelere katılmış ve fikirlerini belirtmişti. 1926 Eylülünde Almanya Uluslar Birliğine girdiğinde, Briand etkileyici bir konuşma yaptı: 'Anlaşmazlıklarını mahkemeye giderek çözüme bağlayan bireyler gibi biz de aramızdaki görüş ayrılıklarını barışçı yollarla gidereceğiz. Tüfekleri, makinalı tüfekleri ve topları bırakalım artık; anlaşmazlıkları hakemlerin önünde çözümleyelim ve barışı koruyalım.' Briand, Avrupalılar olarak kendisinin ve Almanların karşılıklı gelip konuştuklarını ve Stresemann'ın kendisi gibi Fransız–Alman ilişkisinin yumuşaması üzerinde durduğunu söylemişti. Her ikisine de 1926 yılının Nobel Barış Ödülü verilmiş ve Eylül ayında Fransa–İsviçre sınırı yakınındaki Thoiry'de bir lokantada yaptıkları toplantıda her iki ülke arasında ekonomik işbirliğinden de söz edilmişti. Aynı yıl içinde Uluslar Birliği Assamblesi silahsızlanma konusunda büyük bir konferans düzenlenmesi için bir komisyon kurulmasını kararlaştırmış ve yeni doğan dostluk havasına tanık olması için henüz Birlik üyesi olmayan Rusya'nın göndereceği temsilcilerin konferansa alınmasına izin verilmişti. Yaptığı heyecanlı konuşmalarla Uluslar Birliğini artık avucunun içine almış olan Briand, dostluk elini Atlantiğin karşı kıyısındaki, Birliğin üyesi olmayan bir başka güçlü devlete, Amerika Birleşik Devletlerine uzatmakta gecikmedi. 1927 Nisanında, Amerikanın savaşa girişinin onuncu yıldönümünde Amerikan halkına gönderdiği mesajda Briand, Fransa'nın her iki ülke arasında bir savaşın kesinlikle çıkmayacağını öngören bir anlaşma imzalamaya hazır olduğunu bildirdi. Atlantiğin her iki kıyısında heyecan uyandıran bu mesaj üzerine Amerikan Dışişleri Bakanı Kellogg karşılık vermekten ve öneriye daha iyi bir şekil kazandırmaktan geri kalmadı. Böyle bir anlaşma sadece Fransa ve A.B.D. arasında değil, imzalamaya hazır tüm iyi niyetli devletlere de açık olmalıydı.

FAS'TA AYAKLANMA

Fransa'nın denizaşırı imparatorluğu Çin–Hindi ile Batı Afrika'da geniş alanlara yayılmıştı. Bu topraklar üzerinde bir hükümet belgesinde belirtildiği gibi '60 milyon kişi yaşamakta ve bu alanların yüzölçümü anayurdun yüzölçümünün 23 katı' idi. 1925'de bazı bakımlardan sonraki sömürgelere özgürlük tanınması aleyhindeki harekete gölge düşüren bir olay meydana geldi. 1921'de Abl-el-Krim (sağda, yanında savaşçılarıyla bir Avrupalı gazeteciyle birlikte görülen) İspanyol Fasında bir İspanyol Ordusunu yenilgiye uğratmıştı ve kısa bir süre sonra cumhuriyeti ilan edecekti. 1925'de Fransa'nın kontrolü altında bulunan alanda yaşayan bir kabileye saldırdı. Bu yüzden çıkan savaşta General Navarro (1) ve Berenguer (2) (aşağıda sağda) orduları güçlü olduklarını gösterdiler– fakat geleneksel bir kabile reisi olan Abl-el-Krim Fransız Komünist Partisi ile Alman halkını kendi tarafına çekmiş bulunuyordu (aşağıda: Abl-el-Krim'i Fas'ı Fransız emperyalizminin çakal ve akbabalarından korurken gösteren bir Alman karikatürü).

1
2

78 Uluslar Birliğinin Beyrut'ta açıklanan kararıyla Suriye ve Lübnan'da Fransız üstünlüğü kuruluyor, 1920.

Birkaç ay sonra, 27 Ağustos 1928'de Kellogg Paktı büyük bir ciddiyet içinde Paris'de Dışişleri Bakanlığının genel merkezi olan Ouai d'Orsay'-daki Salon de 'Horloge'da 15 devletin temsilcileri tarafından imzalandı. Daha sonraları Pakta katılan ve bazı hakları kullanabilmeleri koşullara bağlanan 63 ülke, savaşı ulusal politikanın bir aracı haline getirmeyi reddediyorlardı. Ceza uygulamalarına yer vermeyen Pakt, iyi niyetlerin bir başka güzel belirtisinden başka bir şey değilse de, politikadan çekilip kendi köşesinde yaşayan Clemenceau, Paktın 'saçma bir maskaralık' olduğunu söylüyordu–imzalanması Briand'ın harekete geçirmek için çok uğraştığı uluslararası barışseverliğin en etkin kanıtıydı. Aynı yıl içinde Fransız hükümetinin askerlik süresini 18 aydan 12 aya indirmesi hoş karşılandı. İki yıl sonra yayınlanacak bir karikatürde Briand'ın 'barış nalbantı' olarak gösterilmesi yersiz değildir.

Gene de Locarno güneşi soluk parlıyordu ve Almanya kendini toparlarken Fransa'nın gerçek gücü azalmaktaydı. Locarno görüşmelerinde önemli rol oynamış olan Berlin'deki İngiliz Elçisine göre Fransa'nın Avrupadaki üstünlüğü sona ermiş ve güç dengesi değişmiş bulunuyordu. Manevi açıdan Locarno, barışın kurulmasını güçlendirmiş fakat maddi açıdan zayıflatmıştı. Almanya'yı Batı sınırlarını kendi arzusuyla kabul edecek duruma getirmiş olmak büyük bir başarı gibi görünüyordu ama Almanya Doğu'da bu tür sorumluluğu kesinlikle yüklenmeyeceğini açıklamıştı. İşte bu, Locarno anlaşmasının en zayıf yanıydı. İngiltere Doğu Avrupa'da herhangi bir bağlantıya girmekten kaçınmış ve Briand'-ın Almanya'nın Doğu'daki Fransa'nın müttefiki devletlere saldırmayacağı hakkında teminat vermesini Stresemann'a kabul ettirmek için harcadığı tüm çabalar boşa gitmişti. Almanya kendini toparlamakta olan bir devletti ve Stresemann da 'Doğu' daki Alman topraklarını yeniden kazanma olanağını 'Locarno'da gördüğünü ve Birliğe üye olmanın savaş olasılığını ortadan kaldırmadığını söylemişti. Clemenceau'nun Locarno ruhunun doğrudan doğruya Fransa'nın çıkarlarına zararlı olduğu üzerinde durması ve Fransa'nın Doğu Avrupa'daki bazı dostlarının, özellikle Polonya'nın, Locarno'ya bakıp Locarno anlaşmasıyla, "Fransız sisteminin" zayıfladığını görmesi yersiz değildi. 1926 Nisanında yeni bir Rus – Alman dostluk anlaşması imzalandığında ve gene aynı yıl içinde Almanya'nın silahsızlanma konusunda yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmesine rağmen Müttefikler Ren Bölgesinin Köln kesimini boşaltıklarında Fransa gücünü daha da yitirdi. Fakat o günlerde Fransa'nın ödünler vermesi, yüzyıllar boyu süregelmiş olan Fransız – Alman rekabetini sona erdirmek için bulunulan katkılardan biri olarak kabul ediliyordu. Gerçekten de, Briand daha da ileri giderek Saar Bölgesinin hemen Almanya'ya geri verilmesi ile Ren Bölgesinden tüm Müttefik askerlerini geri çekmeyi kapsayan büyük bir jstle Fransız – Al-

Fransa için diplomatik başarı—Polonya Devlet Başkanı Pilsudski karşılıklı yardım anlaşmasını imzalamak üzere Paris'e gelmiştir, 1921.

man dostluğunu sağlamlaştırmayı düşünüyordu. Fakat Fransız kamuoyu böylesine ödünler vermeye hazır değildi ve Briand'ın tüm büyüleri halkı kandırmaya yetmezdi. Zaten Fransa'da çok kişi Almanya'nın o güne dek verilmiş ödünlere karşılık nankörlük ettiği kanısındaydı ve Almanya'da da İngiliz ve Amerikan baskıları ve Fransa'nın kendi ekonomik güçlükleri olmasa, Fransa'nın hiç bir şey vermeyeceğine inananların sayısı çoktu. Briand'ın tüm çabalarına, Cenevre'de ve başka yerlerde yaptığı barışçı konuşmalarına rağmen, yeni kurulan Fransız - Alman dostluğu ancak yüzeyde kalabildi. Dostluğun sağlam temellere dayanabilmesi ve kesinlikle gerçekleşebilmesi için her iki taraftan daha çok sayıda kararlı ve iyiniyetli kişilere ihtiyaç vardı. Fakat Fransızların güvensizliğinin derinliğini ve Alman militarizminin devam ettiğini görmemek bu 'düşler döneminin' özellikleriydi. Savaş sonrasındaki ekonomik bunalımdan sonra yeniden refaha kavuşmak, düşlere kapılmayı kolaylaştırmıştı.

Kitle üretimi Fransa'ya geliyor– 1932'de Citroen fabrikası

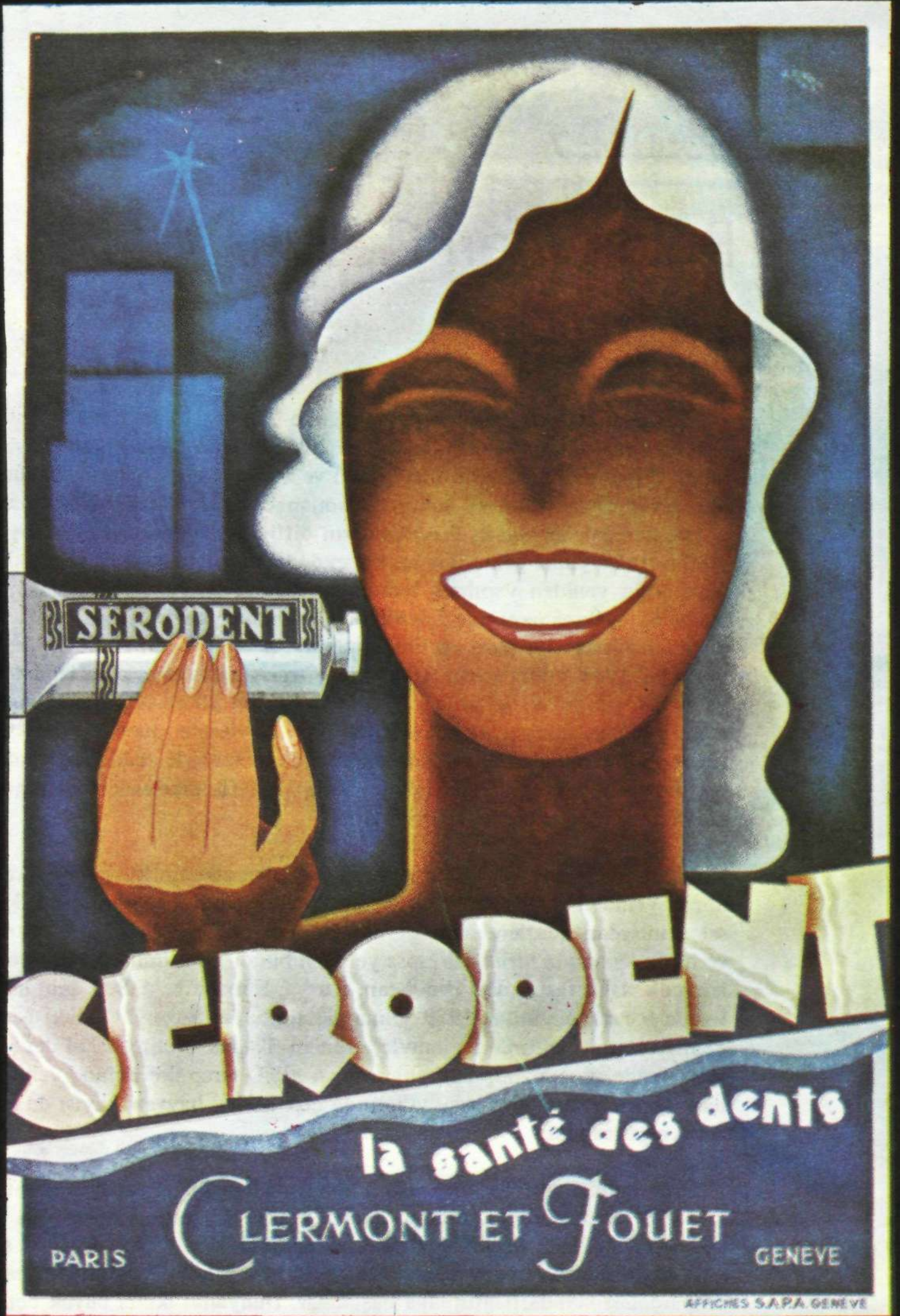
BÖLÜM: 7

Refah Geri Geliyor

1927 yılında Ateşkes'in yıldönümünde Kamu İşleri Bakanı Andre Tardieu onarımların tamamlandığını açıkladığında biraz erken davranmıştı. Yıkılmış konutların, çiftliklerin ve kamuya ait yapıların tümünün onarılması ancak dört yıl sonra tamamlanacaktı. Fakat Tardieu sanayi, yol ve demiryolları ile ilgili onarımların bittiğini açıklarken doğru söylüyordu. 1927 yılına gelindiğinde, kuzeydoğu Fransa'daki köy ve kasabaların çoğu yeniden yapılmış bulunuyordu. Fabrikalar çalışıyor, kömür madenleri yüksek üretimle işletiliyor ve yeniden hayvancılığa başlayan çiftçiler ayrıca iyi para getiren buğday, şeker pancarı ve keten üretiyorlardı. 1931 yılına kadar 100 milyar frank harcanmış olan büyük iş, iki savaş arasındaki yıllarda gerçekleştirilen en etkin ekonomik başarı olarak tanımlanmıştır. Almanya'nın işçi gönderme önerisi Fransızlar ve öteki onarımcılar tarafından milliyetçi nedenlerle reddedildiğinden bu büyük iş Fransızların ve çoğunlukla Müttefik ülkelerden gelen göçmenlerin işgücüyle gerçekleştirilmişti..

Öteden beri en zengin bölgelerden biri olan ülkenin kuzeydoğu kesiminin yeniden refaha kavuşması tüm ülkede kendini gösteriyordu. Kırsal alanlardan kentlere akın devam etmekte ve birçok bölgede tarım verimsiz kalmakla birlikte Fransa yeniden buğday üretiminde, yüzölçümleri çok daha fazla olan Hindistan, Rusya, Kanada ve A.B.D. gibi ülkelerden sonra geliyordu. 1929 yılına gelindiğinde, kuzeydoğudaki geniş çaptaki tarım üretimi nedeniyle, dönüm başına üretim 1914'den bu yana yüzde otuz artmış bulunuyordu. Ayrıca, şarap üretiminde yeniden başa geçen Fransa'nın savaş yıllarında çok azalan hayvan sayısı da eski düzeye getirilmişti.

Ekonominin en dinamik sektörü olan madencilik ve sanayide Fransa şaşılacak bir başarı elde etmişti. Sanayileşmiş ülkelerde yaygın olan şekile uygun olarak, özellikle Paris çevresindeki, kuzey ve doğu'daki şirketler işçi sayısını belirli bir düzeyde tutmaya, üretimi yoğunlaştırmaya ve parçaları standartlaştırmaya başladılar. Dünyanın ikinci büyük demir madenlerine sahip Lorraine'in ülke topraklarına katılmasıyla çelik üre-

Ticari sanat 1931– bir diş macunu reklamı yeni refah ruhunu yansıtmakta.

timi çok artmış ve Fransa her zamankinden çok daha fazla miktarda demir cevheri ve mamul çelik ihraç eden bir ülke olmuştu. Paris bölgesinde otomobil üretimi Citroen, Renault ve Peugeot gibi firmaların büyümesiyle artıyordu: 1928'de üretilen otomobil sayısı 2.600.000'e ulaşmış ve Fransa ucuz otomobil yapımında başa geçmişti. Özellikle Amerikan kitle üretimini ve reklam yöntemlerini taklit eden Andre Citroen yeni tip bir Fransız yapımcısıydı. Firmasının adını uçakların çıkardığı gazla göklere yazdırıyor, Eyfel Kulesinin üstüne ışıklı reklamlar koyduruyordu. Avrupanın en büyük boksit üretiminin yapıldığı ülkenin güneyinde ilerleyen aliminyum sanayii başka alanların yanısıra Alplerde, Pirenelerde ve Massif Central'de hidro-elektrik gelişimine büyük katkılarda bulunurken, doğuda Alsas'ın yeniden ülke topraklarına katılmasıyla yün sanayii güçleniyor ve Fransa bir kez daha büyük bir pamuk üreticisi oluyordu. Genel olarak kimya sanayiindeki önemli gelişmelerin yanısıra Alsas'dan elde edilen potas ile Fransa Avrupanın önde gelen üreticileri arasına giriyordu. Alsas bölgesinde ayrıca, yeni bir girişim olarak Péchelbronn'da petrol kuyuları da açılmakla birlikte elde edilen petrol Fransa'nın ham petrol ihtiyacını karşılamadığından petrol ithalatı devam ediyordu. Fakat başka bölgelerde petrol rafineleri yapılmaya başlanmıştı. 1920'de ülkenin toplam ithalatı, ihracatın hemen hemen iki katıydı: 1924'de ihracat iki kat artmış ve ithalatı geçmişti. Bütün bu gelişimler çoğu kez devletin desteği ile verilen krediler ve sağlanan banka hizmetleriyle kolaylaştırılmıştı. Bütün bunların yanısıra Fransa dünyanın belli başlı kredi veren ve uluslararası para pazarının merkezi bir ülke olmak niteliğini sürdürmekteydi.

1920'lerin son yıllarında görülen ekonomik refah, ulaşım alanındaki gelişmelerde de kendini gösteriyordu. Harcamaların artması ve motorlu araçların rekabeti yüzünden etkilenmekle birlikte bazı hatlarda elektrikli trenler işlemeye başlamış ve liman bölgelerine yeni hizmetler getirilmişti. Strasbourg'daki nehir limanı büyük bir trafik merkezi olma yolundaydı. Dunkirk, LeHavre, Saint–Nazare ve Vordeaux limanları büyük gemilerin yanaşıp boşaltma ve yükleme yapabilecekleri şekilde genişletilerek artan ticareti karşılayacak duruma getirilmişti. Deniz ticaretinin büyük bir kısmı yabancı gemilerle yapılmakla birlikte, 1908'de dünya sıralamasında dokuzuncu sırada yer alan Fransız ticaret filosu 1925'de dördüncü sıraya yükselmişti. Aynı zamanda, ülke dışından gelen turist sayısındaki büyük artış–1925'de yaklaşık 500.000 İngiliz ve 200.000 Amerikalı turist Fransa'ya gelmişti–Cherbourg gibi limanların genişletilmesini gerekli kılmıştı. Fransa yıllardır turist çeken bir ülkeyse de, daha önce görülmedik bir sayıya ulaşan turistler önemli bir gelir kaynağı idi. Fransız modaevleri her zaman zengin kadınları çekmiş ve 1925'de Paris Süsleme Sanatları Sergisini gezen çok sayıda kişi, zengin olsun olmasın, Fransızların hünerine ve Fransız ürünlerinin kalitesine gerçekten hayran kalmışlardı

Üretimin artmasıyla işsiz sayısı da yok denecek kadar azalmıştı. 1926'da, işsizlik sigortasından yararlananların sayısı sadece 585 idi. Üç milyon kadar göçmen işçinin katkısıyla ortalama sanayi üretimi 1913'den bu yana yüzde otuzbir ve 1919'da ortalama toplam üretim, çalışma süresinin kısaltılmasına rağmen, yüzde otuzsekiz artmıştı.

Yeniden kavuşulan refah, yaşam düzeyine de yansımıştı. Bazı firmalar işçilerine daha iyi konutlar sağlamak çabasına girişmişler ve İngilizlerin hafta–sonu tatilinin benimsenmesi çok kişiye daha fazla boş-vakit sağlamıştı. Tüketici için artık çok çeşitli, birbirinden çekici mallar ve hizmetler bulunduğundan ekmek ve diğer gıda maddelerinin aile bütçesindeki yeri eski önemini yitirmişti. Herkes bir bisiklet veya otomobil sahibi olmak istiyor, otomatik telefonlar–1928'de hizmete konmuştur–, sinema biletleri (1920'lerin son yıllarına kadar filmler sessizdi), yeni güzel bir oyuncak ve radyo için paralar harcanıyordu. Yaşam ölçülerinin yükselmesi mesleklere göre değişiyorsa da, ücretlilerin alım gücü 1930 yılına gelindiğinde artmış bulunuyordu. Devletin tütün tekelinde çalışan birinin alım gücündeki 1914'den bu yana olan artış sadece yüzde iki iken, bölgelerdeki vasıfsız işçiler için yüzde yirmialtıya yükselmişti. Ayrıca, spor artık ilgi çeken bir konu durumuna geldiğinden Suzanne Lenglen ve Davis kupası galipleri Cochet, Cacoste, Burgnon ve Borotra gibi tenis oyuncularının başarıları, Olimpiyatlarda madalya kazanan Fransız atletleri ve yabancı takımlarla yaptıkları maçları kazanan futbolcularla öğünülüyordu. Saint–Exupery ve Mermoz (uzak mesafeli uçuşları geliştirenler) ile 1928'de Afrika ve Güney Amerika yoluyla Paris'den Washington'a uçan Costes ve Le Brix gibi havacıların başarılarıyla gurur duyuluyordu.

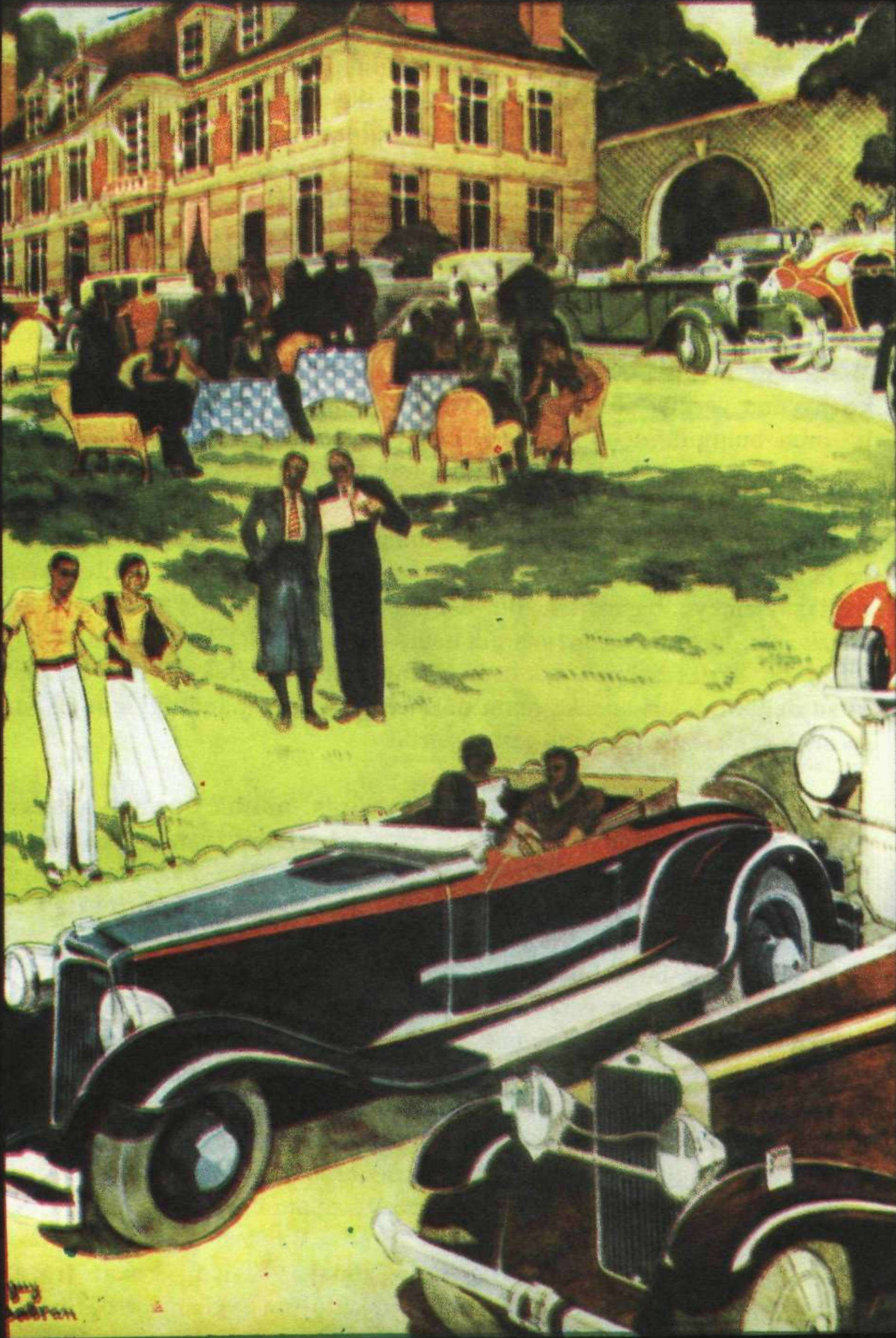
POİNCARE YARDIMA ÇAĞRILIYOR

1926'da geniş çapta korku yaratmış olan mali bunalım, geçici olarak yeniden kavuşulan refahı etkilemişti. Mali bunalımın sona ermesi Fransa'nın ekonomisini yeniden canlandırdı. Hatırlanacağı gibi, Herriot hükümeti 21 Temmuz'da düşmüş ve kısa bir süre önce de frangın değeri düşmüştü (1 Sterlin 243 Frank olmuştu) Politik görüşünün rengi ne olursa olsun mali durumu düzeltecek bir kurtarıcıya ihtiyaç vardı. Neyse ki, böyle biri bulunuyordu. Cartel'in politikacıları sıralarını savdıklarından Doumergue böyle birini başka yerde arayabilirdi. Hükümeti kurma görevini Poincaré'ye verdiği haberi duyulur duyulmaz Fransız frangının değerinde artış görüldü (1 Sterlin 220 Frank olmuştu).

İzlediği Ruhr politikası başarısızlığa uğrayan ve daha önce ikibuçuk yıl yoğun saldırılara maruz kalan bu altmışlık adamın yeniden göreve getirilmesi şaşırtıcı görünebilir. Fakat bir vatansever ve bütünlük savunu-

cusu olarak Poincare saygınlığını yeniden kazanmıştı. Sarsılmaz bir Cumhuriyetçi olan Poincaré, mali konulardaki becerisiyle kazandığı ününü koruyabilmiş ve Sağ ile çok yakın ilişkilerde bulunmaktan ve Sağın Cartel'e karşı olan düşmanca tutumunda yer almaktan dikkatle kaçınmıştı. Ayrıca, yakın zamandaki düşmanları güçlüklerle karşılaştıklarında onları köşeye sıkıştırıp güç durumda bırakmamakla güven kazanmıştı. Sosyalistler bir kez daha kurulacak hükümete katılmayı reddettikleri için, Poincaré parlamentodaki belli başlı partilerin üyelerinden oluşan (Komünistlerin dışında), bir ulusal birlik hükümeti kuramamakla birlikte, hızla olağan şekilden ayrı olduğu göze çarpan bir kabine oluşturdu. Merkezcilerin bir kanadı tarafından desteklenen bir Sağ veya Sol kanat koalisyonu yerine, desteğini Merkezdeki gruplardan alıyordu. Sadece 13 bakanın bulunduğu bu kabinede Poincaré dışında Herriot ve daha önce Başbakanlık yapmış dört kişi bulunuyordu. Politik görevleri Merkez Sol'a, ekonomik görevleri de Merkez Sağ'a veren Poincaré, Başbakanlığın yanısıra Maliye Bakanlığını da üstlenmişti. Kabine 27 Temmuz'da Meclis ile karşı karşıya geldiğinde Komünistler gürültü çıkardılar ve Enternasyonal'i söylemeye başladılar. Bir Komünist olan Marcel Fachin de, 'Sen ancak güç durumlarda ortaya çıkarsın,' diye bağırdı. Hareket olarak söylenen bu sözler aslında takdirdi. Poincaré uğursuzluk getiren bir gece kuşu değildi; işleri ancak onun düzeltebileceğine inanıldığı için ülkenin sıkıntılı günlerinde işbaşına getiriliyordu.

Poincaré'nin başarısı, kişilik ve psikolojinin politik önemini gösteren iyi bir örnektir. Daha, yararlı bir yasa çıkartmasına vakit kalmadan, Frangın değeri yükselmeye başlamış (1 Sterlin 196 Frank) ve Kasım ayında eski değerini bulmuştu (1 Sterlin 130 Frank) 3 Ağustos'da Caillaux'a özel yetkiler vermeyi reddeden milletvekilleri Poincaré'ye özel yetkiler verilmesini kabul ettiler; hükümete 'kamu hizmetlerinin aksamadan sürdürülmesi için gerekli tüm ekonomik önlemleri' bakanlar kurulu kararıyla alıp yürürlüğe koymak yetkisi verildi. Fransız yatırımcılar, son zamanlarda kapıldıkları paniğe neden olan yanlış uygulamalara meydan verilmeyeceğine inanmaları sağlandığında, hükümete güvenmeye bir kez daha hazır olduklarını gösterdiler. Frankın değerindeki artışlar, Poincaré'nin çok geçmeden paranın değerini daha da yükselteceği ve resmi olmayan yeni bir düzeyde tutacağı anlamına geliyordu. Poincaré Aralık ayında buna karar verdiğinde, Fransa Bankası 1 Sterline karşılık 124 Frank üzerinden döviz satın almaya başladı. Fakat frangın değeri böylece korunduktan ve ekonomik durum sağlam bir düzeye getirildikten sonra yeni bir sorun ortaya çıktı. Frangın değeri düşürülmeli mi, yoksa yükseltilmeli miydi? Sorun uzun tartışmalara konu oldu. Paranın değerini yükseltmek, o günlerde ağızlardan düşmeyen bir deyimle, 'Sterlini sınıra kadar getirmek' veya savaş öncesi kura (1 Sterlin 25

'Le weekend' Fransızların sözlüğüne girmiş— bir kır evinde hafta sonu tatili.

Frank) dönmek demekti. Paranın değerini düşürmek ise, eski frangı beşte dört oranında bölmek ve kur'u resmen yaklaşık şimdi düzeyde tutmak anlamına geliyordu. Para değerinin yükseltilmesinden yana olanlar, bunun Fransa'nın onuru, saygınlığı ve kredisi için gerekli olduğuna inanıyorlardı; bu görüşe karşı olanların ise ileri sürdükleri birçok nedenlerden biri şuydu: savaş-öncesi düzeye gelmeden, frangın değerinin yükseltilmesi daha fazla kuşkuya ve spekülasyona yol açacaktı. Oysa ülkenin hemen düzene kavuşması gerekiyordu. Fakat kararı verecek olan Poincaré idi. Fransa'nın ünlü kişilerini eski Mısır soyluları olarak toplu halde tepedeki mabuta, Sfenks görünümündeki Poincaré'ye doğru ilerlerken gösteren karikatürüyle durumu en iyi şekilde tanınmış karikatürist Sennep dile getirmişti. Gerçekten de büyük zekasıyla Poincare bir Sfenks idi. Gelişimleri izliyor, bekliyor ve acele bir karar alma durumuna getirilmeyi reddediyordu. Cartel'ciler her zaman olaylara yenilmişler ve birbiri ardına düşen bakanlar düşünmeye vakit bulamamışlardı. Oysa Poincare vaktini kullandı, fırsatını kullandı ve ulusun tüm olarak kendisine güvenoyu vereceği 1928 seçimlerine kadar bekledi. Ancak aynı yılın Haziran ayında, para değerinin yükseltilmesinden yana ve geleneklere bağlı bir kişi olan bu adam frangın değerinin düşürüldüğünü ve resmi kurun 1 Sterline karşılık 125 Frank olarak ayarlandığını açıkladı. 1803 yılının eski 'franc germinal'i artık ortadan kalkmıştı. Bir Fransız ekonomi tarihçisi, iki savaş arasında alınan mali kararlar arasında Poincare'nin bu kararının yerinde alınmış tek doğru karar olduğunu söylemiştir. Poincaré'nin başarısının doruğu olan bu karar, ülkenin mali dengeye yeniden kavuşmasının da doruğudur Artık ekonomik refah güneşi her zamankinden fazla parlaktı. Savaş öncesi düzeyine getirilememişse de paranın değeri korunmuştu. O günlerde, kısa bir süre sonra Atlantiğin karşı kıyısında toplanan kara bulutların fırtına hızıyla doğuya doğru geleceği kimsenin aklına bile gelmiyordu.

FIRTINA BULUTLARI TOPLANIYOR

Poincare hükümeti 1918 ve 1934 arasındaki hükümetlerden daha uzun ömürlü oldu Görev başında kaldığı iki yıldan fazla bir süre içinde Poincare mali durumu düzeltirken ve Briand da barış güvercini gibi çalışırken, Fransa aşırı uçların faaliyetleri ile Üçüncü Cumhuriyetin tarihini zaman zaman lekeleyen bazı mali skandalların dışında politik açıdan sakin bir dönem geçirmişti. Aşırı Sağ'da Action Française bozguna uğramış, aşırı Solda da Komünistlerin taşkınlığı kesin bir şekilde bastırılmıştı.

Politikada da kendini gösteren bölücü etkisinin yanısıra Action Française'in politik olaylar içinde doğrudan doğruya rol almış olması kadar

ülkedeki olağanüstü etkinliğini belirtmek gerekir. Monarşist ve Katolik iki adam tarafından yönetiliyordu: dikkate değer sağcı gazeteci Charles Maurras ile tanınmış yazar Alphonse Daudet'in oğlu kavgacı Leon Daudet. Birliğin yayın organı olan ve herşeye çatan Action Française'in yayın yönetmenliğini yapan Charles Maurras gazetedeki ve başka yerlerde yayınlanan yazılarıyla Cumhuriyet rejiminde düş kırıklığına uğramış birçok genç aydınlar kadar bazı yetenekli yazarları da iyice etkileyen, uyumlu, mantıklı doktrinler ileri sürüyordu. Fakat hareketin monarşi ve Katoliklik anlayışı alışılmışın dışındaydı. Monarşiyi tahtta hak iddia eden Orlean sülalesine körükörüne bağlı olduğundan değil, güçlü bir yönetim şekli olduğundan savunuyordu. Katolikliği de, önderleri dinine bağlı kişiler olduklarından değil – Maurras'ın kendisi de bilinemezciydi (agnostik)– Kilise'yi düzeni sağlayacak bir güç olarak gördüğü için Katolik desteğini sağlamanın gerekliliği üzerinde duruyordu. Böylece Kiliseyi kendi amaçları için kullanmak yoluna gittiğinden ilk önce Vatikanın kuşkusunu üzerine çekmişti. Daha 1914 yılında Papa X. Pius Maurras'ın beş yapıtının Kara Listeye alınmasını onaylamış fakat buyruğun yayınlanması daha sonraya kalmıştı. Action Françasie'in savunduğu hareketi Fransa'da dinsel huzuru bozacak bir eylem olarak niteleyen Briand'ın etkisi altında kalan Papa XI. Pius 1926'da buyruğu yayınlatmakla kalmayıp Action Française gazetesini lanetledi. Katoliklerin gazeteyi okumaları yasaklandı ve yasağa uymamakta direnenler çok geçmeden dinsel ayinlerden mahrum edildiler.

Birçok Katolik taraftar yasağa karşı koydularsa da, hareket Vatikan'ın güçlü eylemi nedeniyle zayıflayarak Birliğin üye sayısında büyük çapta azalma oldu. Bir süre sonra Action Française artık 1930'ların politik yaşamına karşıtlık ve huzursuzluk getiren, parlamenter düzene karşı birliklerden biri haline geldi. Gene de Yahudilere, yabancılara, masonlara ve Fransız ulusu içinde zararlı yabancı unsurlar olarak gördüklerine karşı sürdürdükleri şiddet politikası ve Birliğin gençlik örgütü olan Camolots de Roi'nın şiddet yöntemleri huzur bozucu etkenlerdi ve iki savaş arasındaki yıllarda liberalizm güçlerinin zayıflamasında Action Française'in katkısı vardı.

Aşırı Sol'da Komünistler, 'Fransız sosyalizminin insancıl ve özgürlükçü' niteliklerine aldırmıyorlardı bile. Moskova'nın aman tanımaz, katı yön göstericiliği ile genç ve daha proleter önderlerin yönetiminde yeniden örgütlenmekteydiler. Bir madencinin oğlu olan Maurice Thorez 1930'da parti genel sekreterliğine getirildi ve Fransa'nın S.S.C.B.'yi resmen tanımasıyla parti faaliyetleri yeni bir hız ve güç kazandı. Bölüm-

ler halinde örgütlenme bırakılarak daha büyük bölgesel gruplar oluşturulmuş ve başlıca amaç, fabrikalar ile taşra bölgelerinde parti üyelerinden oluşan hücrelerin kurulması olmuştu. 1925 yılında parti, Fas savaşına karşı olarak yarattığı huzursuzluklar nedeniyle Moskova'nın onayını kazanmış ve 1927 Ocak ayında, 1921'de Boston'da tutuklanmış olan Sacco ve Vanzetti adlı iki İtalyan anarşist idam edildiğinde partinin Paris'de düzenlediği sert gösteriler sırasında büyük bulvarlardaki dükkânlar yağma edilmişti. Hükümet, eylemleri sert bir şekilde bastırmakla birlikte gittikçe artan Komünist faaliyetleri önemli politik sonuçlar doğurmuş, Parlamentonun seçim yasasını değiştirmesinde Komünistlerin faaliyetleri güçlü bir etken olmuştur.

Yeni seçim 1928'de yapılacağından birçok milletvekili yürürlükteki seçim sisteminin Komünist milletvekillerinin sayısını arttıracağından korkuyordu. Radikaller ile Sosyalistler küçük kent ve kasabalarda tek bir adayın gösterildiği eski seçim sistemine dönmek istiyorlardı. Radikal İç İşleri Bakanı Albert Sarraut, 'Komünizm, işte gerçek düşmanımız'' diye bağırıyordu. 1927 yılında kabul edilen yeni seçim yasası büyük bir çoğunluk tarafından olumlu karşılandı. 1928'de yapılan seçimlerde geçmişe göre aday sayısı daha fazlaydı ve o güne dek görülmemiş kadar çok seçmen oyunu kullanmıştı. Ön seçimde Komünistler ilk kez bir milyondan fazla oy almışlarsa da, Meclisteki sandalye sayıları 26'dan 14'e inmiş ve Thorez de seçilememişti. Komünistlerin oy sayısındaki artış çok kişiyi korkuttuğundan ikinci seçimlerde ılımlıların oy sayısı artmıştı. Ayrıca, Komünistlerin Sosyalistlerle bir 'işçi bloku' kurma önerisi de Sosyalistler tarafından reddedilmişti. Sol kanattaki bu iki parti arasındaki karşılıklı nefret devam ettiğinden hükümet Merkezcilerden kuruldu. Seçim sonuçları herşeyden önce Poincaré'a duyulan güveni gösteriyordu.

Yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen Poincaré, kabinede birkaç değişiklik yaptıysa da kurduğu hükümet kısa ömürlü oldu. 'Muhalefette şifa arayan' Radikaller Sosyalistlerin en yetenekli kişilerinden biri olan ve görevin kendisine verilmemesine iyice içerlediğinden Poincaré'ye diş bileyen Caillaux, Poincaré hükümetinin düşmesini sağladı. Hükümetin mali yasa tasarısında yer alan ve Fransız dinsel örgütlerinin Fransa'da ve yurt dışında öğretim yapacak örgütler kurmasına izin veren madde kuşkuyla karşılanmıştı. Sol'un gözünde bu madde, Kilisenin yeniden güçlenmesi demekti ve Caillaux bu fırsatı kaçırmadı. Radikal bakanlar 1928 Ekiminde Angers'deki parti kongresinin sona ermesini beklemeden Paris'e dönmeden önce, Caillaux onların yokluğunda hükümeti baskı altına almak ve Radikal bakanları istifa etmeye çağırmak için partiyi ikna etmişti. Kongreyi yarıda bırakıp Paris'e dönen Radikal bakanlar

La Vie Parisienne "Gerçek Parislinin" yeni özgürlük örneğini veriyor.

hemen istifa ettiklerinde Poincaré bu kez politik görüşleri daha bir uyum içinde olan, Sağ eğilimli yeni bir hükümet kurdu. Andre Siegfried yeni hükümet hakkında şöyle yazmıştır: 'Sokaklarda düzen daha sert şekilde korunurken, resmi platformlarda Kardinallerin sayısı artmıştı.'

Emniyet Genel Müdürünün yanısıra düzeni sağlayan, geçmişte Clemenceau'nun yetenekli adamı ve yeni İç İşleri Bakanı André Tardieu idi. Canlı, kibirli ve sözünü geçiren bir kişi olarak Tardieu, Komünistlerin başına inen güçlü bir yumruktu. 1929 yılının 1 Mayıs gününde yapılan büyük çaptaki Komünist gösterilerinin büyümesini önlemek için dörtbinden fazla kişi tutuklandı. Daha sonra, Komünist Enternasyonal, 1 Ağustos'u bütün dünyada savaş aleyhinde gösterilerin yer alacağı 'kızıl enternasyonal günü' ilân ettiğinde ve Fransız Komünist Partisi de 1 Ağustos'un 'sokakların işçi sınıfı tarafından, işçi sınıfı için fethedileceği bir gün' olacağını açıkladığında tutuklananların sayısı daha da arttı. Thorez de yakalanmış ve bir yıl kadar hapiste kalmıştı. 1 Ağustos'da Komünist önderlerin umdukları gibi 250.000 işçi değil, ancak 7.000 kişi gösterilere katıldı. Parti gücünü kaybediyordu ve 1930 yılının ortasında üye sayısı 55.000'den 38.000'e düşmüş, L'Humanite'nin tirajı da azalmıştı. 1930 yılının sonbaharında Thorez, bu kez Paris'de ikinci derecede bir seçimde bir kez daha yenilgiye uğradığıysa da, politikaya yeni bir yön verdiğinden bu seçimin dönüm noktası olduğunu ileri sürdü. Şimdi yapılacak olan, 'tüm Sosyalist örgütlere karşı her zamankinden fazla şiddetle karşı koymak, fakat Sosyalist işçilere el uzatıp tek bir cephe oluşturmaktı.' Daha sonraki yıllarda bu tek cephe, 'front unique' adını çok duyuracaktır.

Bu arada bir dönemin sona erdiğini simgeleyen bir olay meydana geldi. Sağlığı bozulduğu için istifa etmek zorunda kalan Poincaré'in politik yaşamı sona eriyordu ve beş yıl sonra da öldü. Güvenilirliği ve saygınlığından hiç bir şey yitirmeyen Poincaré'nin yerine aynı zamanda da Dış İşleri Bakanlığını sürdüren Briand, kabinede değişiklik yapmadan eski Başbakanın politikasını devam ettirdi. Poincaré geleneğinin sürdürülmesi o günler için gerekli olmakla birlikte kısa ömürlü bir ülkü idi. 1928 Meclisinin önünde daha üç yıl vardı ve bu süre içinde de dokuz ayrı kabine kuruldu. Artık yeni kişiler kendini göstermeye başlamıştı. Tardieu üç kabineye başkanlık etmiş ve yeni yükselen yetenekli politikacı Pierre Laval, 1931'de ilk kez başbakan olmuştur. Aynı yıl yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde görevi sona eren Doumergue'nin yerine savaşta üç oğlunu yitirmiş yaşlı, haşin ve oldukça sert bir adam olan Senato Başkanı Paul Doumer Cumhurbaşkanlığına getirilmişti. Doumer'in yenilgiye uğrattığı rakibi ise, Poincaré ile birlikte 1920'lerde Fran-

Uluslararası çok önemli nokta–(Clemenceau'ya göre ise saçma bir maskaralık)–Amerika Dışişleri Bakanı Kellogg Ouai d'Orsay'ın pırıltılı Salon l'Horloge'da 1928 Kellogg Paktını imzalıyor.

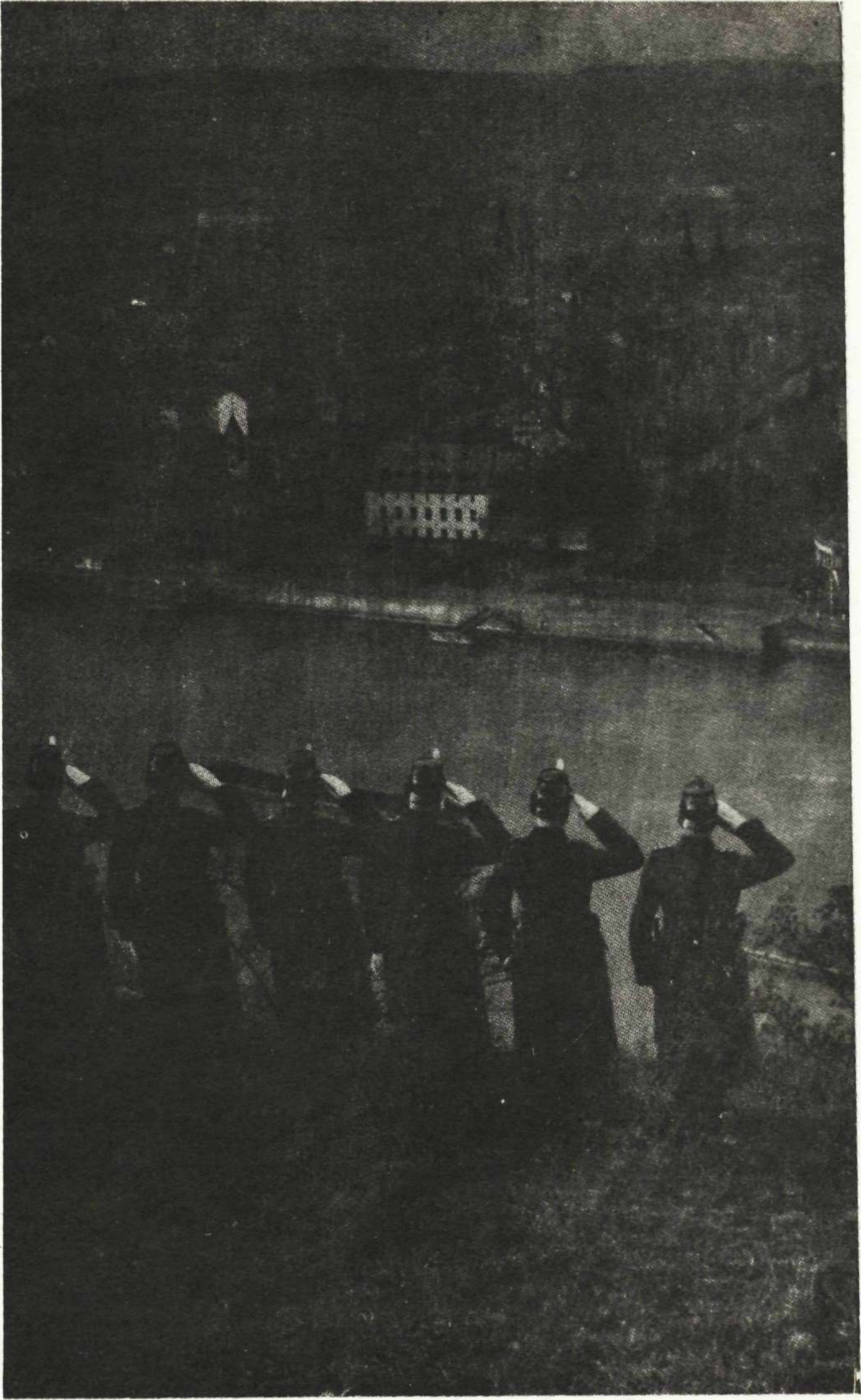
sa'nın politikalarında öteki politikacılardan çok daha fazla söz sahibi olmuş olan Aristide Briand idi. Laval ve başkalarının faaliyetleri nedeniyle Briand'ın Başkanlık seçimini kaybetmesi aynı zamanda bir simgeydi de. Temsilciliğini yaptığı politikalar zamanla, özellikle Almanya'daki gelişmeler yüzünden gözden düşmüştü. 'Düşler dönemi' sona ermekte ve soluk Locarno güneşi ufukta kaybolmak üzereydi. Bu arada Alman Dış İşleri Bakanı 1929 Ekiminde ve aynı yıl içinde Foch ve Clemenceau ölmüşlerdi. Foch'un Zafer Takının altına büyük bir törenle gömülmesine karşılık Clemenceau–kırkbir yıl sonra General de Gaulle gibi– 'gösteriler, çağrılar, dinsel törenler yapılmasını' istemediğinden vasiyetine uyularak çok sade bir törenle doğduğu Vendée'de küçük bir köyde toprağa verilmişti.

EKONOMİK BUNALIMIN İLK BELİRTİLERİ

İlk büyük fırtına bulutları Kara Perşembe adı verilen ve Wall Street'in çöktüğü 24 Ekim 1929'da, uzaklarda Atlantiğin karşı kıyısında toplanmıştı. Kara Perşembe büyük ekonomik bunalımın başlangıcıydı. Alım gücü azalmaya başlamış ve Şubattan sonra hammadde fiyatları düşmüşse de, Amerika'daki bunalımın bütün dünyayı etkisi altına alacağı Fransa'da kimsenin aklına gelmiyordu.

Sanayi üretimi 1930 yılına dek artmıştı. Fransa'nın oldukça geri kalmış olan ekonomik yapısı, A.B.D., Almanya ve İngiltere'de kendini gösteren ekonomik etkiden kendini korumuş ve 1930'da hasat mevsiminin kötü geçmesi tarım ürünleri stoklarının kullanılmasıyla karşılandığından başka ülkelerde büyük bir sorun olarak ortaya çıkan bu durumdan da Fransa yakasını kurtarabilmişti. Para değeri düşürüldüğü için de Fransa yabancı alıcılar ve turistler için ucuz bir ülke olmuştu. Frank değerini koruyor ve ülkenin altın rezervleri de artıyordu. 1930 yılında İngiltere'de iki milyon, Almanya'da da üç milyonu aşkın işsiz varken, sadece 300.000 işsiz ile Fransa, harap olmuş bir dünyada mutlu bir ada görünümü taşımaktaydı. Bu arada, ülkenin mutluluğuna dikkat çekmek istercesine yeni hükümet, 1929 yılının sonunda 'zenginlik politikası' adını verdiği uygulamalarıyla 'ulusun araç ve gereç ihtiyacını hızlandırmak' için beş milyon frank harcanmasını öngörmüştü.

'Hazinenin' bir kısmının harcanması demek olan ve Poincaré ile kendisinden sonraki Maliye Bakanı tarafından uygulamaya konulan bu yeni politika, bir Sağ–kanat hükümeti için şaşırtıcı bir başlangıçtı. Bu beklenmedik harcamadan tarım, sanayi ve ticaret, sağlık ve eğitim sektörlerinin yararlanması planlanmıştı. Harekete geçiş ve alınan önlemler kısmen halkın gözüne girmek içinse de sonunda sosyal reform alanın-

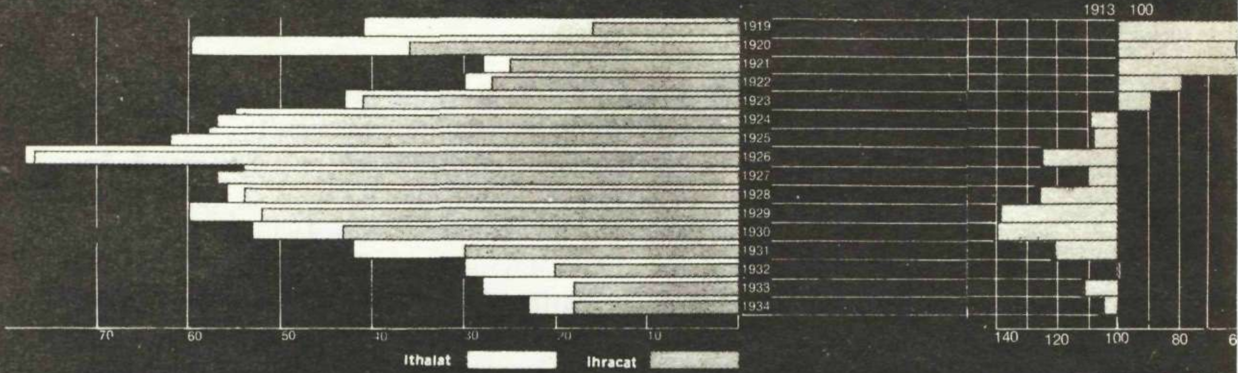
Bir zamanlar Fransız askerlerinin durduğu yerde şimdi Alman askerleri duruyor– Koblenz, 1929.
Ren Bölgesinin işgali 1930'da son bulmuştur.

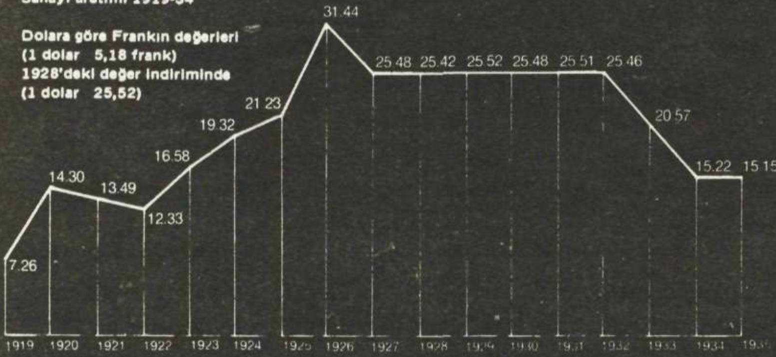
da bazı adımlar atılmış oluyordu. Yeni eğitim programının uygulanmasına geçildi ve geleneksel Katolik muhalefetine rağmen Lycées'nin yüksek sınıflarında ücretli öğretime son verildi. Parasız orta öğretime doğru atılan ilk adımdı bu. Çoktanberi Sosyalistler ile CGT tarafından ileri sürülen sosyal sigorta yasası 1930'da kabul edildi ve 1932'de aile 'harçlığı' uygulamasına başlandı. 1930 Mayısında, savaş muharipleri örgütü Confédération de Anciens Combattants'ın baskıları üzerine ikinci Tardieu hükümeti, cephede üç ay veya daha fazla savaşmış olan elli yaşının üstündeki eski askerlere aylık bağlanmasını kabul etti. Tardieu böylece Sol'un amaçlarının bazılarını kendisi gerçekleştirmiş olduğundan Léon Blum, Populaire'de öfkesini şöyle dile getiriyordu: 'Biz halkın yararına olacak bu tür öneriler ileri sürdüğümüzde, doğal olarak karşıt basın ayaklara kalkmıştı. Bizim çılgın cömertliğimizi yerin dibine batırıyorlar, Poincaré' in harika başarılarını alt üst edeceğimizi ileri sürüyorlardı... Tardieu aynı fikri benimseyip uygulamaya geçince herşey birdenbire göze hoş görünüp olumlu karşılanıyor.'

Tardieu fikri benimsemekle zamanın ötesinde bir girişimde bulunmuş oluyordu. Parlamenter demokrasilerde hükümetlerin araya girip talebi arttırarak ve bütçedeki açığı önceden kabullenerek üretimi düzene koymak yolları araması henüz alışılmamış bir uygulamaydı.

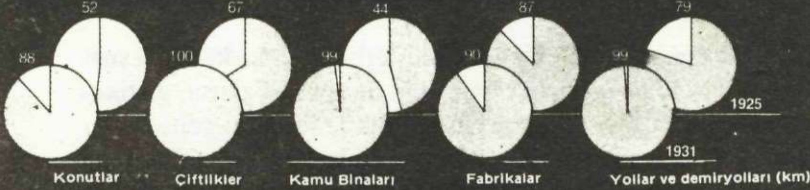
Fakat ülkenin işgücü önemli bir şekilde etkilenecek kadar esnek değildi ve ekonomik açıdan birbirine bağlı bir dünyada Fransa, gittikçe yayılan mali ve ekonomik bunalımdan elbette etkilenecekti–gene de bunalım tam olarak etkisini ancak 1933'de göstermiştir Tardieu'nun bakanlarından birinin de adının karıştığı Oustric Bankasının 1930 Ekiminde iflâs etmesi, Üçüncü Cumhuriyet döneminde alışılmış mali bir skandal olduğu kadar yayılmakta olan hastalığın belirtisiydi de. 1931 yılının sonunda ekonomik durum gerilemeye başladı. İşsizlik artıyor, toptan fiyatlar düşüyordu ve hükümet ilk kez bağcılıktan başlayarak üretimi kısıtlayacak önlemler alıyordu. O günlerde İngiltere, parasının değerini düşürmek ve para biriminde altın esasından ayrılmak gibi zorunlu bir adım attığından genel bunalımın etkisi yeni bir görünüm kazanmıştı. Ayrıca, Tardieu hükümetinin halka hoş görünmek için eski askerlere aylık bağlaması bütçeye ağır bir yük getirmişti: 1939'da İkinci Dünya Savaşı patladığında on Fransızdan biri Birinci Dünya Savaşına katıldığı için devletten emekli aylığı almaktaydı.

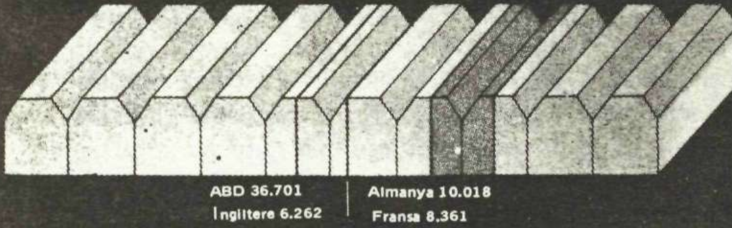
Bu arada, ekonomik bunalım parlamenter hükümetleri sarstığından ve askeri diktatörlüklere ortam hazırladığından uluslararası durum da değişmekteydi. 1930 yılı dünyanın politik durumunun da dönüm noktası olmuştur. Henüz ekonomik bunalımdan pek etkilenmediği için Fransa

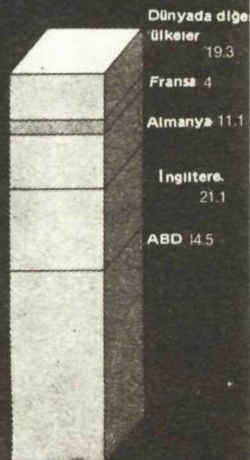

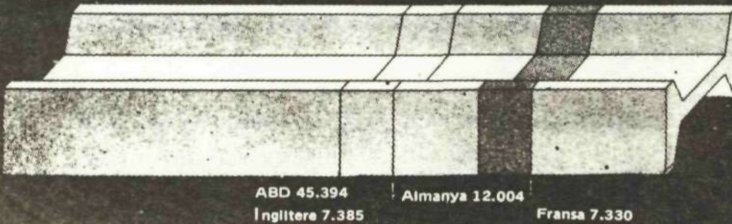

1920'lerin ortasında frankın dalgalanmasını, savaş sonrası onarımların ilerlemesini ve ödemeler dengesinin değişen ekonomik şeklini gösteren tablo.

kısa bir süre için Avrupa'da her zamankinden fazla güçlü bir ülke görünümüne sahip olmuştur.

Başlangıçta ana sorunlar hâlâ müttefikler arası borçlar, onarım ve silahsızlanma gibi bilinen konulardı. 1926'da imzalanmış olan bir Fransız-Amerikan anlaşmasıyla Fransa'nın A.B.D.'ye olan borçlarını 62 yıllık bir süre içinde ödemesi kabul edilmişti. Fakat müttefiklerarası borçları ve tazminatları ayrı sorunlar olarak ele alan Amerikan görüşüne Fransa'da karşı çıkıldığından anlaşma ancak 1929 yılında Fransız parlamentosu tarafından onaylanmıştı. Bu arada, Stresemann 1928'de Ren Bölgesi sorununu ortaya attığında, Poincaré ve Briand, bölgenin Müttefikler tarafından işgali, tazminatların ödenmesini garanti altına aldığından Ren Bölgesi sorununun tazminatlar sorununa bağlanması gerektiği üzerinde ısrarla durmuşlardı. Ancak Almanya'nın borçlarının toplamı ile ödeme süresi hâlâ saptanamamıştı. 1929 yılında Young Planı olarak bilinen yeni bir düzenleme ile ödeme miktarları düşürülmüş ve ödeme süresinin bitiş tarihi 1988 yılı olarak saptanmıştı. Böylelikle tazminatlar sorunu sonunda çözümlenmiş gibi görünüyordu. Tazminatlar Komitesinin görevine son verilmiş ve Müttefikler askerlerini Ren Bölgesinden Versailles anlaşmasının öngördüğü tarihten beş yıl önce geri çekmeyi kabul etmişlerdi. Askerden arınmış bölge varlığını sürdürmekle birlikte işgal kuvvetleri bölgeden 30 Haziran 1930'da geri çekilmişti.

Böylelikle, savaşın sonunda ortaya çıkan müttefiklerarası borçlar ile tazminatlar gibi en çetin sorunlar çözümlenmiş gibi görünmekteydi. Geriye, izlenmesi ve gözetilmesi en zor olan tek bir sorun kalmıştı: silahsızlanma. Hazırlık Komisyonu ilk kez 1926'da toplanmışsa da, güvenlik sorununa silahsızlanmadan daha fazla önem veren İngiltere ve Fransa arasındaki görüş ayrılığı nedeniyle 1928 yılına kadar bir ilerleme gösterememişti. Ancak 1921–1922'de Fransa ve İtalya da dahil, güçlü deniz gücüne sahip belli başlı ülkeler Washington Konferansında büyük gemi yapımına on yıl süreyle ara verilmesini kabul ettiklerinde sadece denizcilik konusunda bir sonuca varılabilmişti. Fakat 1930 yılında bu sürenin sona ermesine yakın Londra'da yapılan konferansda deniz gücünde Fransa'nın karşısına rakip olarak çıkan İtalya, deniz gücünün Fransa'nınki ile eşit düzeye getirilmesinde direttiğinden her iki ülke yeni bir kısıtlayıcı anlaşmaya yanaşmadılar. Gene de Hazırlık Komisyonu aynı yıl içinde bir toplantı taslağı hazırlamış ve artık en sonunda uzun süredir beklenen Dünya Silahsızlanma Konferansının yapılmasının zamanı gelmişti. Fakat delegeler 1932 Şubatında Cenevre'de toplandıklarında, ortam her zamankinden daha elverişsizdi. 'Briandizm' yıkılmış, onarımları aksatan ekonomik bunalım Weimar Cumhuriyetinin belini bükmüştü.

Avrupa'da barışı sağlamak için çırpınan Briand 1929 yılında Cenevre'de bir Avrupa Birliğinin kurulmasından söz etmişti. Ren Bölgesinin işgalinin sona erdiği 30 Haziran 1930'da Briand bu konuda kaleme aldığı bir yazıyı yirmialtı devlete göndermişti. Briand'ın mektubu, özellikle İtalya ve Almanya'da soğuk karşılanmıştı. Almanya'da tanınmış Deutsche Allgemeine Zeitung bu konuda şöyle yazmıştı: 'Mektubu kaleme alan kişi sadece Fransız emperyalizminin dilini, uyumlu Esperanto'ya çevirmiş bulunuyor.' Eylül ayında Uluslar Birliği Briand'ın önerisini incelemek için bir komisyon kurmuş ve öneri nazik bir şekilde hasıraltı edilmişti. Ekonomik sorunlar nedeniyle birçok Avrupa ülkesi başka konularla meşguldüler. Aynı Eylül ayı içinde Almanya'da seçimler yapılmış ve daha önceki seçimlerde bir milyonun altında oy alan milliyetçi bir parti altı milyondan fazla oy alarak Reichstag'da 107 sandalye sahibi olmuştu. Artık Nasyonal–Sosyalizm ile etkileyici bir güce sahip parti başkanı Adolf Hitler Almanya'da olduğu kadar Avrupa'da da hesaba katılacak güç olacaktı.

Fransa'da bir Sağ hükümeti Ren Bölgesinden işgal kuvvetlerinin çekilmesini kabul etmiş ve Avrupa'daki saygınlığı nedeniyle Briand'ın dış politikasını sürdürenler de Sağ hükümetleri olmuştur. Fakat yapılan borç anlaşmaları, Young Planı ve Ren Bölgesinin işgaline son verilmesi şiddetli eleştirilere yol açtığı gibi 1929 Ekiminde Briand Kabinesinin düşmesinde de etkili olmuştu. 1931 Martında Avuvsturya ve Almanya ekonomik sorunlardan dikkati başka yana çekmek için bir gümrük birligi kurduklarını ilân ettiklerinde, her zamanki gibi güvenlik sorunu üzerinde titizlikle duran Fransa, iki ülke arasındaki bu birliğe karşı çıkma zorunluğunu duymuştu. Ekonomik birleşme ergeç Versailles'de veto edilen politik birleşmeye yol açacaktı. Fransa'nın karşı çıkışı olumlu karşılandı ve Eylül ayında Avusturya ve Almanya arasında gümrük birliği konusunun bir kenara bırakılmasıyla Fransa politik bir başarı elde etti. Aynı günlerde Fransa, Sovyetler Birliği ile ilişkilerini düzeltmiş ve Fransız–Sovyet saldırmazlık paktının ilk taslağı hazırlanmıştı. 1932 Martında Tardieu, Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya'dan alınacak yapım kredisiyle Tuna havzasını bir serbest ticaret alanı haline getirerek 'Küçük İtilaf' ile komşularının ekonomilerini güçlendirecek bir plan ileri sürdü. O günlerde Fransız diplomasisi her zamankinden daha güçlü olarak dizginleri elinde bulundurur gibi görünüyordu ve 1931'de de Fransa'nın büyüklüğünün hâla devam ettiği Vincennes'deki şaşaalı sömürgeler sergisinde belli oluyordu.

Bu, Üçüncü Cumhuriyetin son büyük gösterilerinden biriydi. 1932 Ocağında, serginin kapanmasından birkaç hafta sonra Briand istifa etmiş ve iki ay sonra da ölmüştü. 'Barış nalbandının' ölümü ile düşler dönemi en sonunda sona ermişti ve Fransa'nın diplomatik alandaki üstünlüğü artık hemen her olayda yenilgiye uğrayacaktı.

Fransız yaşam stili– La Baule des Pins sayfiye kasabasının ilanı, 1926.

102 Aç maden işçileri, "Enternasyonal"i söyleyerek (Kızıl Banliyö) adını alan bölgede bir yürüyüşte – Aralık 1933–

BÖLÜM: 8

Zor Günler

Büyük ekonomik bunalım her yerde hükümetlerin ve rejimlerin sonu olmaktaydı. Fransa'da da etkisini göstermiş ve 1932 seçimleri Sağ eğilimli hükümetlere son vermişti. Öte yandan seçim birçok bakımdan Fransız seçmenlerinin eski günlere özlem duyduğunu da ortaya koymuştu. Gene de, 1932 seçimleri Fransa'ya yeni bir huzursuzluk ve karışıklık dönemi getirdi. İlerideki karanlık günleri sanki haber verir gibi Cumhurbaşkanı Doumer 6 Mayıs'ta Gorguloff adında bir akıl hastası Rus tarafından öldürüldü. Başkanın öldürülmesi birinci ve ikinci oylamalar arasında yer almış ve Senatoyla birlikte yeni Başkanı eski Meclis seçmişti. Bu kez Başkanlığa gene Senato Başkanı Albert Lebrun seçildi. Lebrun kendisinden önceki birçok Cumhurbaşkanı gibi sayılan, iyi niyetli fakat renksiz bir kişiydi. Kendisine oy verenlerin hiç biri Üçüncü Cumhuriyetin son Cumhurbaşkanını seçtiklerini akıllarından bile geçirmemişlerdi.

Genel seçimde 9.500.000 seçmen oy kullanmış–1928 seçimine göre katılma oranı artmıştı ve seçim sonunda sağcı hükümetlere ve gittikçe kötüleşen ekonomik duruma karşı halkın tepkisi ortaya çıkmıştı.

Tardieu zenginlik politikasını, modern çağın en büyük ekonomik çöküntüsünün akşamı ortaya atmak gibi bir şanssızlığa uğramıştı. Oysa seçmen, işsizliğin arttığını, piyasanın durgunlaştığını, tarım ürünlerinin fiyatlarındaki genel düşüşü ve onarım ödemelerinde Almanya'ya yeni bir ödün verildiğini gördüğünden oyunu buna göre kullanmış ve Solkanat grupları 1924'deki Cartel'den daha büyük bir çoğunluk kazanmışlardı.

Fakat Sol grupların arasında ilişkiler iyi değildi ve halk Cartel tipi bir birleşmeyi ağzına bile almıyordu. Her zaman muhalefette yer almaktan bıkan birçok Sosyalist 1929'da bile Radikal Daladier'in çağrısı üzerine hükümete katılma fikrini benimsemişlerdi. Parlamenter grup hükümete

"Çay Salonu" Vuillard

1928 seçim kampanyası sırasında Komünizm'in kötülüklerini dile getiren duvar ilanları. Fakat Parti gene de bir milyondan fazla oy almıştır.

katılma lehinde oy verdiği halde, partinin ulusal konseyi bunu reddetmişti. Şimdi 1932'de, 1924'de olduğu gibi, Herriot hükümeti kurmakla görevlendirilmiş fakat Sosyalistler, bazılarının kabul edilemeyeceğini belki de bildikleri koşullar ileri sürünce Herriot, 'Sosyalist lokantası, burjuva yemekleri bulunur' yazan bir ilândan esinlenerek Sosyalistleri 'tavşan kılığında devrimciler' diye adlandırarak alaylı bir şekilde eleştirdi.

Herriot'un durumu, 1924–26'da karşılaştığı güçlükler akla geldiğinde iyice güçleşti. Bir kez daha ağır mali sorunlar ve bütçe açığı ile karşılaşan Herriot, Poincaré'nin 'hazinesi' tamtakır kaldığından çareyi piyasadan bir miktar para çekmekte aradı. Fakat Sosyalistlerin hükümete katılmak için ileri sürdükleri koşullardan biri de piyasadan para çekilmemesiydi ve Herriot bu koşulu kabul etmedi. Sosyalistler bir kez daha Herriot'un öteki politikalarını genel olarak desteklemekle birlikte, mali politikasına karşı çıktılar. Öte yandan Sağ ve Sol ise bunun tam karşıtı olarak Herriot'un aldığı mali önlemleri desteklerken, öteki konulardaki politikalarını benimsemediler. Sanki geçmiş geri gelmişti.

Gene de Herriot kendi ülkesinin değil, uluslararası mali sorun yüzünden Başbakanlıktan çekildi. Çelişkili olarak, 1931'de uluslararası durumun daha da bozulmasında Fransızların kendilerinin payı vardı. Avusturya'nın Kredit Anstalt bankasına yardım etmeyi kabullenmemeleri, Alman yedek akçelerinin erimesini ve Londra'dan kısa vadeli borçların alınmasını gerektirmişti. Daha sonra Başkan Hoover uluslararası ödemelerin bir yıl süreyle ertelenmesini ileri sürdüğünde, İngiltere'nin kendi borçları bloke olmuştu. Uluslararası bankacılık sisteminin merkezi olan Londra, Fransız ve Amerikan yardımına rağmen eriyen yedek akçelerini karşılayacak kadar altına sahip değildi ve daha önce gördüğümüz gibi İngiltere altın ölçüsünü bırakmış ve parasının değerini düşürmüştü. Çok geçmeden oniki ülke aynı çareye başvurmuş ve uluslararası para sistemi yıkılmıştı. Bu arada Almanya'da yeni mali ve politik bunalımlar gittikçe gelişmekteydi. 1932 yılının ortalarında borçların ertelenme süresinin sonu yaklaşırken, çökmekte olan Weimar Cumhuriyetini kurtarmak için Fransa ile Almanya'ya kredi veren diğer ülkeler çaresizlik içinde üç milyar Marklık son bir ödeme karşılığında onarım borçlarını silmeyi kabul ettiler.

Bu, Fransa'da hiç de iyi karşılanmadı. Hele Amerikalıların Fransa'dan alacaklarının ödenmesi için ısrar etmeleri Fransızları çileden çıkarıyordu. Borçların ertelenme süresi dolduğundan Fransa A.B.D.'ye olan savaş borcunun taksitlerinden birini Aralık ayında ödemek zorundaydı.

Naziler iktidara gelmeden önce yapılan son Fransız–Alman uzlaşma girişimlerinden biri: (ön sıra soldan sağa) Fransız Dışişleri Bakanı Briand, Henderson (İngiliz), Stemson (ABD) ve Alman Şansölyesi Brüning.

Herriot borcun ödenmesinin bir onur konusu olduğunu belirttiğinde, Sosyalistler de dahil milletvekilleri ayaklandılar. Komuoyu da kendilerini destekliyordu. Herriot'un politikası 186'ya karşılık 402 oyla reddedilince Herriot istifa etti. Artık bir daha Başbakan olamayacaktı. Sonraki 14 ay içinde beş ayrı hükümet kuruldu. 1920'lerin ortasında bir hükümetler 'çağlayanından' söz edilmişken şimdi bir hükümetler 'katliamından' söz ediliyordu.

ALMANYA'DAN GELEN KÖTÜ BELİRTİLER

Fransa için, ülke dışındaki durum gittikçe bozulmaktaydı. Her zaman olduğu gibi, şimdi de en önemli sorunlar güvenlik ve Almanya ile ilişkilerdi. Almanya'nın şimdi istediği hak eşitliği, yani öteki devletlerin seviyesinde yeniden silahlanmak idi. İşgücü ve yeterli sanayi kaynaklarından yoksun Fransa, Almanya'nın bu isteğine karşı çıkacaktı. Korkusu gerçekten yersiz değildi ama doğrudan doğruya müttefik olduğu ülkeler dışında, 1931'de Winston Churchill gibi Fransız ordusunun denge sağlayan bir etken olduğunu, ordunun birdenbire gücünü yitirmesiyle 'çok kötü sonuçlar doğacağını' gören devlet adamı çok azdı.

Sonunda, 1932 Eylülünde aylarca süren tartışmalardan sonra Almanya Silahsızlanma Konferansını terketti. Almanya'nın hak eşitliği ile Fransa'nın güvenliğini tanıyan bir çözüm yolu getirildiğinde Almanya Aralık ayında yeniden Konferansa katıldı. Fakat verilen bu ödün Weimar Cumhuriyetini kurtaramadı. 1933 yılının Ocak ayının sonunda, bir Fransız kabinesinin daha düşmesinden iki gün sonra, Hitler Alman Şansölyesi oldu. Artık Naziler iktidara gelmişlerdi ve Ekim'de Almanya sadece Silahsızlanma Konferansından değil, Uluslar Birliğinden de çekildi. Silahsızlanma ölmüş, Birlik kopmuş ve Almanya'nın yıllardır Versailles anlaşmasını bozarak sürdürdüğü yeniden silahlanması kısa bir süre sonra iyice hızlanmıştı.

Fransızlar işte böyle bir ortamda savunma gücünde kısıtlama yolunu seçtiler. Hükümet harcamalarını kısıtlamak, bütçe açığını kapatmak için alınan klasik bir önlem olan bu çare, Sol–kanat çoğunluğu için d ;al bir yoldu. Böylece 1932 Temmuzunda Meclis askeri ödenekleri azalttı ve daha sonra ödeneklerde daha fazla kesintiler de yapıldı.

Fransız ordusu Avrupa'da en ön plandaki yerini hâlâ korumakla birlikte, ekonomik kalkınmada olduğu gibi askeri alanda da geçmişin etkisi altındaydı. Ordunun yönetimi Savaş Bakanlığı, Genel Kurmay ve

İkinci Başkanı savaş zamanında orduya komuta edecek yeni kurulan Ordu Konseyi arasında bölünmüştü. Konseyin yönetimi ise 1914–1918 koşullarına göre düşünen yaşlı ve kendi fikirlerinin doğruluğuna inanmış generallerin elindeydi. Ayrıca, ordu 1920'lerdeki enflasyonun etkisi altında kaldığından birçok subay istifa etmiş ve subaylık tercih edilmeyen bir meslek haline gelmişti. Bu etkenler ile Ruhr bölgesinin işgal edilememesi ve daha çok mali nedenler yüzünden asker ve silah sayısındaki kısıtlamalar, ordunun moralini bozmuştu. General de Gaulle'ün sözleriyle, 'Ordu... yitirdiği gücü için gözyaşı döküyor'du– Fransız ordusu artık bir görevi olmayan orduydu. Düş kırıklığına uğramış bir subaya göre ordu gücünü öylesine yitirmişti ki, 1929'da yayınlanan kitabına Feu l'Armée Française (Müteveffa Fransız Ordusu) adını vermişti Ordunun yapısında da değişiklikler yapılmıştı: 1928'de askerlik süresi oniki aya indirilmiş, muvazzaf sayısı ile orduda gerekli toplam asker sayısı arasındaki farkı profesyoneller ile sayıları gittikçe artan sömürge birlikleri ile kapatmak zorunda kalınmıştı.

1920'lerin sonunda, Almanya ile arasında çıkacak bir savaşta Fransa'nın stratejik noktalardan yıldırım saldırılarla zaferi kazanması doktrini de bir kenara bırakılmıştı. Verilen yeni şekliyle ordu saldırı gücünden yoksundu. Tehlikeli şekilde hareket gücünden yoksun olan ordu, 'yavaş hareket eden ve 1918'de olduğu gibi, benzeri herhangi bir orduyu yavaş yavaş geri püskürtecek' biçimde hazırlanmıştı. Fakat ya düşman ordusu aynı şekilde kurulmamışsa, o zaman ne olacaktı?

1923'den sonra iyice ortaya çıkan bu savunmada kalma fikri, 1929'da Meclisin ülkenin doğu sınırı boyunca büyük bir savunma hattı yapımına karar vermesiyle gerçeklik kazandı. Painlevé tarafından uzun süredir öne sürülen savunma hattına, günün Savaş Bakanı olan André Maginot'un soyadı verildi. Fakat sadece Almanya ve Lüksemburg arasındaki sınır boyunca yapılması plânlanmıştı ve 1932'de yeni Genel Kurmay Başkanı General Weygand, kıyı boyunda da savunma kaleleri kurmak gerektiğini ileri sürdüğünde önerisi Petain ve diğerleri tarafından geri çevrildi. Maginot Hattının doğu sınırı boyunca yapılması ve Belçika ile olan sınırı kapatmaması nedeniyle düşman Fransa'ya Belçika üzerinden saldırabilecekti. Hattın yapımı için harcanan büyük paraların daha sonra boşa gittiği görülecekti.

Gittikçe artan şiddet olayları ve huzursuzluk eskiaskerlerdenoluşan Croix de Feu gibi Sağ—kanat birliklerinin yayılmasını sağlamıştır.

Fakat Maginot Hattının değerli olup olmadığı ancak sekiz yıl sonra ortaya çıkacaktı. Bu arada, 1932 Aralığından 1933 Aralık ayına kadar uluslararası politik durum daha da kötüleşmiş ve Fransa'nın mali ve ekonomik sorunlarını çözebilmek için çırpınan dört hükümet pek başarılı olamamıştı. Birinin dışında, hükümeti kurmakla görevlendirilen üç kişi daha önceki kabinelerde bakanlık yapmışlarsa da, ilk kez Başbakan oluyorlardı. Parti oyununu iyi bilen ak saçlı Paul–Boncour dışında hepsi de Radikaldi ve hiç biri Poincaré'nin saygınlığına, devlet adamı niteliklerine sahip değillerdi. Sosyalistlerin devamlı olarak hükümete katılmayı reddetmeleri ve Merkez grupları bir araya getirip sağlam bir hükümet kuramamaları nedeniyle gerçek bir devlet adamına en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde gerekli niteliklere sahip devlet adamları hükümette görev alamıyorlardı. Yürekli bir adam olan Paul–Boncour ise iyi bir konuşmacı fakat kötü bir uygulayıcı idi. Radikal Parti başkanı olarak Herriot'un rakibi Daladier, yetenekli ve akıllı bir adamdı ama kişiliği zayıftı–dışardan bakılınca amacına ulaşabilecek bir kişi gibi görünen Daladier için düşmanları şöyle diyorlardı: 'O aslında salyangoz boynuzlu bir boğadır.'–Chautemps'in çırağı olan Herriot uysal bir mason, tanınmış taşra gazetesi Depêche de Toulouse'un genel yönetmeninin kardeşi Sarraut ise Çin–Hindi'nin iyi bir Genel Valisi olmaktan ileri gidemeyen bir kişiydi.

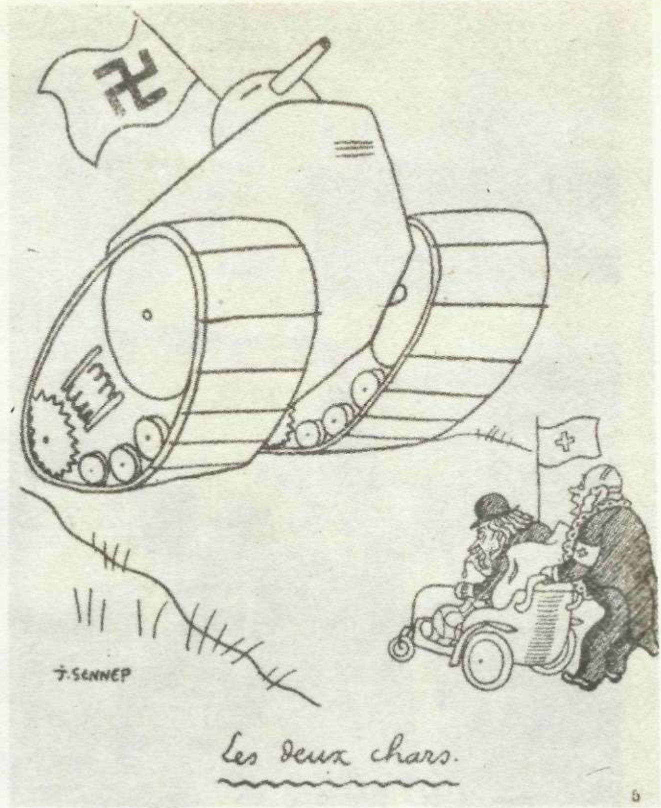
1932 ilkbaharında, tarım dışında Fransız ekonomisi 1933 yılının ortasına kadar sürecek iyi bir döneme girmişti. Fakat 1933 Martında Roosevelt'in doların değerini düşürmesi Fransa ile paralarının değerini hâlâ altın ölçüsüne göre ayarlayan diğer ülkeler için sert bir darbe olmuştu. Üretim yeniden düşmüş, yıl sonunda işsiz sayısı bir milyonu aşmış ve ortaya yeni bir endişe verici sorun çıkmıştı: yabancı yatırımcılar Fransız parasına artık güvenemedikleri için 1920'lerin ortasından beri ilk kez altın yeniden yurt dışına kaçırılmaya başlamıştı. Tarım ürünlerinin fiatlarının, özellikle ülke için bir şanssızlık olarak 1932 ve 1933 yıllarında bol ürün alınan buğday fiatlarının devamlı düşmesini önlemek için hükümetin başvurduğu yapay çareler bir sonuç vermiyordu. 'Kısır bir bürokrasi kendini yararsız yönetmeliklerin eline teslim etmiş' deniyor ve tarımın yetersizliğini gidermek için hiç bir çaba harcanmıyordu.

Ülkenin mali yapısını düzeltmek yoluna da gidilmedi. Etkisiz ve kısa ömürlü hükümetler radikal bir değişiklik düşünemeyecek kadar gittikçe büyüyen bütçe açığını kapatacak çareler arıyorlardı. Dengeli bir bütçe için etkin önlemler alınması gerekiyordu ve birbirini izleyen hükümetler, vergilerin arttırılmasını, devlet memurları ile öteki görevlilerin ücretlerinin ve emekli aylıklarının indirilmesini öneriyorlardı. Fakat artık sendikalarla kendi aralarında örgütlenmiş olan memur ve işçiler hükümet

İyi bir baba görünümü– 1932'de seçilen 'güvenilir' fakat güçsüz Cumhurbaşkanı Albert Lebrun.

SOLDA: Laval ve François Ponce bir başka Büyük Güçler Konferansına geliyor. SAĞDA ÜSTTE: Sennep'in ileriyi gören bir karikatürü, 1930. Alman tankı ilerlerken, Cumhurbaşkanı Doumergue hastaneye kaldırılan Briand'ın oturduğu Fransız tekerlekli sandalyesini itiyor. ALTTA: Radikal politikacılar Chautemps ve Daladier.

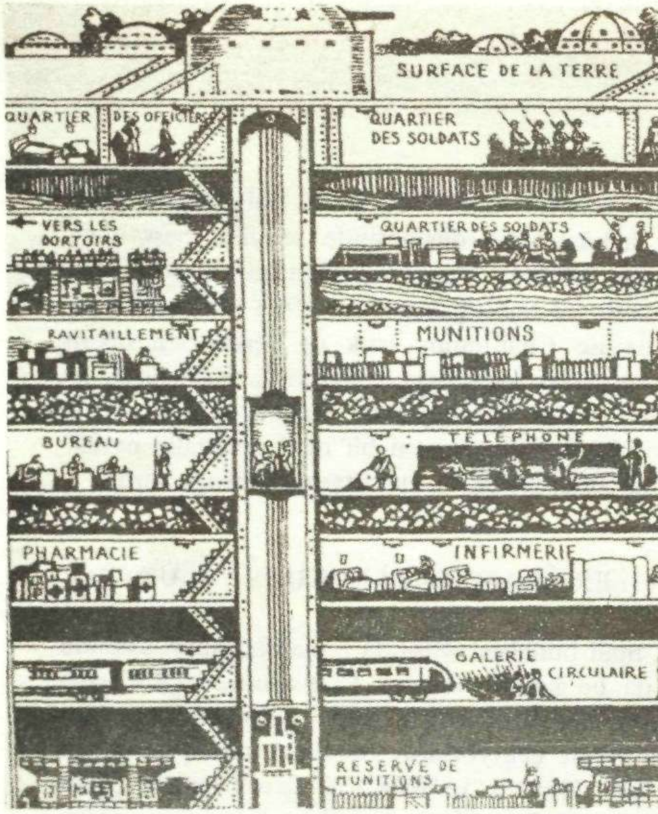
önerilerine karşı çıkıyorlar ve CGT tarafından destekleniyorlardı. 1933 Ocağında Paul–Boncour hükümetinin düşmesinde sendika baskısı en büyük etkendi. Daladier eski askerlerin emekli aylıklarının indirilmesini önerdiğinde onlar da şiddetli bir tepki gösterdiler. 1933 bütçesi altı ay ertelenmiş ve yıl sonunda ise Chautemps artık oy vermekten bıkan Meclis'den 1934 yılının bütçesini geçirmeyi başarmıştı. Kısa süreli istikrarlı bir döneme girilmiş gibi görünüyordu. Fakat olmadı. 1934 Ocağında Stavisky Olayı olarak bilinen yeni bir mali skandalın patlak vermesiyle gittikçe artan parlamenter düzen aleyhtarlığı doruğa vardı.

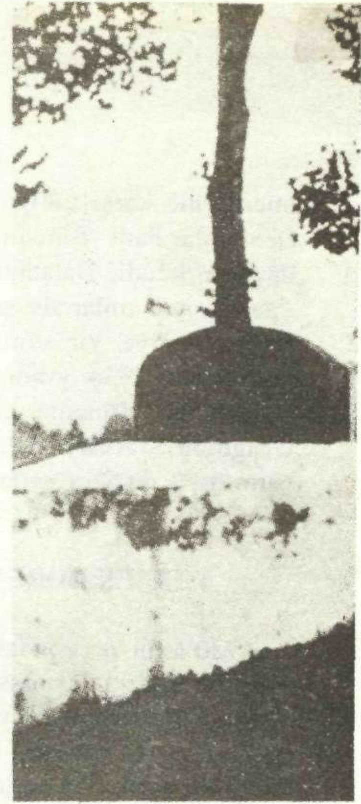
YÜKSEK GÖREVLİLER ARASINDAKİ KOKUŞMUŞLUK

1920'lerin ortasındaki mali bunalım sırasında parlamentonun üstünde kara bulutlar dolaşmışsa da, bu geçici olmuştu. Fransa'nın hastalıklarına çare bulamayan ve yeteneksizlik örnekleri veren politikacılar halkın gittikçe artan öfkesini üzerlerine çekiyorlardı. Hükümet makinasının dişlileri duracak gibi ağır ağır dönüyor ve başka ülkelerde ortaya çıkan diktatörlükler devamlı ileriye doğru adım atarlarken Fransa'nın parlamenter hükümetleri alay konusu oluyorlardı. Hükümetlere karşı duyulan hoşnutsuzluk, Birliklerin sayısının artması ve düzenin bozulmasıyla kendini gösteriyordu. Daha 1931 Kasımında Taittinger'in Jeunesses Patriotes ile Herriot ile tanınmış uluslararası kişilerin katıldığı bir silahsızlanma toplantısını yarıda kesen Croix de Feu, gürültücü ve kralcı Camelots de Roi'ya katılmışlardı. Sonraki iki yıl içinde Paris daha çok Sağ–kanattakilerin düzenledikleri gösterilere sahne olmuştur. Birliklerin başında Action Française yer alıyor ve eski bir askerin önderliğinde parfümcü Française Coty ile bir başka zengin tarafından desteklenen Croix de Feu önem kazanıyordu.

Sağda olduğu gibi Sol'da da dikta rejimine gıpta edenler vardı ve 1933 yılının sonunda Blum'un doktrinlere sıkı sıkıya bağlılığından bıkan otuz Sosyalist, partiden ayrılıp faşist eğilimli Yeni–Sosyalist Partiyi kurdular. Bu arada huzursuzluk taşraya da sıçramıştı – vergi mükellefleri artan vergileri ödemiyor, emekli aylıkları indirilen emekli askerler gösteriler yapıyor ve Komünistler ile diğer kışkırtıcılar köylüler arasında kendilerini dinlemeye hazır kitleler buluyorlardı. 1933 Martında yeni Tarımcılar Partisinin Charters'da yaptığı toplantı, şiddetli bir çatışmaya dönüşmüş ve çok kişi yaralanmıştı. Partililer ellerinde taşıdıkları tırmıklarla çatışmaya katılmışlardı.

Stavisky Olayı, sadece Parlamentonun yeteneksizliğini değil yüksek dereceli görevliler arasındaki kokuşmuşluğu da ortaya çıkardığından

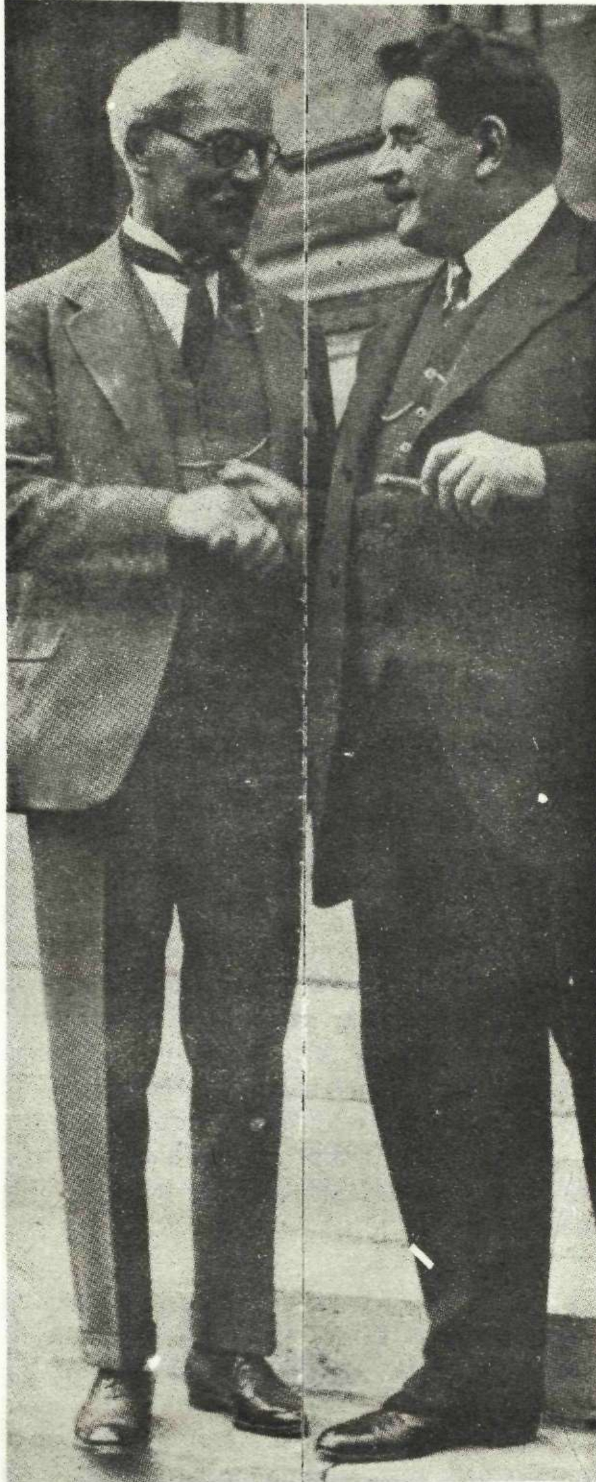
SOL ÜSTTE: Fransız savunma gücünün dayandırıldığı Maginot Hattı tehlikeli bir hırs olmuştur. ALTTA: Hattın uzatılması için yalvarmış olan Weygand, 1932'de Başkan Doumer'in öldürülmesinden kısa bir süre sonra görülüyor.

huzursuzluk son haddine varmıştı.

Kibar bir dolandırıcı olan Serge–Alexandre Stavisky'nin en son çevirdiği dolap, 1933 yılının sonunda ortaya çıkmış ve Bayonne Belediyesi rehin dairesi adına milyonlarca frank değerinde tahvil düzenlendiği anlaşılmıştı. Olaya bir milletvekilinin adı iyice karışmış ve bir süre önce Sömürgeler Bakanı tahvilleri iyi bir yatırım olarak salık vermiş, 1927 yılında dolandırıcılık suçuyla tutuklanmış olan Stavisky yargılanmasından sonra ondokuz kez uzatılan 'geçici' tahliyesinden bu yana faaliyetlerini sürdürmüştü. Stavisky'nin tahliye süresinin uzatılmasından sorumlu olan adli dairenin başındaki kişi, Başbakan Chautemps'in kayınbiraderi idi. Skandala doğrudan doğruya adları karışanlar birkaç sivil görevli ile politikacı olmakla birlikte, ortaya çıkan bu konular hükümeti çok kötü etkiledi. Chautemps elinden geldiğince olayı aydınlığa kavuşturmak ve adaletin yerine getirilmesi için çalışmışsa da 8 Ocak 1934'de Stavisky Chamonix'de bir villada ölü bulununca ortalık büsbütün karıştı. 'Hırsızlara' karşı bir kampanya açmış olan Action Française şimdi 'katilleri' diline dolamıştı. Olayın ayrıntılarının ortaya çıkmasını önlemek amacıyla Stavisky'nin öldürülmesi için Chautemps'in emir verdiğini ileri sürüyor ve inanıyordu. Chautemps'ın yanlış bir tutumla bir soruşturma komisyonunun kurulmasını reddetmesi, suçluluğunun kanıtı olarak kabul edildi.

Parlamenter düzene karşı birlikler için böyle bir skandal ele geçmez bir fırsattı. Action Française, halk ekonomik fedakârlıklarda bulunurken devlet paralarının 'bir yabancı dolandırıcının büyük çaptaki soygunlarına alet edilmesi'ni şiddetle yeriyordu. Özellikle Sağcı basında Parlamento alay konusu olmuştu– Le Rire'de yayınlanan bir karikatürde, hizmetkârlarını karşısına dizmiş bir ev sahibesi şöyle diyordu, 'Bu gece bize bir bakan ile iki milletvekili gelecek.. kaşıkları sayarsınız.' Birlikler 'Cumhuriyetin kokuşmuşluğuna' karşı gösteriler düzenlediler ve 9 Ocaktan sonra ülke başkentinde ayaklanmalar birbirini izledi ve 27 Ocak'ta da Chautemps istifa etti. Cumhuriyet tarihinde ilk kez parlamentoda çoğunluğa sahip bir hükümet, sokaklardaki huzursuzluklara boyun eğmek zorunda kalıyordu.

Chautemps'in yerine geçen Daladier'in bir ulusal birlik hükümeti kurma girişimi, Sağ, katılmayı kabul etmediği için gerçekleşemedi. Daladier, Sosyalistlerin desteğini sağlamak amacıyla yedi yıldır Emniyet Genel Müdürü olan ve açıkça Sağ yanlısı olduğu bilinen Chiappe'nin görevine son vererek Fas'da bir göreve atadı. Fakat yeni görevini kabul etmeyen Chiappe'yi Sağ, amaç uğruna kurban giden kişi olarak ilân etti

Ramsay MacDonald ve Herriot, 1932.

ve görevinden uzaklaştırılması 6 Şubatta çeşitli Birlikler tarafından düzenlenen büyük gösterilere neden oldu. Concorde Alanında toplanan göstericiler Sen nehrinin karşı kıyısına geçerek Daladier'in kabinesini Meclise açıklamakta olduğu Bourbon Sarayına, Sarayı koruyan polis kordonunu yararak saldırmak istediler. Beş saat süren şiddetli çarpışmalar sırasında polis iki kez kalabalık üzerine ateş açtı. Gün sona erdiğinde onbeş kişi ölmüş beş binden fazla kişi yaralanmıştı. Çok kişi, gösterilerin düzeni devirmek için hazırlanmış bir girişimin sonunda düzenlendiğini düşünüyordu; fakat birlikler arasında hiç bir eylem birliği yoktu ve her zaman bir coup de force'u savunan Action Française duruma hakim olmak için oldukça hazırlıksızdı. Bourbon Sarayı işgal edilebilseydi neler olacağını söylemeye olanak yoktur. Fakat şurası kesindir ki, 1871'de kurulan hükümetten bu yana Paris'de ilk kez parlamenter düzene karşı yapılan gösterilerde kan dökülmüş oluyordu.

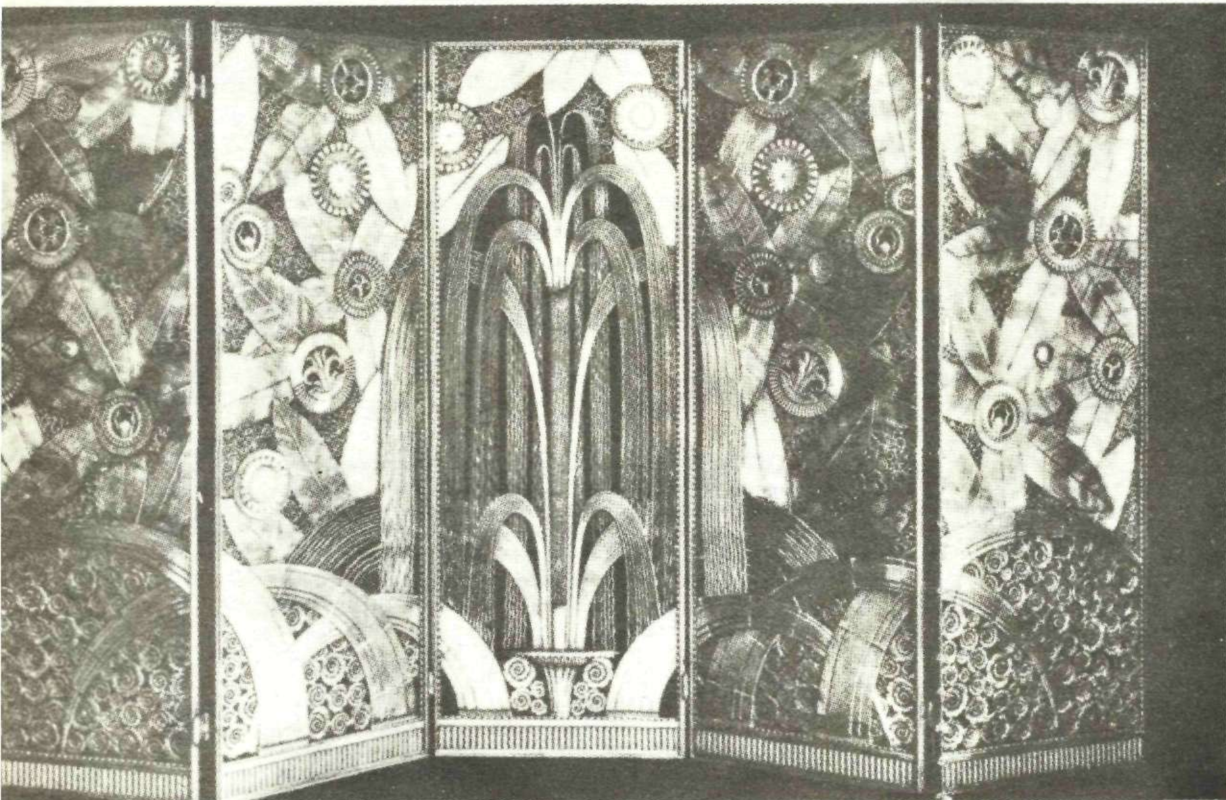
Bir sonraki gün, dışarda ayaklanmaların sürdüğü sıralarda hükümeti güvenoyu aldığı halde, Daladier istifa ettiyse de gösteriler son bulmadı. 9 Şubattaki Komünist gösterilerinde de ölüm ve yaralanma olayları meydana geldi. 12 Şubatta Sosyalistler ile Komünistler bir kerelik bir araya gelerek düzenledikleri büyük gösteri ile sendikaların ilk kez gerçekleştirmeyi başardıkları genel grev son ciddi hareketlerdi. Düzeni koruyucu güçler dizginleri ele almış ve bu arada Lebrun yeni bir Başbakan bulmuştu. 1926'da olduğu gibi eski bir Cumhurbaşkanı durumu kurtarmak için göreve çağrıldı. Cumhurbaşkanlığından sonra Güney Fransa'daki evinde sakin bir yaşam sürdüren yetmişinde, akıllı bir adam olan Doumergue hemen, Sosyalistler ve Komünistler dışında tüm partilerden görev verdiği bakanlardan oluşan bir ulusal birlik hükümeti kurdu. Hükümetin kurulmuş olması etkisini hemen gösterdi. Halkın devlete duyduğu güven yeniden kazanılmış ve 1926'dan çok daha korku içinde olan Meclis, hükümete bakanlar kurulu kararları ile geniş yönetme yetkileri tanımıştı.

Fakat 1932–1934 yıllarında yer alan olayların derin, huzur bozucu etkileri olmuştu. Ekonomik bunalım şiddetini arttırmış, Almanya gittikçe güçlenmeye başlamıştı. Fransa'nın Doğu Avrupa'daki dostlarının büyük müttefiklerine karşı duydukları güven sarsılırken, ülke içinde halk her zamankinden daha güçlü bir şekilde Sol ve Sağ'da toplanıyor, Meclis de iyice saygınlığını yitirmiş, gözden düşmüş bulunuyordu. Fransa, sosyal ve politik sisteminin modern dünyaya ayak uydurmasını sağlayamamış gibi görünüyordu. Vakit çok geç olmadan bunu sağlayabilecek miydi acaba?

6 Şubat 1934– sokak çatışmaları başlamadan az önce göstericiler Avenue des Champs-Elysees'i doldurmuşlardı.

1925 Paris Süsleme Sanatları Sergisi, 'Art Deco' deyiminin doğmasına neden olmuştur– 1920'lerde ve 1930'larda moda olan canlı süsleme stili. ÜSTTE: Sergide yer alan bir cam duvarlı stüdyo ALTTA: Edgar Brandt'ın 'Vaha' adını taşıyan metalik paravanı.

ÜSTTE: Bir temizleyici reklamı– Clemenceau Kaiser'-in suçlarını yıkıyarak temizliyor (solda); Fransa'nın savaştan zarar gören bölgelerine yardıma koşulmasını gerektiğini gösteren bir duvar ilanı (ortada); Başkan Poincare 1919 Eylülünde Lorrain'de bir çelik fabrikasını ziyaret ediyor (sağda). ORTADA ve ALTTA: Poincare'nin bir karikatürü; 1925'deki Süsleme Sanatları Sergisi sırasında aydınlatılan Eyfel Kulesi; 1929'da Briand'ın Avrupa Federal Birliği kurulması için yaptığı öneriyle ilgili Sennep'in bir karikatürü: Başında Amerikan bayrağının yıldızları ile süslü şapkasıyla şömineye dayanmış Briand, Barthour (uyumakta olan Doumergue'nin sandalyesine dayanmış uyuklayan), Tardieu (sigara içen) ve Painleve'nin de (cumhuriyetin dizlerinde yatan) dahil olduğu kabinesini etkilemekten çok uzak.

AIT. JAVEL COQ GAULO
COQ GAULOIS
FABRIQUE DE PRODUITS CHIMIQUES
GUICHARD

Les États-Unis d'Europe...
J. SENNEP

İÇİNDEKİLER

OLAYLAR KRONOLOJİSİ

1918 11 Kasım: Almanya Compiegne'de Ateşkesi imzaladı.
1919 28 Haziran: Versailles Anlaşması imzalandı
Kasım: Millet Meclisi seçimi ve Sağ-kanat Bloc National'in zaferi.
1920 Ocak: Clemenceau'ya karşı Deschanel Cumhurbaşkanlığına seçildi. Clemenceau istifa etti. Millerand hükümeti.
Eylül: Deschanel'in emekliye ayrılmasıyla Millerand Cumhurbaşkanlığına seçildi.
Aralık: Tours'daki Sosyalist Kongresinde Komünist Partisi doğdu.
1921 Şubat: Fransa -Polonya anlaşması- Doğu Avrupa devletleriyle yapılan ilk anlaşma.
1922 Ocak: Poincare Başbakan ve Dış İşleri Bakanı oldu.
Aralık: Londra'da yapılan konferansda Almanya'nın onarım ödemelerinin ertelenmesi isteği görüşüldü.
1923 11 Ocak: Ruhr Bölgesi, Fransa ve Belçika tarafından işgal edildi.
27 Eylül: Stresemann pasif direnmenin sona erdiğini açıkladı.
1924 16 Nisan: Almanya, Fransa'nın Ruhr'dan çekilmesini öngören Dawes planını kabul etti.
Mayıs: Cartel des Gauches'ün seçim zaferi.
Haziran: Millerand istifa etti ve Dounergue Cumhurbaşkanlığına seçildi. Herriot kabineyi kurdu.
1925 Nisan: Herriot'un yerine Painleve'in Başbakan olmasından sonra sık sık yeni hükümetlerin kurulduğu bir döneme girildi.
12 Nisan: Abd-el-Krim Fransızlar tarafından korunan Ben'i Zeroval kabilesine saldırdı.
Temmuz: Birlikler Ruhr'dan çekilmeye başladı.
Ekim: Fransız-Alman ve Belçika-Alman sınırlarını garanti altına alan anlaşmalar Locarno anlaşmaları kapsamına alındı.
1925: Briand, Dış İşleri Bakanlığı yapacağı yedi yıllık bir döneme başladı.
1926 Temmuz: Poincare hükümeti bakanlar kurulu kararıyla Frankın değerini korumak için önlemler aldı.
1928: Askerlik süresi bir yıla indirildi ve Maginot Hattının yapımı kararlaştırıldı. Poincare Frangin değerinin düşürüldüğünü açıkladı (Haziran).
27 Ağustos: Kellogg Paktı imzalandı.
1929 Temmuz: Poincare sağlığı bozulduğu için istifa etti.
Eylül: Briand Avrupa Federal Birliği kurulmasını önerdi.
1930 Mayıs: Alman tazminat borçlarını indiren Young Planı yürürlüğe girdi.
Haziran: Fransa Ren Bölgesinden askerlerini çekti.
1931 Mayıs: Doumergue'nin görev süresi sona erdiğinde, yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde Doumer, Briand'ı yenilgiye uğrattı.
1931: Ekonomik bunalım ve işsizlik etkisini gittikçe gösterdi.
1932 Mayıs: Doumer öldürüldü; Lebrun Cumhurbaşkanı oldu. Cartel des Gauches seçimleri kazandı; Herriot'un son kabinesini 14 ayda beş Radikal hükümet izledi.
1933 Ocak—Ekim: Daladier hükümeti
1934 Ocak: Stavisky skandalı patlak verdi. Ülkede düzen bozuldu.
6 Şubat: Birlikler hükümeti devirmek girişiminde bulundular.

20.YÜZ YIL DOSYASI

1. Kitap : ANARŞİSTLER
(Bir Dönemi Sarsanlar)
2. Kitap : RUSYA AYAKLANIYOR
(Çar'a Karşı İlk Ayaklanma)
3. Kitap : KAYZERİN ALMANYASI
(Almanya Herşeyin Üstünde)
4. Kitap : AMERİKA SAHNEDE
(T. Roosevelt Dönemi)
5. Kitap : BİR İMPARATORLUK ÇÖKÜYOR
(Habsburgların Sonu)
6. Kitap : BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
(Savaş Nasıl Başladı)
7. Kitap : BİR İMPARATORLUK BATIYOR / BİR CUMHURİYET DOĞUYOR
(Osmanlı İmparatorluğunun Çökmesi ve yeni Türk Devletinin Kuruluşu)
8. Kitap : KARTALLARIN SAVAŞI
(İmparatorlukların İntiharı)
9. Kitap : BİR KUŞAK NASIL ERİDİ
(İkinci Dünya Savaşının Büyük Muharebeleri)
10. Kitap : BARIŞ HAVARİSİ WİLSON
(Temmuz Sonu)
11. Kitap : LENİN İKTİDARA
12. Kitap : BİR DEMOKRASİ DENEMESİ
(Hitlet Öncesi Almanya)
13. Kitap : FRANSA
(Güvencesiz Barış)
14. Kitap : FRANSA BUNALIMLAR, BUNALIMLAR
(Stavskiden Alman İşgaline)
15. Kitap : JAPONYA
(Doğan Güneş)
16. Kitap : İRLANDA
(Terör ve Özgürlük)
17. Kitap : KADIN YERİNİ ALIYOR
18. Kitap : İNSANIN GÖKLERE YÜKSELİŞİ
(Havacılığın Başlangıcı)
19. Kitap : MUSSOLİNİ İTALYASI
20. Kitap : KÜÇÜK DİKTATÖRLER
21. Kitap : NAZİ ALMANYASI
(Modern Barbarlar)
22. Kitap : VİVA ZAPATA
(Güney Amerikada Gelişmeler)
23. Kitap : KIZIL TERÖR
(Stalin Rusyası)
24. Kitap : DÜNYA BUNALIMI
25. Kitap : İSPANYA ATEŞLER İÇİNDE
26. Kitap : MÜNİH VE SONRASI
27. Kitap : YERYÜZÜNDE CEHENNEM
(İkinci Dünya Savaşı)
28. Kitap : HARP SONRASI DÜNYASI
29. Kitap : ÇİN DEVRİMİ
(Maonun Zaferi)
30. Kitap : SİNEMANIN DOĞUŞU
31. Kitap : KOMÜNİKASYON
(İnsanlığı Birleştiren Bağlar)
32. Kitap : FEZANIN FETHİNE DOĞRU

J.M.Roberts McDonald Library of the 20th Century'nin baş editörüdür ve aynı zamanda Oxford Üniversitesi Merton Koleji'nde moden tarih dersleri vermektedir. Prunell'in yayınladığı 20'nci Yüzyılın Tarihi adlı eserin de baş editörlüğünü yüpmış, bunun yanısıra Longman tarafından yayınlanan Avrupa Tarihi adlı eserde de Avrupa 1880-1945 bölümünü yazmıştır. Larousse tarafından yayınlanan Modern Tarih Ansiklopedisinin İngilizce baş editörlüğünü de yapmıştır. Observer, New Statesman, Spectator gibi dergilerde çeşitli makaleler yazmış ve BBC'de konuşmalarda bulunmuştur.

KİTABIN YAZARI

Cambiridge'de Marlborough ve Coprus Christi Kolejinde öğrenimini tamamlayan J.P.T. Bury, 1933 yılından beri Corpus Christi Kolejinde öğretim görevlisidir. İkinci Dünya Savaşında Levazım Bakanlığında ve Dış İşleri Bakanlığı Araştırma Dairesinde çalışmıştır. 1937'den bu yana tarih konusunda Üniversite Konferançısı olan Bury, yedi yıl süreyle The Cambirge Historical Jounal'ın (şimdi The Historical Journal adını taşımaktadır) genel yayın müdürlüğünü yapmıştır.

Kapak: Savaş sona ermiş fakat açtığı yaralar kapanmamıştır; Galtie-Boissiere'nin 1918 Kasımında Paris'de 'Savaşta Yaralananların Geçit Töreni' adlı yapıtı.
Başlangıçtaki resim: 'Herkes birdenbire şarkı söylemeye başlıyor'- Paris sokaklarında Ateşkes Gününün kutlanışı.
Sondaki resim: 1934 (6 Şubat) ayaklanmasında Birlikler toplanıyor.

20. YÜZYIL DOSYASI

Yüzyılımıza şekil veren büyük olay ve fikirlerin, kişilerin bol resimli öyküleri

FRANSA

Fransa Birinci Dünya Savaşından galip çıkmıştı ama, ülke baştan başa harap olmuş, her yer yakılıp yıkılmıştı. Barış için köklü çalışmalar gerekiyordu. Bu çabaların en iyi örnekleri Poincare'nin izlediği politikada görülüyordu. 1923"lerde Ruhr bölgesinin işgali, Almanya'yı etkisiz kılmak gayesine dayanıyordu. Fransa o günlerde Avrupa'nın en etkın askerî gücüne sahipti. Bu güce rağmen Fransa kendine güvenini yitirmişti. Politik sistemdeki çatlaklar, ekonomideki zorlanma sosyal olayları arttırdı. Anti-parlemanterist ayaklanmalar 1934'de Paris sokaklarını doldurmuştu.

Ondördüncü kitap
FRANSA
BUNALIMLAR,BUNALIMLAR

Fiatı : 250 TL.